

BEGROTING 2025

Colofon: uitgave Wassenaar

Oktober 2024

Inlichtingen: gemeente@wassenaar.nl

INHOUDSOPGAVE

Inleiding	4
Leeswijzer	5
Informatieve afbeelding.....	8
Beleidsbegroting	9
Programma's.....	10
P1 Veiligheid en handhaving	10
P2 Mens en maatschappij	18
P3 Bestuur en middelen.....	38
P4 Fysieke leefomgeving	48
P5 Natuur, klimaat en mobiliteit	57
Beleidsindicatoren.....	72
Recapitulatie	74
Paragrafen	75
Paragraaf Lokale heffingen.....	76
Paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing	88
Paragraaf Onderhoud kapitaalgoederen	98
Paragraaf Financiering.....	103
Paragraaf Bedrijfsvoering	107
Paragraaf Verbonden partijen.....	113
Paragraaf Grondbeleid.....	118
Financiële begroting.....	120
Uitgangspunten	121
Meerjarenbeeld 2025-2028	122
Toelichting meerjarenperspectief	124
Incidentele baten en lasten	125
Mutaties reserves per programma	128
Overzicht baten en lasten per taakveld.....	129
Bijlagen.....	131
Reserves en voorzieningen	132

Inleiding

Beste Wassenaarders,

Voor u ligt de Begroting 2025. In de Begroting geeft het gemeentebestuur aan hoe hij voor aankomend jaar de beschikbare 90 miljoen euro wil uitgeven aan bijvoorbeeld veiligheid, zorg, ondernemerschap, sport, onderwijs, wegen en goede beheer van de openbare ruimte en groen. Een begroting blijft altijd de beste inschatting van inkomsten en uitgaven op het moment van schrijven. Het zijn woelige tijden voor de gemeentelijke financiën.

Het is veel mensen niet ontgaan dat vanaf 2026 alle gemeenten fors worden gekort door het Rijk, onze belangrijkste inkomstenbron. Ook voor Wassenaar heeft dat gevolgen; we zullen onze taken moeten blijven uitvoeren, alleen met minder geld. Dat betekent keuzes maken om ook onze verantwoordelijkheid te kunnen blijven waarmaken. De gemeente blijft altijd onze eerste overheid waar inwoners en ondernemers op moeten kunnen rekenen.

In de Kadernota 2025 heeft de Raad op voorstel van het College, voor ruim 5 miljoen euro aan besparingen en inkomstenverhogende maatregelen goedgekeurd. Dat was niet gemakkelijk, wel noodzakelijk. Het uitgangspunt daarbij is bij met name grote investeringen consistent te zijn en de maatregelen evenwichtig te verdelen zodat geen enkele groep of sector door het ijs zakt. Samen zullen we de lasten dragen.

Vanaf volgend jaar worden deze maatregelen geleidelijk ingevoerd en bij de Kadernota 2026 zullen mogelijk aanvullende maatregelen worden genomen indien het Rijk ons verder kort. Voor aankomend jaar is onze Begroting 2025 sluitend en rekent Wassenaar op een goedkeurende verklaring van onze toezichthouder, de provincie. Hoe groot de financiële uitdaging ook is, het huishoudboekje van Wassenaar blijft op orde. Dat is een randvoorwaarde waarbinnen we altijd ons werk moeten doen. Dat blijft altijd het hart van ons financiële beleid.

Tegelijkertijd blijft er gelukkig ruimte voor noodzakelijke investeringen en behoud van goede voorzieningen zoals onze nieuwe sporthal 'De Duinpan', schoolgebouwen, nieuwe woningbouwprojecten en onze aantrekkelijke dorpskern. Daarvoor blijven wij ons inzetten, zodat Wassenaar een levendige gemeenschap blijft waarin genoeg te doen, genoeg te beleven en het goed wonen en ondernemen is. Het geld is daarbij altijd een middel, nooit een doel op zichzelf. De gemeente is voor u en nooit als spaarbank voor zichzelf.

Voor u veel leesplezier toegewenst en graag tot ziens in het dorp of in het Raadhuis De Paauw.

Namens het college van burgemeester en wethouders,
Met hartelijke groet,

Laurens van Doeveren
Wethouder Financiën, Economie en Sport

In deze leeswijzer wordt u meegenomen in de structuur van de begroting. De begroting is onderverdeeld in de beleidsbegroting en de financiële begroting.

De begroting start met een inleiding waarin het College de plannen voor het komende jaar op hoofdlijnen toelicht.

De beleidsbegroting bestaat uit vijf programma's. De collegeleden hebben in hun portefeuilles verantwoordelijkheid voor taakvelden binnen verschillende programma's:

- Programma 1: Veiligheid en Handhaving
- Programma 2: Mens en Maatschappij
- Programma 3: Bestuur en Middelen
- Programma 4: Fysieke Leefomgeving
- Programma 5: Natuur, Klimaat en Mobiliteit

Opbouw programma's

Ieder programma is op dezelfde manier opgebouwd. Bovenaan ieder programma staan de 'Duurzame Ontwikkelingsdoelstellingen' weergegeven waar het programma aan bijdraagt. Deze doelstellingen betreffen de 17 Sustainable Development Goals (SDG's) van de Verenigde Naties (VN) waar Nederland zich, net als 193 andere landen, aan verbonden heeft. Zij zijn bedoeld om de wereld een betere plek te maken in 2030. Als mondiaal kompas helpen ze bij uitdagingen als armoede, ongelijkheid, onderwijs en klimaatverandering.

Na de duurzame ontwikkelingsdoelstellingen wordt de visie uiteengezet op de belangrijkste onderwerpen van dat programma. Deze visie wordt vertaald in een aantal doelstellingen, waarmee op een actieve manier wordt aangegeven waar dit College zich deze periode voor inzet.

Deze doelstellingen worden concreet gemaakt aan de hand van resultaten. De resultaten worden eerst overzichtelijk opgesomd, waarna ze worden toegelicht in de tekst die volgt. Aan de nummering van de resultaten is te zien aan welke doelstelling ze bijdragen. Bijvoorbeeld: resultaten 1.1, 1.2 en 1.3 dragen bij aan doelstelling 1, resultaten 2.1, 2.2 en 2.3 dragen bij aan doelstelling 2, etc.

In ieder programma wordt een toelichting gegeven over de relevante verbonden partijen. Verbonden partijen zijn de samenwerkingsverbanden waar we als gemeente aan deelnemen om onze taken uit te kunnen voeren of om onze doelen te bereiken. Er wordt hier een korte uitleg gegeven over de relevante verbonden partijen. Voor de financiële aspecten van deze verbanden, wordt verwezen naar de paragraaf 'Verbonden partijen', onderdeel van de Verplichte Paragrafen. Na de toelichting op de verbonden partijen, volgt het overzicht van de belangrijkste projecten en investeringen.

Bij een aantal programma's worden effectindicatoren gepresenteerd waarmee door de jaren heen gemonitord kan worden welke stappen er worden gezet om de doelstellingen van het programma te bereiken. Dit zijn meetbare indicatoren waarmee de ontwikkelingen door de jaren inzichtelijk gemaakt worden en waarmee onze resultaten gemakkelijk kunnen worden vergeleken met die van andere plekken uit het land.

Ieder programma sluit af met een overzicht van baten en laten per programma en de financiële toelichting op de resultaten van bedragen van € 50.000 of hoger, conform de Financiële Verordening gemeente Wassenaar 2023.

Hierbij wordt voortgeborduurd op de eerder gegeven toelichting in de Kadernota 2025 en op de structurele gevolgen van de Voorjaarsnota 2024. Dit betekent dat in de toelichtingen de nadruk ligt op de gevolgen van het Coalitieakkoord van 11 maart 2023 en het College uitvoeringsprogramma (CUP) en de voorgenomen bezuinigings- en ombuigingsmaatregelen. De, in de toelichting, opgenomen bedragen komen (tenzij anders vermeld) ieder jaar terug.

Na de beschrijving van de vijf programma's, worden van alle programma's de landelijk verplichte beleidsindicatoren op een rij gezet, gevolgd door een financiële samenvatting van de hele begroting in het onderdeel Financiële begroting.

In de Verplichte Paragrafen wordt nader ingegaan op :

- De lokale heffingen
- Het weerstandsvermogen en risicobeheersing
- Het onderhoud van kapitaalgoederen
- De financiering
- De bedrijfsvoering
- De verbonden partijen
- Het grondbeleid

Na deze paragrafen volgt de financiële begroting. Deze bestaat uit een overzicht van baten en lasten en een toelichting op het gepresenteerde meerjarenbeeld.

Veel leesplezier toegewenst!

MEER WETEN? KIJK OP WWW.WASSENAAR.NL

Programma's

P1 Veiligheid en handhaving

Wat willen we bereiken ?

Bijdrage aan de Duurzame Ontwikkelingsdoelstellingen

Visie

Een dorp waar mensen veilig en goed leven, wonen, werken en zich thuis voelen. Het hebben van een schone, hele en veilige leefomgeving is daarbij een randvoorwaarde.

Doelstellingen

1. Stellen van veiligheidsprioriteiten;
2. Handhaving van de openbare orde;
3. Kunnen inspelen op thema's als omgaan met onbegrepen gedrag en meervoudig sociale problematiek door snel te schakelen en mensgericht te helpen;
4. Behouden van noodzakelijke hulpdiensten voor en binnen de gemeente Wassenaar;
5. Bestrijden van ondermijnende criminaliteit.

Wat gaan we daarvoor doen ?

Belangrijkste resultaten voor 2025

- 1.1 Uitgevoerd Uitvoeringsplan 2025 van het Integraal Veiligheidsbeleid 2024-2027
- 1.2 Evaluatie van het Uitvoeringsplan 2025 van het Integraal Veiligheidsbeleid 2024-2027
- 2.1 Uitgevoerd Uitvoeringsprogramma 2025 van het VTH-beleid 2025-2028
- 2.2 Evaluatie van het Uitvoeringsprogramma 2025 VTH-beleid 2025-2028
- 2.3 Verder versterken van de samenwerking tussen buitengewoon opsporingsambtenaar (boa) en wijkagent
- 3.1 Optimalisatie van de Lokale Kamer
- 4.1 Het doorontwikkelen van strandveiligheid in samenwerking met de Wassenaarse Reddingsbrigade en de hulpdiensten in Wassenaar
- 4.2 Het evalueren en doorontwikkelen van de gemeentelijke crisisbeheersing, bevolkingszorg en crisiscommunicatie
- 5.1 Uitvoering geven aan het nieuw vierjarig beleid voor de ondermijningsaanpak in Wassenaar

1.1 Uitgevoerd Uitvoeringsplan 2025 van het Integraal Veiligheidsbeleid 2024-2027.

Het Integraal Veiligheidsbeleid 2024-2027 is in december 2023 vastgesteld door de Raad. Het Integraal Veiligheidsbeleid geeft in grote lijnen de ambities, prioriteiten en doelstellingen aan voor de gemeente Wassenaar. De vastgestelde veiligheidsprioriteiten in dit beleid zijn:

- Buurt en veiligheid: objectieve veiligheid en subjectieve veiligheid;
- Zorg en veiligheid: sociale kwaliteit en jeugd en veiligheid;
- Leefbaarheid: fysieke kwaliteit en verkeersveiligheid;
- Ondermijnende criminaliteit.

Om tot uitvoering van dit beleid te komen wordt er jaarlijks een uitvoeringsplan opgesteld. In 2025 is het Uitvoeringsplan 2025 van het Integraal Veiligheidsbeleid 2024-2027 uitgevoerd.

1.2 Evaluatie van het Uitvoeringsplan 2025 van het Integraal Veiligheidsbeleid 2024-2027.

In december 2025 is het Uitvoeringsplan 2025 geëvalueerd. De aanbevelingen en bijstellingen uit deze evaluatie vormen input voor het Uitvoeringsplan 2026.

2.1 Uitgevoerd Uitvoeringsprogramma 2025 van het VTH-beleid 2025-2028.

De inzet van de inspecteurs openbare ruimte (beter bekend als de boa's) in het kader van de algemene politieverordening (APV) en inspecteurs bouwen in het kader van de Omgevingswet is gebaseerd op de kaders die zijn vastgesteld in het VTH-beleid 2025-2028. Vanuit dit beleid wordt jaarlijks een uitvoeringsprogramma opgesteld waarin de concrete uitvoering voor het betreffende jaar binnen die kaders worden aangegeven. Hierin is mede vastgesteld hoe en waarop de beperkt beschikbare toezicht- en handhavingscapaciteit in 2025 is ingezet. In 2025 is het Uitvoeringsprogramma 2025 van het VTH-beleid 2025-2028 uitgevoerd.

2.2 Evaluatie van het Uitvoeringsprogramma 2025 VTH-beleid 2025-2028.

In december 2025 is het Uitvoeringsplan 2025 geëvalueerd. De aanbevelingen en bijstellingen uit deze evaluatie vormen input voor het Uitvoeringsprogramma 2026.

2.3 Verder versterken van de samenwerking tussen boa en wijkagent.

Vergroten van de zichtbaarheid, bereikbaarheid en benaderbaarheid van de boa's en politie en het vergroten van de kennis over de Wassenaarse wijken en haar inwoners. Hierbij is het ook van belang om de interne samenwerking tussen en kennis bij de verschillende diensten binnen de gemeente onderling te vergroten. Het eerder en beter kunnen herkennen van signalen die de leefbaarheid beïnvloeden én van signalen die samen kunnen hangen met (ondermijnende) criminaliteit.

3.1 Optimalisatie van de Lokale Kamer.

Sinds 1 september 2024 beschikt de gemeente over het nieuwe samenwerkingsverband in de vorm van 'Lokale Kamer Zorg & Veiligheid Wassenaar'. De Lokale Kamer richt zich op complexe (veiligheids-)casuïstiek waarvoor inzet uit meer dan één keten (zorg, strafrecht en/of bestuursrecht) nodig is. Om tot optimalisatie van de Lokale Kamer te komen, heeft er eind 2025 een evaluatie plaatsgevonden die onder meer gericht is op de efficiëntie en werking van de Lokale Kamer. De aanbevelingen worden verwerkt in het handboek.

4.1 Het doorontwikkelen van strandveiligheid in samenwerking met de Wassenaarse Reddingsbrigade en de hulpdiensten in Wassenaar.

Bij het familiestrand van Wassenaar is strandveiligheid een belangrijk aandachtspunt. De gemeente Wassenaar werkt met verschillende partners zoals hulpdiensten en de Wassenaarse Reddingsbrigade om het strand voor inwoners, toeristen en andere bezoekers zo veilig mogelijk te houden. Daarnaast werkt de gemeente Wassenaar samen met andere kustgemeenten in een landelijk samenwerkingsproject "Het Strand Veilig" aan nieuwe ontwikkeling op het gebied van strandveiligheid, reddingsbrigade en communicatie met strandbezoekers. In 2024 heeft Wassenaar samen met gemeente Noordwijk, Den Haag en Schouwen-Duiveland het voortouw genomen om met "Het Strand Veilig" een Strand-App te ontwikkelen, waarin alle informatie te vinden is over veiligheid, bereikbaarheid en andere voorzieningen op het strand.

4.2 Het evalueren en doorontwikkelen van de gemeentelijke crisisbeheersing, bevolkingszorg en crisiscommunicatie.

In 2024 is de visie op gemeentelijke crisisbeheersing van de Veiligheidsregio Haaglanden aangepast op basis van de ervaringen en de evaluatie van de Wet op de Veiligheidsregio's. De gemeenten in Haaglanden treffen ten behoeve van de bestrijding van incidenten en rampen/crises de juiste voorzieningen zodat de gemeentelijke taken –deels regulier, deels voorgeschreven in de Wet Veiligheidsregio's– uitgevoerd kunnen worden. Het treffen van deze voorzieningen noemen we 'gemeentelijke crisisbeheersing'. Hieronder vallen de gemeentelijke crisisorganisatie, bevolkingszorg en crisiscommunicatie. In de Veiligheidsregio Haaglanden hebben de gemeenten vier uitgangspunten met elkaar vastgesteld voor die veranderende aanpak:

- Eén aanpak voor alle incidenten;
- Reguliere organisatie is de basis;
- Sturen op resultaten;
- Samenwerking is nodig.

In 2025 is de nieuwe gemeentelijke crisisorganisatie, bevolkingszorg en crisiscommunicatie geëvalueerd. Afhankelijk van de uitkomsten van deze evaluatie worden er nieuwe acties ondernomen om de gemeentelijke crisisbeheersing, bevolkingszorg en crisiscommunicatie in de gemeente Wassenaar actueel te houden.

5.1 Uitvoering geven aan het nieuw vierjarig beleid voor de ondermijningsaanpak in Wassenaar

Het Regionaal Informatie- en Expertisecentrum (RIEC) heeft in 2024 nieuw vierjarig beleid opgesteld, waarin doelstellingen zijn geformuleerd van en voor de aangesloten RIEC-partners in de eenheid Den Haag. Om de Wassenaarse ondermijningsaanpak vanaf 2025 voor de komende vier jaar een actuele koers te geven, mede op basis van de regionale beleidsdoelstellingen van de regio is in 2024 nieuw vierjarig beleid voor de ondermijningsaanpak vastgesteld. In dit beleidsplan zijn de ambities en doelstellingen geformuleerd ten aanzien van het bevorderen van de meldingsbereidheid, het verhogen van bewustwording en alertheid, het bevorderen van gezamenlijke interventies en samenwerking en het verhogen van de gemeentelijke en maatschappelijke weerbaarheid.

Verbonden partijen / samenwerkingsverbanden

Veiligheidsregio Haaglanden (VRH)

De Veiligheidsregio Haaglanden (VRH) is een door de Wet Veiligheidsregio's verplichte gemeenschappelijke regeling. Nederland kent 25 veiligheidsregio's, waarbij elke regio anders is georganiseerd en andere taken kent. De aangesloten gemeenten binnen de VRH zijn: gemeenten Delft, Den Haag, Leidschendam-Voorburg, Midden-Delfland, Pijnacker-Nootdorp, Wassenaar, Westland en Zoetermeer.

De VRH voert taken uit op het gebied van brandweezorg, geneeskundige hulpverlening, gemeentelijke crisisbeheersing en multidisciplinaire rampenbestrijding en crisisbeheersing.

Brandweezorg

Maatschappelijk gezien vinden in hoog tempo ontwikkelingen plaats die leiden tot nieuwe risico's en een veranderende hulpvraag vanuit de samenleving. Twee concrete ontwikkelingen waarmee de brandweer in dit kader te maken heeft, zijn 'verdichting' en 'energietransitie'. Deze twee ontwikkelingen zijn daarom opgenomen in het Meerjarenbeleidsplan 2020-2025. Hoewel verdichting en de energietransitie de komende jaren onverminderd de aandacht blijven vragen, moeten deze activiteiten tegen het einde van deze beleidsperiode steeds meer ingebed raken in het werk van de brandweer. Dit is en blijft een gezamenlijke opgave vanuit zowel incidentbestrijding als risicobeheersing.

Daarnaast is in het kader van de inmiddels in werking getreden Omgevingswet een regionale werkwijze afgesproken en geïmplementeerd. Deze werkwijze zal de komende jaren – in samenwerking met gemeenten en andere ketenpartners – aan de hand van de opgedane praktijkervaring worden geactualiseerd.

Gemeentelijke crisisbeheersing/bevolkingszorg

Gemeenten zijn verantwoordelijk voor het organiseren en voorbereiden van de gemeentelijke crisisorganisatie, bevolkingszorg en crisiscommunicatie. Het nieuw vastgestelde kader en plan gemeentelijke crisisbeheersing wordt in 2024 geïmplementeerd. Waar nodig en mogelijk worden de verschillende onderdelen de komende jaren doorontwikkeld in lijn met het landelijke programma implementatie 'Uniform kwaliteitsniveau bevolkingszorg' en het wijzigingstraject van de Wet en het Besluit veiligheidsregio's.

Rampenbestrijding en crisisbeheersing

In de multidisciplinaire rampenbestrijding en crisisbeheersing werken de brandweer, de Geneeskundige Hulpverleningsorganisatie Haaglanden (GHOR), de gemeenten en de Politie Eenheid Den Haag samen om zo effectief mogelijk te reageren op een ramp of crisis. Om de kwaliteit van het werk te blijven garanderen moet de veiligheidsregio blijven inspelen op (toekomstige) maatschappelijke trends, ontwikkelingen en wijziging van wet- en regelgeving. In navolging van de evaluatie van de Wet Veiligheidsregio's zijn landelijk bestuurlijke afspraken gemaakt om de crisisbeheersing en de informatiepositie landelijk te versterken. Onderdeel van deze afspraken is een geleidelijk opbouwende structurele toevoeging in de brede doeluitkering rampenbestrijding (BDUR) die veiligheidsregio's van het Rijk ontvangen. Deze gelden zijn specifiek bestemd voor de versterking van de crisisbeheersing en informatiepositie.

Geneeskundige hulpverlening

De GHOR is integraal onderdeel van het systeem van veiligheidszorg in Nederland. Voor een goede hulpverlening moet zij zorg dragen voor een effectieve en efficiënte samenwerking tussen de zorgketen en de fysieke veiligheidspartners: brandweer, politie en gemeenten. Deze publieke taak wordt uitgevoerd onder verantwoordelijkheid van het Openbaar Bestuur en het opperbevel van de burgemeester (lokale rampen en crises) of de voorzitter van de Veiligheidsregio (bovenlokale rampen en crises). Hiermee is de GHOR hét aanspreekpunt voor het Openbaar Bestuur bij kwesties op het gebied van opgeschaalde acute en publieke zorg.

De GHOR zal in 2024 haar meerjarenbeleidsplan aanpassen voor de nieuwe beleidsperiode 2025-2028. Naar verwachting zal de focus op de thema's uit eerdere beleidsperiodes niet helemaal komen te verleggen. De implementatie van het nieuwe meerjarenbeleid vindt plaats in 2025; belangrijke thema's blijven dan nog steeds informatiemanagement, netwerkmanagement en bovenregionale samenwerking.

Wat gaat het kosten ?

Investerings

Tabel 1.1 - Investerings P1 Veiligheid en Handhaving

Programma 1	Totaal beschikbaar gesteld krediet	Nog te besteden (peildatum september 2024)*	Begroot nog niet beschikbaar gesteld t/m 2024	Begroting 2025: beschikbaar te stellen krediet	Meerjarenbeeld				Totale investing
					2025	2026	2027	2028	
Omschrijving									
Tractie	70.000	70.000	-	-	-	-	-	-	70.000
Totaal	70.000	70.000	-	-	-	-	-	-	70.000

* nog te besteden is investeringskrediet minus realisatie minus verplichtingen.

Programma

Tabel 1.2 - Baten en lasten P1 Veiligheid en Handhaving

("-"= nadeel / "+"= voordeel) bedragen x € 1.000	Rekening 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027	Begroting 2028
Baten	2.483	102	105	105	105	105
Lasten	-6.628	-4.489	-4.602	-4.520	-4.557	-4.557
Saldo van baten en lasten	-4.145	-4.387	-4.496	-4.414	-4.451	-4.451
Onttrekking reserves	0	0	0	0	0	0
Toevoeging reserves	0	0	0	0	0	0
Mutaties reserves	0	0	0	0	0	0
Geraamde resultaat	-4.145	-4.387	-4.496	-4.414	-4.451	-4.451

Toelichting begroot 2025

Bijdrage Veiligheidsregio Haaglanden (VRH)

(structureel hogere lasten 2025 € 281.200, 2026 € 208.200, vanaf 2027 € 280.200)

In de begroting 2024 is uitgegaan van een bijdrage aan de VRH van € 2.181.000. Op basis van de meerjarenbegroting 2025-2028 is dit voor de jaren 2025-2028 € 2.474.000. Deze verhoging heeft deels te maken met prijsindexering. Daarnaast was in de begroting 2024 van Wassenaar rekening gehouden met een bezuinigingsdoelstelling van € 143.000 die echter op korte termijn door de VRH niet kan worden gerealiseerd. In de begroting 2024 was een extra bijdrage van € 142.000 geraamd voor het Functioneel Leeftijdssontslag (FLO). Deze valt voor de komende jaren lager uit en bedraagt voor de jaren 2025-2027 € 90.000 en voor 2028 € 54.000.

Over 2023 had de VRH een positief resultaat. Het voorstel van de VRH is om dit bedrag te reserveren en door inzet van dit bedrag de bijdrage over 2026 eenmalig te verminderen. Voor Wassenaar gaat het om een bedrag van € 73.000.

De VRH is zich bewust van de bezuinigingstaakstelling en heeft in de conceptbegroting voor de periode 2025-2028 aangekondigd dat zij in het derde kwartaal van dit jaar verschillende scenario's zal uitwerken voor aanvullende bezuinigingsmaatregelen. Gezien de verwachte impact van deze bezuinigingen op de brandweezorg in de Veiligheidsregio Haaglanden, is het cruciaal dat de scenario's met grote zorgvuldigheid worden uitgewerkt.

P2 Mens en maatschappij

Wat willen we bereiken ?

Bijdrage aan de Duurzame Ontwikkelingsdoelstellingen

Visie

Wassenaar is een inclusieve gemeente, waar iedereen prettig kan leven. Een plek waar onze kinderen gezond en veilig kunnen opgroeien en waar onze ouderen langer vitaal kunnen blijven. We behouden goede welzijns- en zorgvoorzieningen. We geven uitvoering aan bestaand beleid en anticiperen op maatschappelijke ontwikkelingen met het (her-)formuleren van nieuw beleid.

De gemeente, inwoners en maatschappelijke instellingen ondersteunen elkaar. Een integrale en efficiënte (nauwe) samenwerking is daarvoor een voorwaarde. Om de kwaliteit en toegankelijkheid van zorg te garanderen, dient deze in financieel en maatschappelijk opzicht en qua personele bezetting houdbaar te zijn. Dit vraagt om scherpe keuzes in prioritering, waarbij de mens centraal staat. Daarbij wordt goed gekeken naar de hulpvraag en situatie per individu.

We handelen vanuit vertrouwen en respect, normaliseren zorg volgens landelijke richtlijnen en maken waar mogelijk gebruik van landelijke financiering en fondsen. We vergroten de inwonersparticipatie en daarmee de betrokkenheid van zowel jeugdigen als ouderen bij de totstandkoming van beleid.

Doelstellingen

1. Een sterk maatschappelijk middenveld; focus op preventie
2. Sociaal Team Wassenaar; integrale samenwerking in het sociaal domein
3. Jeugdbeleid; betrokkenheid van de jeugd vergroten
4. Subsidie- en inkoopbeleid; optimalisatie subsidies en inkoop voor zowel gemeente als ketenpartners

5. Inclusie; iedereen doet mee in Wassenaar
6. Sport en cultuur; lichamelijke en geestelijke gezondheid en verbinding tussen de inwoners
7. Gezondheidszorg; voldoende gezondheidszorg voor de inwoners in en om Wassenaar

Wat gaan we daarvoor doen ?

Belangrijkste resultaten voor 2025

- 1.1 Uitvoeringsprogramma's voortkomend uit beleidsplan Sociaal Domein
- 1.2 Nieuwe verordening Adviesraad Sociaal Domein
- 1.3 Georganiseerde activiteiten ter bevordering van de lichamelijke en geestelijke gezondheid en het versterken van de sociale basis
- 1.4 Nieuwe beleidsregels respijtzorg
- 1.5 Versterkt lokale implementatie Participatiewet, armoedebestrijding en re-integratie
- 1.6 Gefaseerd geïmplementeerd minimabeleid

- 2.1 Het Sociaal Team Wassenaar (STW) is duidelijk vindbaar als toegang van ondersteuning en zorg in het sociaal domein

- 3.1 Preventief jeugdbeleid
- 3.2 Voorlichting gegeven aan jongeren over de lokale democratie
- 3.3 Voorlichting gegeven aan jongeren over gezondheidsbevordering
- 3.4 Hervormingsagenda Jeugd
- 3.5 Uitvoering actielijnen uit Bestuurlijke opdracht kostenbeheersing Jeugdhulp
- 3.6 Getroffen voorbereidingen voor invoering eigen bijdrage Wmo

- 4.1 Implementatie van subsidiebeleid (maatschappelijke) organisaties

- 5.1 Uitvoering Lokale Inclusieagenda
- 5.2 Toegang tot goed onderwijs voor iedereen
- 5.3 Bijdrage geleverd aan de woonzorgvisie en woonvormen bijzondere doelgroepen
- 5.4 Uitvoering gegeven aan de opvangopgave van asielzoekers en Oekraïense ontheemden

- 6.1 Meer sport- en cultuurparticipatie door uitvoering van de Brede SPUK en het Sportakkoord II: Fit in Wassenaar
- 6.2 Sport betrokken bij het programma Opgroeien in een Kansrijke Omgeving (OKO)
- 6.3 Opgesteld Uitvoeringsprogramma cultuur

- 7.1 Geborgd programma Mentaal Lokaal Wassenaar en mentale gezondheid
- 7.2 Voldoen aan wettelijke verplichting suïcide preventie
- 7.3 Uitgewerkte aanpak gezondheidszorg - Integraal Zorgakkoord (IZA)

1.1 Uitvoeringsprogramma's voortkomend uit beleidsplan Sociaal Domein

In 2025 worden de volgende uitvoeringsprogramma's opgesteld:

- Uitvoeringsprogramma Sociaal Team Wassenaar
- Uitvoeringsprogramma gezondheid en welzijn.

Hierin komt ook de concrete uitwerking in beleidsnota's van onder andere het Preventief jeugdbeleid en het Ouderenbeleid.

1.2 Nieuwe verordening Adviesraad Sociaal Domein

In 2024 is de Adviesraad Sociaal Domein geëvalueerd. Op basis van het advies dat hieruit is gekomen, wordt de verordening voor de Adviesraad Sociaal Domein aangepast.

1.3 Georganiseerde activiteiten ter bevordering van de lichamelijke en geestelijke gezondheid en het versterken van de sociale basis

Met de rijksmiddelen voor het Gezond en Actief Leven Akkoord (GALA) worden activiteiten georganiseerd ter bevordering van lichamelijke en geestelijke gezondheid en het versterken van de sociale basis.

Daarnaast zetten ook diverse partijen in het maatschappelijk veld zich in voor deze doelen. Denk hierbij aan het sociaal werk en het ondersteunen van vrijwilligers(organisaties). We informeren deze maatschappelijke organisaties over de financiële uitdagingen voor de gemeente vanaf 2026 en denken samen met hen na over mogelijkheden voor de toekomst.

1.4 Nieuwe beleidsregels respijtzorg

Door het opstellen en implementeren van nieuwe proces- en werkafspraken in het kader van mantelzorgondersteuning en respijtzorg, worden knelpunten die mantelzorgers ervaren bij de aanvraag opgeheven of verminderd. Cliënten voor respijtzorg en hun mantelzorgers ondervinden hierdoor minder bureaucratie en een snellere behandeling van de aanvraag. Ook de beschikbaarheid van het ondersteuningsaanbod wordt verbeterd. Hiervoor worden de werkafspraken herzien met de casemanagers dementie en het Sociaal Team Wassenaar. Ten slotte worden nieuwe beleidsregels opgesteld met betrekking tot mantelzorgondersteuning en respijtzorg.

1.5 Versterkte lokale implementatie Participatiewet, armoedebestrijding en re-integratie

De ministerraad heeft op 21 juni ingestemd met het wetsvoorstel Participatiewet in Balans. De planning is invoering op 1 januari 2025, maar uitstel is aannemelijk. De gewijzigde wet richt zich op meer vertrouwen aan mensen die een bijstandsuitkering hebben. Daarnaast richt de wet zich op een eenvoudiger uitvoering voor gemeenten en meer rekeninghouden met iemands persoonlijke situatie. Tot die tijd voeren we de huidige Participatiewet uit.

1.6 Gefaseerd geïmplementeerd minimabeleid

In 2024 wordt het nieuwe, dynamische minimabeleid voorgelegd aan de Raad. Met het minimabeleid wordt beoogd om zoveel als mogelijk inwoners die dit nodig hebben, financieel te ondersteunen en te laten participeren in de samenleving. Om de herziening van het beleid goed te kunnen volbrengen is ervoor gekozen om met mijlpalen te werken. Elk jaar wordt een ander onderdeel ingevoerd. Als zaken al eerder opgepakt kunnen worden, wordt dit ook gedaan. Ook blijft er ruimte voor eventuele nieuwe zaken die opkomen vanwege landelijke en lokale ontwikkelingen. Per mijlpaal wordt de Raad geïnformeerd.

2.1 Het Sociaal Team Wassenaar is duidelijk vindbaar als toegang van ondersteuning en zorg in het sociaal domein

Het Sociaal Team Wassenaar (STW) ontwikkelt zich verder door en dat uit zich in de volgende resultaten: we versterken de samenwerking met alle netwerkpartijen van het Sociaal Team Wassenaar. Zo werken we nauw samen met de huisartsen via het systeem ZorgDomein en zorgen we dat de praktijkondersteuners huisartsenpraktijk (POH) ook toegang heeft tot het registratiesysteem van het STW.

We organiseren netwerkbijeenkomsten voor alle betrokken maatschappelijke organisaties in het sociaal domein. Het resultaat is dat de betrokken partijen in Wassenaar goed weten wat het Sociaal Team Wassenaar doet en hoe we elkaar over en weer kunnen vinden en versterken. Daarnaast zorgen we ervoor dat de wachtlijsten voor de jeugdzorg en maatschappelijke ondersteuning afnemen. We blijven de mogelijkheden onderzoeken en stimuleren om met het STW meer gezamenlijk op één locatie te kunnen werken. Het registratiesysteem is volledig ingericht naar de wensen van de partijen en wordt door alle convenantpartners goed benut.

3.1 Preventief jeugdbeleid

In 2025 wordt de Beleidsnota Preventief jeugdbeleid aan de Raad voorgelegd. Een belangrijk doel van dit nieuwe beleid is het terugdringen van de vraag om jeugdhulp. Het opstellen van dit beleid gaat hand in hand met participatie van jongeren en hun ouders. Onderwerpen die aan bod komen zijn onder meer ontmoetingsplekken voor jongeren, vormen van jeugdparticipatie, jeugd- en jongerenwerk en voorlichting over o.a. alcohol, drugs, mentale gezondheid, seksualiteit, voeding en sport, samen met de scholen.

3.2 Voorlichting gegeven aan jongeren over de lokale democratie

In 2025 betreft de gemeente jongeren meer bij lokale besluitvorming. Zij worden wegwijs gemaakt in de lokale democratie en worden uitgenodigd actief te participeren in de gemeente.

3.3 Voorlichting gegeven aan jongeren over gezondheidsbevordering

De gemeente is in 2023 gestart met het programma Opgroeien in een Kansrijke Omgeving (OKO). Dit programma richt zich op de belangrijkste leefomgeving van jongeren in de leeftijd tussen de 10 en 18 jaar (met de ouders, de school, de vrije tijd en de vriendengroep). Met deze interventie willen we de mentale gezondheid van jongeren vergroten en voorkomen dat jongeren gaan drinken, roken of drugs gaan gebruiken. OKO is een langdurig bewezen effectieve interventie en een zogenaamde 'community'-aanpak. We werken samen met de GGD en Indigo die onderdeel zijn van het kernteam. Verder werken we samen met de scholen, sportverenigingen, buurtverenigingen en lokale maatschappelijke partners. Samen werken we aan het vormen van deze positieve leefomgeving.

In het voorjaar van 2025 organiseert het Kernteam OKO een dialoogsessie. De dialoogsessie is een interventie voor lokale partners en hiervoor worden alle lokale partners die met jeugd te maken uitgenodigd. Tijdens deze dialoogsessie gaan we met elkaar in gesprek over de uitkomsten van de OKO-monitor die in het najaar van 2024 is afgenomen op ten minste twee scholen voor voortgezet onderwijs in Wassenaar. Het basisonderwijs is ook een belangrijke partner en wordt ook betrokken bij de startbijeenkomst en de dialoogsessie. Door in gesprek te gaan over de uitkomsten middelengebruik en mentale gezondheid én de beschermende en risicofactoren bepalen we gezamenlijke de prioriteiten.

3.4 Hervormingsagenda Jeugd

Medio 2023 is landelijk de Hervormingsagenda Jeugd vastgesteld. Deze agenda heeft als doel knelpunten in de jeugdzorg structureel aan te pakken en hiermee het jeugdzorgstelsel financieel houdbaar te maken voor de toekomst. De regio Haaglanden is een van de koplopers waar de maatregelen al in de praktijk werden gebracht, nog voor de landelijke vaststelling van de agenda.

In Wassenaar zien we dat bijvoorbeeld in de integrale toegang, het Sociaal Team Wassenaar en de inzet van praktijkondersteuners ggz jeugd. De besparing zit bij de inzet van de (geïndiceerde) hulpverlening, maar hier staat een investering van het preventief veld tegenover.

De Hervormingsagenda adresseert nadrukkelijk ook andere domeinen en sectoren dan de jeugdhulp. Dit betekent dat het voorkomen van jeugdhulp nadrukkelijk een plek zal krijgen in het bij 3.1 genoemde preventief jeugdbeleid. Maar ook de verbinding met de kinderopvang en het primair en voortgezet onderwijs is onderdeel van de Hervormingsagenda jeugd, zo ook de Lokale Educatieve Agenda (LEA, zie: 5.2).

3.5 Uitvoering actielijnen uit Bestuurlijke opdracht kostenbeheersing Jeugdhulp

In de jeugdhulpregio Haaglanden wordt in 2025 extra ingezet op de maatregelen uit de Hervormingsagenda Jeugd, en het verbinden van de agenda aan onze regionale samenwerking. In het kader daarvan wordt uitvoering gegeven aan een bestuurlijke opdracht kostenbeheersing. Hiervoor wordt in 2025 en verder ingezet op een viertal actielijnen, te weten:

1. *Zo thuis mogelijk organiseren van jeugdhulp*: het gericht inrichten van verblijfsvoorzieningen ten behoeve van afschaling en verkorting van verblijfsduur, het minimaliseren van maatwerkoplossingen binnen verblijf en het gericht inzetten op dure en complexe casuïstiek door het ontwikkelen en toepassen van een protocol.
2. *Terugdringen gebruik (lichte) hulp (begeleiding)*: samenhang en afstemming tussen jeugdhulp en aanpalende domeinen, en meer substitutie van individuele zorg naar collectieve zorg-onderwijs.
3. *Versterken van maatschappelijke verantwoordelijkheid*: faciliteren van het gesprek met jeugdbeschermers over toewijzingen op organisatieniveau.
4. *Verbeteren regionale inrichting*: sturing op het regionale zorglandschap vormgeven door afspraken over inrichtingsprincipes en inkoop, sterkere regierol van de verwijzer faciliteren d.m.v. doorontwikkeling van het richtinggevend kader, en scherper grenzen reikwijdte opzoeken binnen de huidige wettelijke kaders.

Om de beoogde doelen van de Hervormingsagenda Jeugd, de bestuurlijke opdracht kostenbeheersing Jeugdhulp en de taakstellingen uit de kadernota tot een succes te maken, is lokale implementatie noodzakelijk. In 2025 geven we daar uitvoering aan via een projectmatige aanpak. Hierin zoeken we actief de verbinding met het nog op te stellen preventief jeugdbeleid zoals genoemd onder 3.1. Hiervoor moeten we ook kijken naar juridische basis voor het doorvoeren van de maatregelen. In het kader daarvan gaan we in 2025 de Verordening Jeugdhulp gemeente Wassenaar 2015 en de Beleidsregels Jeugdhulp 2019 gemeente Wassenaar aanpassen.

3.6 Betroffen voorbereidingen voor invoeren eigen bijdrage Wmo

Vanaf 1 januari 2020 is het abonnementstarief, een vast tarief voor de eigen bijdragen aan Wmo-voorzieningen, van kracht. In Wassenaar nam vanaf dat moment vooral het aantal Wmo-cliënten met hulp bij het huishouden toe.

Om de houdbaarheid van de Wmo te verbeteren, heeft het kabinet besloten om voor alle Wmo-voorzieningen waar nu het abonnementstarief voor geldt, een inkomensafhankelijke eigen bijdrage in te voeren. Deze invoering zal plaatsvinden op 1 januari 2026. In Wassenaar wordt verwacht dat deze wijziging zal leiden tot vooral een daling bij het maatwerkproduct 'hulp in de huishouding'.

De verwachting is dat het Centraal Administratiekantoor (CAK) deze eigen bijdrage berekent en de inning uitvoert voor de gemeente. Voor 2025 ligt er dan de opgave om zo nodig de huidige breed geformuleerde verordening aan te passen en om de eigen bijdrage en de eventuele gevolgen onder inwoners bekend te maken.

4.1 Implementatie van subsidiebeleid (maatschappelijke) organisaties

In 2024 is het subsidiebeleid geoptimaliseerd en worden nieuwe subsidieregelingen opgesteld. Deze nieuwe afspraken en spelregels zullen vanaf 2026 gelden voor alle subsidieaanvragers. Door deze optimalisatie kunnen subsidies gericht en efficiënter worden ingezet ten behoeve van actuele beleidsdoelen. Ook wordt aandacht besteed aan: een zuivere lijn tussen subsidie en inkoop, zekerheid bieden waar mogelijk door meerjarige afspraken en het kiezen van de beste financieringsvorm voor gemeente en ketenpartners.

Subsidies voor het kalenderjaar 2026 moeten in 2025 worden aangevraagd op basis van de nieuwe afspraken en spelregels. Begin 2025 worden deze nieuwe afspraken en spelregels concreet in de organisatie geïmplementeerd. Dit betekent onder meer: subsidieregelingen publiceren, aanvraagformulieren opstellen, beoordelingsprocessen inrichten, (bijv. transparante tenders), eigenaarschap organiseren en sturen met goede subsidiebeschikkingen. Vooruitlopend op het nieuwe subsidiebeleid wordt met het oog op het beperken van de uitvoeringslasten tevens een aantal subsidies voor 2025 op basis van de Algemene wet bestuursrecht verstrekt in de vorm van zogenaamde begrotingssubsidies.

5.1 Uitvoering Lokale Inclusieagenda

Er wordt een Uitvoeringsagenda opgesteld met actiepunten voor de korte en lange termijn. De acties voor de korte termijn zullen gefaseerd in 2025 en 2026 worden uitgevoerd. De uitvoering van de acties voor de lange termijn vereisen meer tijd; die staan gepland vanaf 2026.

Voor de uitvoering van deze actiepunten is in de kadernota 2023 structureel € 60.000 beschikbaar gesteld. Door de actiepunten reëler te plannen in 2025 en 2026, kan het jaarlijkse budget voor de uitvoering van actiepunten naar € 30.000 worden bijgesteld.

5.2 Toegang tot goed onderwijs voor iedereen

De gemeente Wassenaar wil dat alle kinderen, ongeacht hun achtergrond, optimale ontwikkelkansen hebben. Belangrijke partners voor Wassenaar zijn het onderwijsveld, de Schooladviesdienst (SAD) en de samenwerkingsverbanden in de regio Leiden voor zowel primair als voortgezet onderwijs. Met deze partners

werken we onder meer aan beleid op het gebied van passend onderwijs en onderwijsachterstanden. Op het beleidsterrein van het onderwijs hebben we ambities op de volgende beleidsthema's:

- **Onderwijsachterstanden**

In 2025 monitoren we in hoe verre de verbeteringen die zijn doorgevoerd als resultaat van het nieuwe beleidsplan Voor- en Vroegschoolse Educatie 2024-2027 (vastgesteld door de Raad in oktober 2023) tot resultaat leiden. De belangrijkste doelen zijn het vergroten van het aantal VE-plekken, met het doel van minimaal 32 VE-plekken in 2025 (momenteel 18), en het vergroten van het bereik onder VE- peuters van 68% in 2023, naar 70% in 2024 en 85% in 2025.

- **Samenwerking tussen jeugdzorg en onderwijs**

Een van de maatregelen van de Hervormingsagenda Jeugd is het steviger verbinden van jeugdhulp aan aanpalende domeinen, zoals het onderwijs. Deze maatregel is vervlochten met een van de vier actielijnen uit de bestuurlijke opdracht kostenbeheersing (zie 3.5): het terugdringen van het gebruik van (lichte) hulp (begeleiding) door meer vervanging van individuele zorg door collectieve zorg in het onderwijs. In het regionale project grensverkeer van leerlingen, en in het kader van bovengenoemde actielijn zijn we nu in de fase van implementatie beland. In Wassenaar willen we ons voordeel doen met de uitkomsten van dit regionale project. De komende periode, voeren we de benodigde acties uit om in het schooljaar 2025- 2026 via deze nieuwe werkwijze te kunnen werken. Het gaat hier bijvoorbeeld over de ketenafspraken tussen samenwerkingsverbanden voor passend onderwijs en gemeenten, inkoopafspraken (productbeschrijvingen en tarieven) en de monitor om inhoudelijke en financiële resultaten te kunnen volgen.

- **Onderwijs aan nieuwkomerskinderen**

In 2024 zijn de regie en uitvoering van de Internationale Taalklas (ITK) overgeheveld naar de Stichting Katholiek Onderwijs Wassenaar (SKOW). De ITK biedt onderwijs aan nieuwkomerskinderen in de leeftijd van 4 tot 13 jaar. In 2025 blijven we werken aan goed onderwijs voor nieuwkomerskinderen, o.a. door te evalueren hoe de kinderen uit de ITK uitstromen naar het reguliere onderwijs. Samen met het Wassenaarse onderwijsveld onderzoeken we de mogelijkheid om in Wassenaar onderwijs te bieden aan kinderen die zijn gehuisvest in het AZC Wassenaar. Hierbij wordt een onderscheid gemaakt tussen leerlingen in de leeftijd van 4 tot 13 jaar en leerlingen van 13 tot 18 jaar.

- **Lokale Educatieve Agenda (LEA)**

In het najaar van 2024 starten de gemeente, het onderwijs en andere maatschappelijke partners met het opstellen van een Lokaal Educatieve Agenda (LEA). In de LEA wordt vastgelegd hoe de gemeente, het onderwijs en maatschappelijke partners willen samenwerken en welke thema's daarbij prioriteit hebben. Het traject om tot een LEA te komen zal in 2025 afgerond zijn.

- **Laaggeletterdheid terugdringen**

Wassenaar maakt met gemeenten uit de arbeidsmarktregio Zuid-Holland Centraal deel uit van een regionaal samenwerkingsverband laaggeletterdheid. Als contactgemeente voert de gemeente Zoetermeer de coördinatie en ontvangt zij Rijksmiddelen om laaggeletterdheid tegen te gaan. Vanaf 2025 zullen de gemeenten zelf een regierol moeten aannemen. Welke invulling dit precies krijgt is nog niet bekend. Te verwachten is echter dat de huidige samenwerking met de gemeenten uit de arbeidsmarktregio Zuid-Holland Centraal wordt voortgezet.

5.3 Bijdrage geleverd aan de woonzorgvisie en woonvormen bijzondere doelgroepen

Vanuit het sociaal domein wordt inbreng geleverd voor de woonzorgvisie. De basis daarvoor ligt in de verschillende beleidsdocumenten, zoals het beleidsplan Sociaal Domein en de beleidsnota Ouderenbeleid.

Vooruitlopend op de doordecentralisatie van beschermd wonen is per 1 januari 2025 de toegang beschermd wonen lokaal geregeld. Inwoners van Wassenaar die in aanmerking denken te komen voor een voorziening voor beschermd wonen kunnen zich in Wassenaar aanmelden of aangemeld worden bij het Wmo-loket van het Sociaal Team Wassenaar. Er wordt lokaal getoetst of mensen in aanmerking komen voor beschermd wonen. De toewijzing blijft voorlopig een taak van de centrumgemeente. Voor de bekostiging van het inrichten en uitvoeren van de lokale toegang, wordt een deel van de gelden die de centrumgemeente ontvangt voor de uitvoering van beschermd wonen overgeheveld naar de regiogemeenten

5.4 Uitvoering gegeven aan de opvangopgave van asielzoekers en Oekraïense ontheemden

De gemeente zet zich samen met partners in om de opvang goed en veilig te laten verlopen. Daarnaast ligt de focus op een goede inbedding van asielzoekers in de lokale gemeenschap. Allereerst door de vele vrijwilligers die onder andere taal- en fietsles geven aan de bewoners van het AZC. Maar ook door materiële en immateriële ondersteuning van de gemeente op participatie activiteiten, (zoals voetbal trainingen, het inloophuis, etc). We stimuleren samenwerking tussen verschillende partners om veiligheid te waarborgen, participatie te bevorderen en draagvlak onder de bewoners van Wassenaar te vergroten.

De gemeente blijft zich inzetten om voldoende opvangplekken te realiseren en ondersteuning te bieden aan Oekraïense ontheemden binnen onze gemeentegrenzen. De huisvesting moet voldoen aan de basisbehoeften en veiligheidseisen. Daarnaast zetten we ons in om de ontheemden een veilige plek te bieden en begeleiding te geven bij een soepele integratie in de samenleving.

6.1 Meer sport- en cultuurparticipatie door uitvoering van de Brede SPUK en het Sportakkoord II: Fit in Wassenaar

Een van de pijlers uit de nieuwe Sportvisie Wassenaar is het verhogen van de sportdeelname. De gemeente wil met initiatieven uit het Sportakkoord, het Gezond en Actief Leven Akkoord (GALA) en de inzet van de buurtsportcoaches de deelname aan sport stimuleren. Daarnaast herijkt en vernieuwt de gemeente de sportsubsidieregeling om sportverenigingen gericht te ondersteunen en inwoners die minder bewegen te stimuleren naar deel te nemen aan een sport- en beweegaanbod. Ook cultuurparticipatie wordt als onderdeel van het GALA ingezet, bijvoorbeeld als middel om eenzaamheid te bestrijden.

6.2 Sport betrokken bij het programma Opgroeien in een Kansrijke Omgeving (OKO)

In 2024 is het OKO-programma gestart om bij te dragen aan gezonde en gelukkige jongeren en te voorkomen dat zij alcohol, drugs of andere middelen gebruiken. De sportverenigingen kunnen hierin ook een grote rol spelen met hun sportaanbod. Zij zullen hierin begeleid worden door zowel de projectleider OKO als de buurtsportcoaches.

6.3 Opgesteld Uitvoeringsprogramma cultuur

In 2025 wordt een nieuw Uitvoeringsprogramma cultuurnota opgesteld.

7.1 Geborgd programma Mentaal Lokaal Wassenaar en mentale gezondheid

In het kader van het programma Mentaal Lokaal Wassenaar wordt laagdrempelig preventief aanbod ingezet om mensen met beginnende mentale problematiek te ondersteunen, o.a. door het aanbieden van lespakket 'levenslessen' op scholen voor voortgezet onderwijs. Hiermee krijgen jongeren het bewustzijn dat incidentele mentale problemen niet altijd direct reden tot zorg zijn, maar dat je er gewoon over mag praten. Daarnaast hebben inwoners via de huisarts toegang tot de zelfhulpprogramma's (apps) van de 'hoofdleiding'. In 2025 is ook de website Mentaal Wegwijs Wassenaar beschikbaar, een digitale sociale kaart voor mentale gezondheid. Met Mentaal Lokaal Wassenaar willen we bereiken dat er minder beroep wordt gedaan op de duurdere zorg, omdat mensen eerder zelf aan de slag gaan met milde mentale klachten en/of eerder om hulp vragen in het preventieve veld. Om deze succesvolle programma's een vliegende start te geven en voort te zetten is een investering nodig. Per 1 januari 2025 worden eventuele extra kosten gedekt vanuit de regionale IZA-gelden.

7.2 Voldoen aan wettelijke verplichting suïcide preventie

Per 1 januari 2025 zijn gemeenten verplicht in te zetten op suïcidepreventie. Er wordt daarvoor door de Rijksoverheid geld beschikbaar gesteld. Wassenaar werkt al enkele jaren aan suïcidepreventie met de inzet van de succesvolle Sumona-aanpak. Hiervoor worden structureel middelen ingezet. Vanaf 2025 kunnen de middelen vanuit het Rijk hier ook voor ingezet worden, waardoor minder eigen middelen nodig zijn.

7.3 Uitgewerkte aanpak gezondheidszorg - Integraal Zorgakkoord (IZA)

Het doel van IZA is om de zorg voor de toekomst goed, toegankelijk en betaalbaar te houden. De looptijd van het akkoord is vooralsnog 2023–2026. In 2025 werken we verder aan de uitvoering van het regionale werkplan en de lokale werkagenda. We zetten regionaal in op 4 actielijnen:

- Preventie: (positief) gezond leven
- Thuis ouder worden, in-,door- en uitstroom in de keten (samen organiseren)
- Versterken mentale gezondheid en toegankelijkheid passende geestelijke gezondheidszorg
- Naar een gezonde arbeidsmarkt.

Verbonden partijen / samenwerkingsverbanden

Gemeenschappelijke regeling Servicebureau Jeugdhulp Haaglanden (SbJH)

Het behartigen van de belangen van de betrokken gemeenten op het terrein van uitvoering van inkooptaken, administratie en informatievoorziening op taakonderdelen binnen de jeugdhulp. De betrokken gemeenten zijn verantwoordelijk voor de beleidsvorming. Het Servicebureau Jeugdhulp Haaglanden voert de technische inkoop uit. Door gezamenlijke inkoop, afhandeling facturering en informatievoorziening zijn efficiencyvoordelen te behalen. Vanwege de uittreding van de gemeente Voorschoten wordt het GR-bestuur van het SbJH vanaf 2024 gevormd door de wethouders van Pijnacker-Nootdorp (H4, inclusief Wassenaar), Rijswijk (H4), Den Haag (H1) en de directeur van het SbJH.

Gemeenschappelijke regeling GGD Haaglanden en Veilig Thuis Haaglanden

De GGD Haaglanden heeft als doel het bewaken, bevorderen en beschermen van de gezondheid van de inwoners van de regio Haaglanden met producten en diensten die helpen gezond op te groeien, op te voeden, gezonder te leven en langer gezond te blijven. De GGD Haaglanden controleert of kinderopvang voldoet aan de wettelijke kwaliteitseisen.

Veilig Thuis Haaglanden heeft als doel huiselijk geweld en kindermishandeling te stoppen en om te zorgen dat de veiligheid wordt gewaarborgd. Veilig Thuis neemt meldingen in ontvangst en doet onderzoek of er daadwerkelijk sprake is van huiselijk geweld of kindermishandeling.

Lokale taken

Naast de reguliere regionale taken zoals gezondheidsbevordering, epidemiologie, beleidsadviesing e.d., zijn er sinds 2018 ook lokale taken die elke gemeente bilateraal afsprekt met de GGD. Voor Wassenaar gaat het om de lokale taken Meldpunt bezorgd, sociaal medische adviesing en schoolgezondheidsbeleid.

Samenwerkingsovereenkomst Leidschendam-Voorburg

Sinds 2012 heeft Wassenaar een samenwerkingsovereenkomst met de gemeente Leidschendam-Voorburg voor de Participatiewet, de Wet gemeentelijke schuldhulpverlening, de Wet Inburgering 2021 en aanpalende wet- en regelgeving op het gebied van werk en inkomen.

Dit betekent dat Leidschendam-Voorburg zowel beleid ontwikkelt als de uitvoering hiervan verzorgt.

Gemeenschappelijke regeling Werkbedrijven Kust-, Duin- en Bollenstreek (KDB)

De gemeente geeft uitvoering aan de sociale werkvoorziening. Sinds de invoering van de Participatiewet is instromen in de Wet sociale werkvoorziening (Wsw) niet meer mogelijk, maar de Gemeenschappelijke Regeling Werkbedrijven KDB draagt zorg voor continuïteit voor de 'oude' doelgroep.

Daarnaast ontwikkelt en re-integreert Provalu mensen met een grote afstand tot de arbeidsmarkt naar een beschutte werkplek in overleg met Leidschendam-Voorburg. Provalu biedt werk, begeleiding, scholing, training, aanpassingen van de werkplek en persoonlijke aandacht. Daarmee willen we bereiken dat arbeidsgehandicapten en langdurig werkzoekenden uitstromen naar de (gesubsidieerde) arbeidsmarkt. Hiertoe wordt samengewerkt met en in opdracht gehandeld van gemeenten en bedrijfsleven; dit alles binnen financieel verantwoorde kaders.

Jeugdgezondheidszorg Zuid-Holland West

De Jeugdgezondheidszorg (JGZ) biedt preventieve jeugdgezondheidszorg aan kinderen en jongeren in de H8-gemeenten (Delft, Leidschendam-Voorburg, Midden-Delfland, Pijnacker-Nootdorp, Rijswijk, Wassenaar, Westland en Zoetermeer). In samenspraak met alle gemeenten is de koers van de JGZ vastgesteld op vier pijlers van de nationale preventieagenda: ouderschap, hechting, weerbaarheid en gezonde leefstijl. De JGZ wil als expert op preventieve jeugdgezondheidszorg verder inhoudelijk bijdragen op lokaal en regionaal niveau aan met name de ketenaanpak in Kansrijke Start en aanpak overgewicht en obesitas bij kinderen. Door middel van het portefeuillehoudersoverleg is er regionaal overleg tussen de H8- gemeenten en de JGZ.

Regionaal Bestuurlijk Overleg Wet educatie en beroepsonderwijs

Het regionaal bestuurlijk Overleg Wet Educatie en beroepsonderwijs is een overleg tussen de gemeenten Lansingerland, Leidschendam-Voorburg, Pijnacker-Nootdorp, Voorschoten, Wassenaar en Zoetermeer. De gemeente Zoetermeer is de coördinerende gemeente voor dit beleidsonderdeel. Het gaat om de educatie van onze inwoners die een afstand hebben tot de arbeidsmarkt, Statushouders die Nederlands als tweede taalonderwijs (NT-2) volgen en de inzet op laaggeletterdheid. De aandacht voor laaggeletterdheid is een onderwerp dat al aandacht heeft en regionaal, maar ook gemeentelijk wordt opgepakt. Een van de onderdelen is dat bibliotheek en het daarbij behorende taalhuis daarin een rol heeft. Het taalhuis is een laagdrempelig inlooppunt waar de mensen met een taal- en/of digitale achterstand kunnen worden ondersteund en op weg geholpen worden.

Projecten en investeringen

Warenar

Het in het Coalitieakkoord opgenomen haalbaarheidsonderzoek naar de herbestemming van de Warenar is nog in ontwikkeling. Conform planning zal het onderzoek nog in het vierde kwartaal van 2024 voorgelegd worden aan de Raad. Uit het onderzoek zal blijken of, en op welke wijze een dorpsmuseum en dorpshuisfunctie gelijkwaardig in het bestaande cultureel centrum de Warenar kunnen opereren. In het dorpsmuseum wordt beoogd de gemeentelijke kunstcollectie van de gemeente, oudheidkundige vondsten en een gedeelte van de collectie van het brandweermuseum tentoon te stellen. Er wordt onderzocht wat de kosten zijn voor de inpassing van deze aanvullende functies alsmede de financiële consequenties van een renovatie en verduurzaming van het gebouw dat eigendom is van de gemeente. De R.K. Parochie H. Augustinus is eigenaar van de grond, waarvoor een erfpachtovereenkomst bestaat met de gemeente. Momenteel worden onderhandelingen gevoerd over een nieuwe erfpachtovereenkomst die in 2033 zal ingaan. De uitkomst daarvan maakt onlosmakelijk onderdeel uit van het haalbaarheidsonderzoek. Nagegaan zal worden of een beroep kan worden gedaan op rijks- en provinciale subsidies.

Asielopvang in Wassenaar

De opvang van asielzoekers in Wassenaar wordt ook in 2025 gecontinueerd. Met ingang van 28 maart 2024 is de tijdelijke (winter)opvang op Landgoed Duinrell een regulier asielzoekerscentrum geworden. Er is plek voor 930 asielzoekers, waaronder 50 plekken voor alleenstaande minderjarige vreemdelingen (Amv'ers). Dit is vastgelegd in een bestuursovereenkomst tussen het COA en de gemeente. Deze overeenkomst loopt tot 12 maart 2028.

De gemeente blijft zich inzetten om de opvang goed en veilig te laten verlopen. Voor iedereen. Dit doet de gemeente door de samenwerking met betrokken partners zoals het COA, welzijnsorganisaties, scholen en de politie te verstevigen.

Opgang Oekraïense ontheemden

Vanaf maart 2022 vangt Wassenaar Oekraïense ontheemden op, die gevlucht zijn voor het nog steeds voortdurende oorlogsgeweld. Deze opvang is vastgelegd in de Regeling opvang ontheemden Oekraïne. Vanwege de voortslepende oorlog in Oekraïne zal naar verwachting de opvang van Oekraïense ontheemden binnen Wassenaar zeker ook in 2025 noodzakelijk zijn.

In Wassenaar zijn er twee grotere gemeentelijke opvanglocaties die samen plaats bieden aan 62 ontheemden. Van één opvanglocatie met 46 opvangplaatsen is het onzeker of deze na medio 2025 nog beschikbaar is. Als deze opvanglocatie vervalt zullen hiervoor tijdig alternatieve opvanglocaties moeten worden gevonden. Zeker ook vanwege de taakstelling die de gemeente heeft voor de opvang van Oekraïense ontheemden.

In samenwerking met de gemeente Den Haag is begin 2023 een deel van het ANWB-hoofdkantoor beschikbaar gekomen als opvanglocatie voor Oekraïense ontheemden. Hier kunnen 220 personen in de gemeente Den Haag en 50 personen in de gemeente Wassenaar worden gehuisvest. Zowel de inkomsten als uitgaven hiervoor zijn voor rekening van de gemeente Den Haag. Deze locatie is in ieder geval tot en met 2026 beschikbaar.

Vanaf 1 januari 2025 zullen Oekraïense ontheemden met eigen inkomsten die gehuisvest zijn in een gemeentelijke opvanglocatie verplicht een eigen bijdrage moeten betalen voor het gebruik van energie en water. De gemeente is verantwoordelijk voor het vaststellen en het innen van deze eigen bijdragen. Deze eigen bijdragen zullen in mindering worden gebracht op de vergoeding van het Rijk voor de opvang van Oekraïense ontheemden.

Het onderwijs aan Oekraïense kinderen en andere nieuwkomers in Wassenaar wordt gegeven in de Internationale Taalklas (ITK). Deze is in Wassenaar met ingang van het schooljaar 2024/2025 ondergebracht bij de SKOW. De Internationale Taalklas is met ingang van het schooljaar 2024/2025 gehuisvest in het gebouw van The American School of The Hague (ASH).

Herbestemming sporthal De Schulpwei

De nieuwe sporthal De Duinpan in Wassenaar is medio 2024 in gebruik genomen. Daarmee is een einde gekomen aan het gebruik van de oude sporthal De Schulpwei. Het vastgoed is eigendom van de gemeente Wassenaar, terwijl de grond in handen is van derden en wordt gepacht. Met het oog op de toekomst wordt bezien welke vervolgstappen moeten worden genomen. In de komende periode wordt een verkenning uitgevoerd, waarbij onder andere wordt gekeken naar verkoop in de huidige staat, bruikleen of sloop. Voor deze onderzoeksverkenning is een bedrag van € 50.000 beschikbaar. De verwachting is dat dit budget voldoende is om de beoogde planning- en onderzoekskosten tot en met de besluitvorming te dekken alsook de beoogde vervolgstappen tot en met begin 2025. Doel in 2025 is de verkennende fase af te ronden en een keuze te maken over de toekomst van De Schulpwei zodat deze een mooie nieuwe bestemming krijgt.

Effectindicatoren

Tabel 2.1 - Effectindicatoren P2 Mens en Maatschappij

Bron peilwaarde: CBS

Effectindicator	Peilwaarde	Streefwaarde 2025 (%)	Streefwaarde 2026 (%)	Streefwaarde 2027 (%)	Streefwaarde 2028 (%)
% inwoners met schuldenproblematiek	6,9 (2023)	5,9	5,9	5,9	5,9
Aantal inwoners met bijstandsuitkering (per 1.000 inw)*	13,9 (2023)	13,8	13,7	13,6	13,5
% jongeren tot 18 jaar met jeugdhulp**	9,05 (2023)	8,5	8,4	8,4	8,4
% eenzaamheid***	51,1 (2022)	47	46	45	45

* Aantal uitkeringen aan huishoudens op grond van de Participatiewet

** Hulp en zorg zoals bedoeld en beschreven in de Jeugdwet

*** Percentage 18+ dat aangeeft matig tot (zeer) ernstig eenzaam te zijn.

Wat gaat het kosten ?

Investerings

Tabel 2.2 - Investerings P2 Mens en Maatschappij

Programma 2	Totaal beschikbaar gesteld krediet	Nog te besteden (peildatum september 2024)*	Begroot nog niet beschikbaar gesteld t/m 2024	Begroting 2025: beschikbaar te stellen krediet	Meerjarenbeeld				Totale investering
					2025	2026	2027	2028	
Omschrijving									
Sporthal de Duinpan	7.411.000	-309.258							7.411.000
Infravoorz. Sporthal de Duinpan	645.000	178.953							645.000
Verduurzaming Langstraat 40	210.000	117.318	-	-	-	-	-	-	210.000
Verduurzaming Paauwlaan 12	195.000	195.000	-	-	-	-	-	-	195.000
Totaal	8.461.000	182.013	-	-	-	-	-	-	8.461.000

* nog te besteden is investeringskrediet minus realisatie minus verplichtingen.

Programma

Tabel 2.3 - Baten en lasten P2 Mens en Maatschappij

("-"= nadeel / "+"= voordeel) bedragen x € 1.000	Rekening 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027	Begroting 2028
Baten	9.688	13.309	12.099	12.041	11.188	11.188
Lasten	-36.647	-42.597	-40.391	-39.524	-38.464	-38.217
Saldo van baten en lasten	-26.959	-29.288	-28.292	-27.483	-27.276	-27.029
Onttrekking reserves	699	1.161	0	0	0	0
Toevoeging reserves	0	0	0	0	0	0
Mutaties reserves	699	1.161	0	0	0	0
Geraamde resultaat	-26.260	-28.127	-28.292	-27.483	-27.276	-27.029

Toelichting begroot 2025

Internationale taalklas

(structureel lagere lasten en baten € 600.000)

Op 9 juli heeft het college besloten om de Internationale Taalklas (ITK) vanaf augustus 2024 over te hevelen naar de Stichting Katholiek Onderwijs Wassenaar (SKOW). Dit betekent dat de ITK niet langer onder de financiële verantwoordelijkheid van de gemeente valt en dat de uitvoering van de ITK niet meer belegd is bij de gemeente. De Internationale Taalklas biedt onderwijs aan kinderen van statushouders en arbeidsmigranten in de leeftijd van 4 t/m 13 jaar. Het betreft schakelonderwijs, na een periode van maximaal 1,5 jaar stromen de kinderen uit naar het reguliere onderwijs binnen Wassenaar.

Opvoeren begrotingssubsidie voor Internationale Taalklas en NT2

(neutraal door dekking vanuit specifieke uitkering Gemeentelijk Onderwijsachterstandenbeleid budget)

Om het financiële risico voor de SKOW te beperken, verleent de gemeente een subsidie van ten hoogste € 111.000 aan de SKOW. Wanneer de SKOW hogere nieuwkomersbekostiging vanuit het Rijk ontvangt dan waarvan is uitgegaan bij de berekening van de hoogte van de subsidie, wordt dit verrekend in de vaststelling van de subsidie en valt de gemeentelijke subsidie lager uit.

De Schooladviesdienst Wassenaar (SAD) biedt ondersteuning aan de acht basisscholen in Wassenaar ter versterking van de educatie- en zorgstructuur. De financiering hiervan is gebaseerd op het convenant "Financiering Schooladviesdienst Wassenaar 2024, 2025, 2026 en 2027". In dit convenant is de ITK niet meegenomen. De subsidie "Nederlands als tweede taal (NT2)" aan de SAD van ten hoogste € 50.000 maakt het mogelijk dat de SAD haar reguliere taken op het gebied van het versterken van de educatie- en zorgstructuur ook voor de ITK uit kan voeren.

Beide subsidies hebben één begunstigde: voor de ITK subsidie is dit de SKOW, voor de NT2-subsidie is dit de SAD. Volgens artikel 4:23 lid 3c Abw is het mogelijk een subsidie te verstrekken zonder wettelijk voorschrift (d.w.z. subsidieregeling), wanneer de begroting de subsidieontvanger vermeldt en het bedrag waarop de subsidie ten hoogste kan worden vastgesteld.

Bovenschoolse opleidingscoördinator

(hogere lasten in 2025 € 45.000)

Door een gemeentelijke bijdrage te leveren aan de lasten voor een bovenschoolse opleidingscoördinator, is het voor de scholen mogelijk ook in 2025 een opleidingscoördinator te bekostigen, die inzet op het aantrekken van onderwijzend personeel in de huidige uitdagende arbeidsmarkt.

Afschaffen regeling vergoeding boventallig personeel scholen

(structureel lagere lasten vanaf 2026 € 159.000)

De bijdrage vanuit de gemeente met betrekking tot boventallig personeel is gebaseerd op het Raadsbesluit van 29 maart 1993 "Gedragslijn boventallig onderwijzend personeel". Deze oude regeling past niet meer bij de huidige verhoudingen tussen onderwijsinstellingen en de gemeente en de inmiddels meermaals herziene financiering(systematiek) vanuit het Rijk.

Scholen voor het basisonderwijs en speciaal onderwijs krijgen vanaf 1 januari 2023 een basisbedrag per leerling en per school. Schoolbesturen kunnen dit geld voor personeel en materieel, zoals leermiddelen en onderhoud van gebouwen, naar eigen inzicht besteden.

De vergoeding wordt met ingang van 1 januari 2026 beëindigd, om de scholen een jaar de tijd te geven om maatregelen te treffen.

Uitwerking sportvisie

(hogere lasten in 2025 € 52.000)

In de loop van 2024 en begin 2025 zullen diverse beleidsvisies en onderzoeken aan de Raad worden voorgelegd, zoals de Sportvisie, de Strandvisie en het haalbaarheidsonderzoek naar herbestemming van de Warenar. Om direct na de vaststelling van deze visies en onderzoeken een aanzet te kunnen maken met uitvoering ervan, wordt een budget hiervoor gereserveerd. De exacte toedeling en inzet van dit budget is nader te bepalen in, bij de visies behorende, uitvoeringsprogramma's.

Sporthal De Duinpan

(hogere lasten van 2025 t/m 2028 € 125.000)

Medio 2024 is sporthal De Duinpan geopend en in gebruik genomen door de vrijwilligers van de exploitatie B.V. Vele verenigingen, maatschappelijke organisaties en sporters maken inmiddels gebruik van dit mooie sportcomplex. Nu de sporthal definitief in gebruik is genomen, is het tijd om de jaarlijkse lasten voor de gemeente op te nemen in de toekomstige begrotingen. De Raad heeft besloten dat het financiële kader hierbij is gesteld op 750.000 euro over vier jaar bij het raadsbesluit destijds (raadsbesluit Z-12519/138849 dd. 16 juli 2019), maar dit was nog niet verwerkt in de begroting. Om de exploitatie van de sporthal voor de toekomst veilig te stellen en de begroting robuust te houden, worden de lasten nu opgenomen in de begroting en het meerjarig beeld. De exploitant streeft in navolging van de bepalingen in de daartoe op 25 juli 2019 getekende intentie-overeenkomst naar optimalisatie van de exploitatie. Met een bedrag van € 125.000 voor de jaren 2025-2028 blijft de kostenpost binnen het financiële kader zoals de Raad heeft vastgesteld.

Professionalisering en certificering bibliotheek

(hogere lasten 2025 € 35.000)

In 2026 gaat een wijziging in van de Wet stelsel openbare bibliotheekvoorzieningen, waardoor voor gemeenten vanaf dan een zorgplicht gaat gelden. Deze houdt in dat gemeenten de wettelijke taak krijgen om ervoor te zorgen dat inwoners toegang hebben tot een volwaardige bibliotheek. De audit voor de certificering die hiervoor benodigd is, wordt in 2025 opnieuw uitgevoerd. Onder de certificering liggen maatregelen die doorgevoerd dienen te worden. De bibliotheek zet onder meer in op methoden om nog efficiënter te werken en zo extra bezuinigingen te kunnen realiseren.

Werk en Inkomen (W&I) vrij besteedbaar en advieskosten

(structureel lagere lasten € 125.000)

De Participatiewet is een openeinderegeling. Dat gezegd hebbende zien we op enkele posten in de begroting jaarlijks een onderbesteding. Het gaat hierbij o.a. om een onderbesteding op de posten 'W&I vrij besteedbaar' en 'advieskosten'. De voorgestelde bezuiniging laat nog enige handelingsruimte voor de uitvoering.

Afwikkeling kinderopvangtoeslagaffaire

(neutraal hogere baten en lasten in 2025 € 120.000)

De kosten van de afwikkeling kinderopvangtoeslagaffaire worden volledig gedekt door een Specifieke uitkering van het Rijk. Op grond van de ontwikkelingen en realisatie in 2024 wordt er in 2025 € 120.000 verwacht aan uitvoerings- en uitkeringslasten.

Efficiency inkoop sociaal domein/gericht inzetten subsidies sociaal domein

(structureel lagere lasten vanaf 2026 € 350.000)

In 2024 wordt nieuw subsidiebeleid opgesteld, dat in 2026 in werking treedt. Dit nieuwe beleid zal er onder meer op gericht zijn subsidies gericht en efficiënter in te zetten, op (beleids)doelen die de gemeente vooraf vastgesteld heeft. Ook willen we de afbakening tussen subsidie en inkoop verduidelijken. Op deze manier kan op de subsidies en de inkoop voor het sociaal domein vanaf 2026 een taakstelling gerealiseerd worden van € 350.000. De uitwerking hiervan start in de begroting 2025 voor het jaar 2026.

Gerichtere uitvoering Inclusieagenda

(structureel lagere lasten € 30.000)

Bij het vaststellen van de startnotitie heeft de Raad eenmalig € 20.000 beschikbaar gesteld voor het opstellen van de agenda. Daarnaast is structureel € 30.000 beschikbaar gesteld voor de uitvoering van de agenda, bedoeld voor ambtelijke begeleiding ervan. De coördinator Inclusie stelt een uitvoeringsagenda op met actiepunten. Voor de uitvoering van deze actiepunten is in de kadernota 2023 structureel € 60.000 beschikbaar gesteld. Door de actiepunten reëler te plannen in de tijd (temporiseren), kan het jaarlijkse budget voor de uitvoering van actiepunten naar beneden worden bijgesteld.

Vraagafname door eigen bijdrage Wmo

(structureel lagere lasten 2026 € 215.000, 2027 € 305.000; 2028 € 400.000)

De inkomensafhankelijke eigen bijdrage op Wmo-ondersteuning wordt naar verwachting in 2026 weer ingevoerd. Vanaf het moment dat het wettelijk verplicht is, gaat de gemeente Wassenaar over tot de uitvoering. De memorie van toelichting bij de voorgestelde wettelijke verplichting geeft enige zekerheid en onderbouwing voor besparingen. Deze besparingen bestaan uit de verwachte uitstroom van cliënten en een lagere instroom van nieuwe cliënten voor huishoudelijke ondersteuning op grond van de Wmo en een hogere realisatie van de inkomsten uit de eigen bijdragen.

Direct na de invoering van het abonnementstarief in 2020, waardoor de eigen bijdrage beperkt werd tot maximaal € 19 per maand, is er een enorme toename geweest van het beroep op huishoudelijke ondersteuning vanuit de Wmo. De verwachting is dat een deel van de cliënten, die onder de nieuwe wet de nieuwe maximale eigen bijdrage van € 275 per maand moeten gaan betalen, zullen uitstromen. Dit zorgt voor lagere lasten vanaf 2026.

Door het inkomensafhankelijk maken van de eigen bijdrage is de verwachting dat de realisatie van de te ontvangen bedragen (te innen via het CAK) vanaf 2026 zal stijgen.

Besparingen Jeugdwet door Hervormingsagenda Jeugd & lokale maatregelen

(structureel lagere lasten 2025 € 450.000, 2026 € 550.000, 2027 € 775.000, 2028 € 875.000)

Medio 2023 is de Hervormingsagenda Jeugd vastgesteld. De Hervormingsagenda Jeugd bestaat uit een pakket aan beleidsmaatregelen en besparingen. Om de doelen van die maatregelen te realiseren, en daarmee de agenda tot een succes te maken, is zowel lokale als regionale implementatie noodzakelijk.

Regionale maatregelen

Bij veel van de thema's uit de Hervormingsagenda Jeugd zijn ook de jeugdhulpregio's in meer of mindere mate betrokken, zoals de verplichte regiovorming, standaardisatie van inkoop en de afbouw van residentieel verblijf (dat regionaal wordt ingekocht). De jeugdhulpregio Haaglanden is een van de koplopers waar de maatregelen al in de praktijk werden gebracht nog voor de landelijke vaststelling van de agenda. Toch wordt ook op regionaal niveau extra ingezet op de maatregelen uit de Hervormingsagenda Jeugd, en het verbinden van de agenda aan onze regionale samenwerking. Hiervoor wordt ingezet op een viertal actielijnen (aanpak verblijf, begeleiding, zorg-onderwijs en sturing zorglandschap) die vanaf 2027 voor de gemeente Wassenaar gezamenlijk bijdragen aan een jaarlijkse besparing oplopend tot € 275.000.

Gemeentelijke maatregelen

In Wassenaar zijn we ter voorbereiding op de uitvoering van de Hervormingsagenda Jeugd op lokaal niveau al gestart met de integrale toegang, het Sociaal Team Wassenaar en de inzet van praktijkondersteuners ggz jeugd.

De aanvullende maatregelen hebben betrekking op de efficiëntere inzet van de (geïndiceerde) hulpverlening, kritischere beoordeling van de noodzaak tot verlenging van zorg en het beperken van de instroom door het optimaliseren van diverse interne processen en door waar mogelijk te verwijzen naar het preventieve veld. De effecten van deze maatregelen bouwen zich in de loop van de jaren op. De oplopende besparingen die hier jaarlijks vanaf 2025 uit voortvloeien bedragen in 2028 € 325.000. Dit vraagt wel om het in stand houden van het preventieve veld zoals dat nu binnen het Sociaal Team Wassenaar opgezet is.

Bestaande ruimte in de begroting

In 2022 is er extra budget toegevoegd voor de jeugdhulp in de verwachting dat de kostenstijging, die zich in 2022 heeft voorgedaan, ook in de jaren erna zou doorzetten. In 2023 heeft deze stijging zich niet of nauwelijks voorgedaan en ook voor 2024 zijn er geen aanwijzingen dat de stijging boven het indexatiepercentage zal komen. Dit betekent dat een gedeelte van het beschikbare budget in de begroting vanaf 2025 bij de besparingen kan worden verwerkt. Dit betreft een bedrag van € 380.000 in 2025 aflopend naar € 275.000 in 2028.

Afbouwen begeleiding Alleenstaande minderjarige vreemdelingen (Amv'ers)

(structureel lagere lasten vanaf 2026 € 60.000, 2027 € 90.000, 2028 € 123.000)

De begeleiding van Alleenstaande minderjarige vreemdelingen (Amv'ers) wordt momenteel bekostigd door de gemeente. Wassenaar vangt op twee gemeentelijke locaties minderjarige vluchtelingen op. De huidige opvanglocaties worden afgeschaald door natuurlijk verloop (uitstroom) op het moment dat de Amv-ers 18 worden. Nieuwe instroom vindt plaats via het COA op de AZC locatie Duinrell. Daarmee voldoet de gemeente ruimschoots aan haar verantwoordelijkheid voor opvang.

Efficiency Sociaal Team Wassenaar (STW)

(structureel lagere lasten 2025 € 50.000, vanaf 2026 € 100.000)

Bij de start en eerste inrichting van het Sociaal Team Wassenaar (STW) was het van groot belang om voldoende middelen in de begroting te hebben om het STW een goede start te bezorgen. Op dit moment is de implementatie van het STW bijna afgerond en is de uitvoering, na de ontvlechting van het sociaal domein met Voorschoten, in onze eigen eenheid Maatschappelijke Ontwikkeling en Ondersteuning (MO&O) opgenomen. Door de uitvoering in onze eigen eenheid MO&O te organiseren is het ook mogelijk om een efficiencyslag te maken. Deze efficiency-slag kunnen we bereiken doordat we na (bijna) een jaar werken met het Sociaal Team, beter zicht hebben op de benodigde inzet van personeel en wat er nodig is voor de uitvoering. We hebben de volledige begroting van het STW goed in beeld en opnieuw beoordeeld. Op grond van deze beoordeling is een nieuw bestedingsplan gemaakt met een doorkijk naar de komende jaren. Dit heeft het mogelijk gemaakt om vanaf 2025 budget in te leveren zonder dat dit gevolgen heeft voor de ontwikkeling en dienstverlening van het STW.

Inzet gedeelte IZA-budget voor bestaande activiteiten

(lagere lasten voor 2025 en 2026 € 50.000)

Dit betreft de regionale Specifieke uitkering behorend bij het Integraal Zorgakkoord (IZA), gericht op preventie. Hiermee wordt onder meer het Trimbos-programma OKO (Opgroeien in een Kansrijke Omgeving) gedekt in de gemeente Wassenaar. Een deel van het overige budget zal ingezet worden om bestaande initiatieven te behouden in plaats van nieuwe uit te voeren.

Inzet gedeelte GALA-budget voor bestaande activiteiten

(lagere lasten voor 2025 en 2026 € 50.000)

De lokale Specifieke Uitkering behorend bij het Gezond en Actief Leven Akkoord (GALA) is net als IZA bestemd voor het nemen van preventieve maatregelen, met als doel zwaardere zorg te vermijden. Deze specifieke uitkering wordt deels ingezet om nieuwe activiteiten uit te kunnen voeren en deels ingezet om bestaande activiteiten te kunnen behouden.

Efficiency Specifieke Uitkeringen (SPUK's)

(structureel lagere lasten vanaf 2026 € 75.000)

De gemeente ontvangt op dit moment budgetten via bijna 20 SPUK regelingen. Volgens het Hoofdlijnenakkoord van de nieuwe regering worden bijna alle SPUK gelden vanaf 2026 niet meer apart uitgekeerd, maar na een korting van 10% via de algemene uitkering uit het Gemeentefonds verdeeld. Alleen de specifieke uitkering voor bijstandsuitkeringen (BUIG) wordt hierin niet meegenomen. In de huidige situatie komt het voor dat niet-bestede middelen aan het eind van het jaar terugbetaald moeten worden aan het Rijk, omdat deze niet voor andere doelen ingezet mogen worden. De voorgestelde aanpassing betekent dat deze gelden vanaf 2026 vrij besteedbaar zijn en door de gemeente Wassenaar zelf kunnen worden ingezet voor verschillende doeleinden. Bij tijdige uitwerking van en besluitvorming over deze aanpassing door het Rijk is er vanaf 2026 een taakstelling van € 75.000 haalbaar op het totaal van de SPUK-gelden door het maken van keuzes.

Gemeenschappelijke regeling Servicebureau Jeugdhulp Haaglanden (SbJH)

(hogere lasten € 10.000)

De extra bijdrage voor 2025-2028 bedraagt € 10.000 meer dan actueel begroot. Dit bedrag vloeit voort uit de verwerking van de meerjarenbegroting 2025-2028 van de gemeenschappelijke regeling Servicebureau Jeugdhulp Haaglanden.

Gemeenschappelijke regeling GGD Haaglanden en Veilig Thuis Haaglanden

(structureel hogere lasten € 35.000)

De extra bijdrage voor 2025 -2028 bedraagt € 35.000 meer dan actueel begroot. Dit bedrag vloeit voort uit de verwerking van de meerjarenbegroting 2025-2028 van de gemeenschappelijke regeling GGD Haaglanden en Veilig Thuis Haaglanden.

Gemeenschappelijke regeling Werkbedrijven Kust-, Duin- en Bollenstreek (KDB)

(hogere lasten 2025 € 40.000, 2026 €114.000, 2027 € 57.000, 2028 € 37.000)

De extra bijdrage voor 2025 -2028 bedraagt meer dan actueel begroot. Dit bedrag vloeit voort uit de verwerking van de meerjarenbegroting 2025-2028 van de Gemeenschappelijke Regeling KDB.

Gemeenschappelijke regeling Werkbedrijven Kust-, Duin- en Bollenstreek (KDB)

(neutraal hogere lasten en baten 2025 € 77.000, 2026 € 80.000, 2027 € 77.000, 2028 € 78.000)

De extra toegekende middelen uit de Meicirculaire 2024 voor de uitvoering van de Wsw zijn in de begroting van programma 2 verwerkt. De dekking hiervoor staat in programma 3.

P3 Bestuur en middelen

Wat willen we bereiken ?

Bijdrage aan de Duurzame Ontwikkelingsdoelstellingen

Visie

Wassenaar wil een financieel gezonde gemeente zijn. De gemeente streeft naar rust en evenwicht in het bestuur. Zorgvuldige en transparante besluitvorming vormt het uitgangspunt van ons handelen. Het politieke debat en de gesprekken met inwoners, ondernemers en maatschappelijke organisaties worden gevoerd op basis van wederzijds respect. De gemeente treedt verbindend op; we doen het immers samen voor Wassenaar. De gemeente behartigt het algemeen belang en heeft oog voor het individu.

Doelstellingen

1. De gemeente houdt de financiën op orde met een structureel sluitende begroting
2. Ontwikkeling van de jonge ambtelijke organisatie door de ingeslagen weg na de ontvlechting voort te zetten
3. Inwoners en ondernemers voelen zich geholpen en gesteund door de gemeente en communicatie tussen gemeente, inwoners en ondernemers is transparant, duidelijk en getuigt van wederzijds respect
4. De gemeente heeft alleen vastgoed in eigendom, als er een duidelijk maatschappelijk belang is dat om vastgoed vraagt.
5. Een gerestaureerde en als bestuurscentrum ingerichte De Paauw en huisvesting van de overige ambtenaren elders
6. Het landgoed De Paauw voltooien
7. Iedereen doet mee, van jong tot oud, Wassenaarder en "international"

Wat gaan we daarvoor doen ?

Belangrijkste resultaten voor 2025

- 1.1 Bezuinigen door het beperken van externe inhuur en nog efficiënter inkopen
  - 2.1 VNG-trainees zijn ingezet voor de organisatie
  - 2.2 Maatregelen verbetering (bestuurs)cultuur worden geïmplementeerd
  - 3.1 Handhaven korte wachttijd in de paspoortpiek
  - 3.2 Hogere klanttevredenheid door onze dienstverlening verder te verbeteren
  - 3.3 Goede communicatie met inwoners, instellingen en ondernemers
  - 4.1 Implementatie kostprijsdekkende huren panden, accommodaties en gronden
  - 4.2 Opgesteld vastgoed- en accommodatiebeleid
  - 4.3 Voortgang verkoop van gemeentelijk vastgoed uitgevoerd
  - 4.4 Beheerplan en verduurzaming vastgoed
  - 5.1 Renovatie en restauratie Rijksmonument De Paauw tot een bestuurscentrum aanbesteed
  - 5.2 Nieuw locatie gemeentewerf & milieustraat is in ontwikkeling
  - 6.1 Cementrustieke bruggen in het landgoed De Paauw zijn hersteld
  - 7.1 Uitvoering Nota Internationals

1.1 Bezuinigen door het beperken van externe inhuur en nog efficiënter inkopen

Een van de onderdelen van de bezuinigingsoperatie om tot een sluitende begroting te komen is besparen op de eigen organisatie. Deze besparing (in totaal € 325.000 per jaar) wordt gerealiseerd door externe inhuur te beperken en meer werk uit te voeren met eigen medewerkers. Een andere efficiëncyslag betreft het realiseren van voordelen op inkoop.

Beide resultaten dragen bij aan het financieel op orde houden van de gemeente.

2.1 VNG-trainees zijn ingezet voor de organisatie

Ook in 2025 zullen er VNG- trainees ingezet worden binnen de ambtelijke organisatie van de gemeente Wassenaar.

2.2 Maatregelen verbetering (bestuurs)cultuur worden geïmplementeerd

Het College gaat verder op de ingeslagen weg van verbetering bestuurscultuur in samenwerking met de organisatie. In 2025 wordt e.e.a. verankerd in de lijn en zal het huidige afzonderlijke programmamanagement worden afgebouwd. Verankering van maatregelen in de organisatie betreffen onder andere dat reglementen, protocollen en regelingen op het gebied van sociale veiligheid en omgangsvormen geactualiseerd worden. Daarnaast zal er bij nieuwe medewerkers aandacht besteed worden aan omgangsvormen. Dit maakt onderdeel

uit van de het introductieprogramma van nieuwe medewerkers dat een breder aanbod kent dan alleen cultuuraspecten. Het grootste deel van het introductieprogramma wordt door eigen medewerkers verzorgd. Dit zorgt voor verbinding. Naast aandacht voor alle (nieuwe) medewerkers is er ook extra aandacht voor het management en strategen om de gewenste cultuur uit te dragen. Hierbij wordt samengewerkt met het College.

3.1 Handhaven korte wachttijd in de paspoortpiek

In 2024 hebben we het aanvraagproces voor paspoorten en andere reisdocumenten aanzienlijk verbeterd. Door extra capaciteit, gefinancierd met de inkomsten uit paspoortaanvragen, en door processen te optimaliseren, is de gemiddelde wachttijd nu teruggebracht tot slechts twee dagen. De verwachting is dat de piek in paspoortaanvragen in 2025 zal aanhouden. Met dagelijkse monitoring zorgen we ervoor dat de wachttijd niet langer dan twee dagen wordt. De komende jaren zullen we nog steeds de effecten zien van de piek in aanvragen vanwege de tienjarige geldigheid van de paspoorten. Met de invoering van iBurgerzaken is het voor inwoners gemakkelijker geworden om op een geschikt moment hun reisdocument aan te vragen of online zaken te regelen.

3.2 Hogere klanttevredenheid door onze dienstverlening verder te verbeteren

We zetten in op een integrale aanpak van onze communicatiekanalen, zodat de gemeente bereikbaar is op de manier die het beste bij onze inwoners past. Op dit moment doen we een uitgebreid onderzoek naar een continu proces voor het meten van klanttevredenheid. De gesprekken met verschillende betrokken partijen verlopen goed en we analyseren zorgvuldig om beslissingen te nemen die de tevredenheid van onze inwoners verbeteren. In 2024 hebben we een nieuwe visie op dienstverlening vastgesteld, die we in 2025 concreet gaan uitwerken. Daarbij leggen we de focus op:

- Verbetering van de kwaliteit van onze dienstverlening: door middel van metingen van de klanttevredenheid.
- Gastheerschap: niet alleen verbeteren we de dienstverlening door efficiëntere processen, maar we willen ook dat inwoners zich persoonlijk, betrokken en met respect behandeld voelen. Dit doen we onder andere door het inzetten van een burgerpanel en het aanpassen van onze communicatiekanalen.
- Interne samenwerking en monitoring: zodat elke vraag over dienstverlening snel en adequaat wordt beantwoord en inwoners tijdig en correct antwoord krijgen.

3.3 Goede communicatie met inwoners, instellingen en ondernemers

Een belangrijk aandachtspunt is de communicatie met inwoners, instellingen en ondernemers. De website wordt geactualiseerd met een Engelstalige versie, zodat internationale inwoners en bezoekers ook goed geïnformeerd zijn. Tegen het derde kwartaal van 2025 verwachten we dat de Engelstalige versie van de website volledig operationeel is, met minimaal 90% van de inhoud beschikbaar in het Engels.

Wassenaar heeft een relatief grote internationale gemeenschap. We willen hen voorzien van goede en toegankelijke dienstverlening. Om dit te verbeteren, streven we naar een meer gerichte communicatie. Intern stellen we richtlijnen op over welke informatie in welke talen wordt aangeboden, zodat dit kan worden opgenomen in onze standaarddienstverlening. Daarnaast gaan we via een burgerpanel in gesprek met deze gemeenschap om te onderzoeken waar wij als gemeente beter kunnen ondersteunen of onze producten kunnen aanpassen aan hun behoeften.

4.1 Implementatie kostprijsdekkende huren panden, accommodaties en gronden

Naar verwachting zal de Raad eind 2024 een besluit nemen over de invoering van kostprijsdekkende huren. In 2025 zal uitvoering gegeven worden aan deze keuze. Hierbij zullen de gebruikers van het gemeentelijke vastgoed geïnformeerd worden over de gevolgen. Dat zal in het eerste kwartaal van 2025 gedaan worden. Tevens zal dit betekenen dat de bestaande huurcontracten, die veelal afgesloten waren inclusief gas, licht en water, schoonmaak, verzekering, belastingen en heffingen, opgezegd worden en er nieuwe voor in de plaats komen. De nieuwe contracten zullen gebaseerd zijn op de nieuwe voorgestelde kostprijsdekkende huurprijzen. Standaard worden de nieuwe contracten losgekoppeld van energie en water. Deze overeenkomsten zullen na de opzegtermijn van het huidige contract in 2026 ingaan.

4.2 Opgesteld vastgoed- en accommodatiebeleid

In 2024 is binnen de beschikbare capaciteit prioriteit gegeven aan de doorrekening van kostprijsdekkende huren en het opstellen van het (herijkt) beleid daaromtrent. Het opstellen van vastgoed- en accommodatiebeleid is daarom doorgeschoven naar 2025.

4.3 Voortgang verkoop van gemeentelijk vastgoed uitgevoerd

Ook in 2025 zal overgegaan worden tot het afstoten van woningen zodra deze vrijkomen. Beleidslijn is dat alle kosten die daarvoor nodig zijn in mindering worden gebracht op de verkoopopbrengst van het desbetreffende object.

4.4 Beheerplan en verduurzaming vastgoed

Met de actualisatie van het Beheerplan Vastgoed is in 2024 een begin gemaakt. Daarin wordt de verduurzamingsopgave meegenomen. Dit vergt meer tijd dan gedacht. Naar verwachting is de actualisatie met de financiële vertaling uiterlijk begin 2025 afgerond. De financiële gevolgen zullen bij de Kadernota 2026 worden betrokken.

Toegelicht onder Projecten:

5.1: Renovatie en restauratie Rijksmonument De Paauw tot een bestuurscentrum aanbesteed

5.2: Nieuwe locatie gemeentewerf en milieustraat is in ontwikkeling

6.1: Cementrustieke bruggen in het landgoed De Paauw zijn hersteld

7.1 Uitvoering Nota Internationals

In de tweede helft van 2024 is de Nota Internationals ter besluitvorming voorgelegd aan de Raad.

In 2025 zal gestart worden met de uitvoering van de door de Raad besloten activiteiten, die gericht zijn op het maximaal benutten van de meerwaarde van de Internationals voor de gemeenschap van Wassenaar.

Verbonden partijen / samenwerkingsverbanden

Gemeenschappelijke regeling Belastingssamenwerking Gouwe-Rijnland (BSGR)

De BSGR is een uitvoeringssamenwerking op het gebied van heffen en innen van belastingen. Wassenaar gaat zelf over de inhoud. Dit betekent dat de BSGR ook in 2024 haar taak zo efficiënt mogelijk uitvoert.

Aandachtspunt zijn de bezwaren die worden ingediend, mede met behulp van daarin gespecialiseerde organisaties. De BSGR onderneemt in samenwerking met andere partijen (o.a. de VNG, Waterschappen, Ministeries) actie om het WOZ-proces te verbeteren en het aantal bezwaarschriften te doen verminderen.

Projecten en investeringen

5.1 Bestuurscentrum De Paauw

In de eerste helft van 2025 is het definitief ontwerp (DO) voor het interieur van Raadhuis De Paauw gereed. Na vaststelling van dit plan start het vergunningstraject, de formele subsidieaanvragen en de procedure om eind 2025 de aannemer te kunnen contracteren. Dit betekent dat in het laatste kwartaal van 2025 het pand leeg moet zijn om de technisch ontwerpfase (TO) te starten. In deze TO-fase worden de bestekken geschreven en is de ontmanteling gestart om goed zicht te krijgen op de noodzakelijke werkzaamheden. De tijdelijke uithuizing start in de zomer 2025 met de Raad die tijdens de werkzaamheden zal vergaderen in het politiebureau aan de Hofcampweg. Ook het gemeentekantoor zal veel intensiever worden gebruikt in de periode dat er geen gebruik kan worden gemaakt van Raadhuis De Paauw.

5.2 Ontwikkeling nieuwe gemeentewerf en milieustraat

Onder de voorwaarde dat in 2024 overeenstemming is bereikt over de aankoop van een terrein, wordt in 2025 de ontwerpfase afgerond en start het vergunningstraject. De inzet is om eind 2025 te starten met de realisatie van de nieuwe gemeentewerf, zo mogelijk in combinatie met de verplaatsing van de milieustraat. Mocht het nieuwe terrein vanwege huur- of pachtovereenkomsten niet direct beschikbaar zijn dan wordt een besluit voorgelegd om een tijdelijke voorziening voor de gemeentewerf te accommoderen.

6.1 Cementrustieke bruggen

De restauratie en renovatie van de cementrustieke bruggen wordt afgerond. In het voorjaar van 2025 zijn alle rondwandelmogelijkheden weer beschikbaar, omdat de drie bruggen in hun oude allure zijn hersteld en onderdeel uitmaken van het recreatieve netwerk.

Effectindicatoren

Tabel 3.1 - Effectindicatoren P3 Bestuur en Middelen

Effectindicator	Peilwaarde 2024 o.b.v. JR 2023)	Streefwaarde Begroting eind 2024	Streefwaarde Begroting eind 2025	Streefwaarde Begroting eind 2026	Streefwaarde Begroting eind 2027	Streefwaarde Begroting eind 2028
Rekening-courantverhouding met het Rijk blijft tot 2026 positief	€ 18 mln.	€ 11 mln.	€ 4 mln.	€ 0 mln.	€ 0 mln.	€ 0 mln.

Wat gaat het kosten ?

Investeringsen

Tabel 3.2 - Investeringsen P3 Bestuur en Middelen

Programma 3	Totaal beschikbaar gesteld krediet	Nog te besteden (peildatum september 2024)*	Begroot nog niet beschikbaar gesteld t/m 2024	Begroting 2025: beschikbaar te stellen krediet	Meerjarenbeeld			Totale investering
					2025	2026	2027	
Omschrijving								
Rest/verbouw Raadhuis De Paauw	12.230.000	10.623.727	-	-	-	-	-	12.230.000
De Paauw bruggen	430.000	375.183	-	-	-	-	-	330.000
De Paauw aanlichten	86.000	86.000	-	-	-	-	-	86.000
Verbouwing toekomstige gemeente winkel	-	-	-	-	3.750.000	-	-	3.750.000
Warenar (renovatie)	-	-	1.000.000	-	-	-	-	1.000.000
Duurzaamh. eigen panden	350.000	345.463	175.000	350.000	350.000	-	-	1.225.000
ICT Investeringsen	319.868	140.192	-	60.000	-	1.000.000	-	1.379.868
NIS-2 (Network and Information Security)	-	-	-	150.000	-	-	-	150.000
Tractie	125.000	89.182	-	-	-	-	-	125.000
Totaal	13.540.868	11.659.747	1.175.000	560.000	4.100.000	1.000.000	-	20.375.868

* nog te besteden is investeringskrediet minus realisatie minus verplichtingen.

Programma

Tabel 3.3 - Baten en lasten P3 Bestuur en Middelen

	Rekening 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027	Begroting 2028
("-"= nadeel / "+"= voordeel) bedragen x € 1.000						
Baten	59.468	61.387	64.233	62.316	62.906	62.933
Lasten	-19.783	-22.443	-23.203	-22.891	-22.780	-22.813
Saldo van baten en lasten	39.685	38.945	41.030	39.425	40.126	40.120
Onttrekking reserves	2.183	1.573	320	1.100	0	0
Toevoeging reserves	-610	-130	0	0	0	0
Mutaties reserves	1.573	1.444	320	1.100	0	0
Geraamde resultaat	41.257	40.388	41.350	40.525	40.126	40.120

Toelichting begroot 2025

Effect kapitaallasten

(lagere lasten 2025 €139.600, 2026 €28.000, 2027 €137.000, 2028 €138.000)

Het actualiseren van projecten en investeringen heeft een effect op de kapitaallasten. Door het later opleveren en temporiseren van een aantal investeringen, worden de kapitaallasten vooruitgeschoven. Dit wordt hier als verzamelpost meegenomen. Dit betreft onder meer Rijksdorp, De Wassenaarse Slag en de Kievitschool.

Cyber beveiliging: NIS2-richtlijn (Network and Information Security directive)

(hogere lasten 2025 € 191.450, vanaf 2026 € 126.450)

De afgelopen jaren zien we dat diverse ontwikkelingen in toenemende mate de veiligheid van onze maatschappij en economie onder druk zetten. Denk daarbij aan de coronapandemie, de oorlog in Oekraïne, en cyberdreigingen. In het licht van deze ontwikkelingen is er sinds 2020 door de Europese Unie gewerkt aan de Network and Information Security (NIS2) directive. Deze richtlijn is gericht op een verbetering van de digitale en economische weerbaarheid van Europese lidstaten.

De NIS2-richtlijn is omgezet in de Cyberbeveiligingswet, die naar verwachting in het derde kwartaal van 2025 van kracht wordt. Deze nieuwe wet vervangt onder andere de huidige Wet beveiliging netwerk- en informatiesystemen (Wbni) en zal de Baseline Informatiebeveiliging Overheid (BIO) wettelijk verankeren. Daarmee krijgen we te maken met flinke eisen op gebied van een zorgplicht, toezicht en een meldplicht om passende maatregelen te nemen op gebied van cyberbeveiliging. Vooral nog is er geen financiële compensatie in zicht vanuit het gemeentefonds. De nieuwe Network and Information Security (NIS2)-richtlijnen vragen ook om aanvullende ICT-investeringen.

Inwerkingtreding Omgevingswet

(structureel hogere lasten € 216.286. Dekking voor het gedeelte van Wassenaar (52%) vanuit de leges Omgevingsvergunning: structureel hogere baten € 112.500)

Op 1 januari 2024 is de Omgevingswet definitief in werking getreden en is de beheerfase gestart.

De Omgevingswet levert aanvullende taken en een verzwaring van de huidige taken op, met name op het gebied van ICT. Het betreft in dit geval het Digitaal Stelsel Omgevingswet (DSO). Aangezien de lasten in het kader van het in werking treden van de Omgevingswet verband houden met het afgeven van Omgevingsvergunningen wordt gekozen voor dekking van deze kosten door ophoging van de leges met betrekking tot de Omgevingsvergunningen.

E-depot

(structureel hogere lasten 2025 €75.000, vanaf 2026 € 50.000)

Een e-depot is een voorziening waarin digitale informatie wordt bewaard, beheerd en voor lange termijn toegankelijk gesteld. Net als fysieke stukken, zoals charters of papieren bouwvergunningen, moet digitale informatie ook 'tot in eeuwigheid' beheerd en bewaard blijven. Deze digitale informatie is kwetsbaar. Bestanden kunnen onleesbaar worden. Bestandsformaten raken snel verouderd. Om die reden is in de Archiefwet opgenomen dat voor permanent te bewaren digitale bestanden overbrengen naar een e-depot verplicht is. Conform de DVO I&D met Voorschoten worden 48% van de lasten doorbelast aan de gemeente Voorschoten.

Uitkering gemeentefonds - stand meicirculaire 2024

(hogere baten 2025 € 2.070.000)

Gemeenten ontvangen vanuit het gemeentefonds geld van het Rijk om hun taken uit te voeren. Het gemeentefonds bestaat uit twee onderdelen, de algemene uitkering en de integratie/decentralisatie-uitkeringen. De uitkeringen uit het gemeentefonds in de Begroting 2025 en meerjarenraming 2026-2028 zijn berekend op basis van de meicirculaire 2024. De algemene uitkering op basis van de meicirculaire 2024 levert voor 2025 ten opzichte van 2024 een voordeel op van € 2.070.000. Dit voordeel bestaat voornamelijk uit loon- en prijscompensatie. Dit voordeel in 2025 ten opzichte van 2024 is eenmalig.

Vanaf 2026 zal de algemene uitkering voor Wassenaar structureel met een kleine € 4 miljoen worden verlaagd als gevolg van een nieuwe financieringssystematiek. Dit is ook bekend als het zgn. "ravijnjaar".

Cao-ontwikkeling 2025 (4,4%)

(structureel hogere lasten € 1.008.000)

We gaan op dit moment uit van een cao-stijging in 2025 van 4,4%. Dit betreft een inschatting op basis van de CEP-index.

Indexering kostenbudgetten, inclusief sociaal domein (2,6%)

(structureel hogere lasten € 925.000)

Het indexpercentage voor prijsstijgingen is gebaseerd op het niveau van de geharmoniseerde consumentenprijsindex (hicp) uit het Centraal Economisch Plan. Voor 2025 bedraagt dit 2,6%.

Back office applicatie Wmo en Jeugdwet

(structureel hogere lasten € 80.000, hogere lasten 2025 € 120.000 met dekking uit de algemene reserve)

Voor een efficiëntere en gebruiksvriendelijkere inrichting van de administratieve processen (o.a. vastleggen besluiten maatwerkvoorzieningen, betalingen, vastleggen berichtenverkeer, etc.) en informatievoorziening voor de Wmo en Jeugdwet is een nieuwe digitale applicatie noodzakelijk. Op dit moment wordt gewerkt met verschillende applicaties die niet naadloos op elkaar aansluiten en die qua functionaliteit niet optimaal zijn. Het kost veel tijd en geld om de administratie op deze manier te voeren en te beheersen. Het incidentele deel van de aanbestedingskosten, implementatie en (interim)-projectleiding voor de applicatie van €120.000 zal worden gedekt uit de algemene reserve. De structurele kosten 2025-2028 komen ten laste van de exploitatie.

Het goede voorbeeld: beperken externe inhuur eigen organisatie

(structureel lagere lasten € 150.000)

Door de huidige doorontwikkeling van de organisatie zijn er steeds meer vacatures vervuld met eigen vaste medewerkers. Hierdoor kan de externe inhuur worden beperkt. We verwachten hiermee een bedrag van minimaal € 150.000 te kunnen besparen door scherper te kijken naar waar externe inhuur nodig is en tegen welk tarief. Dit betreft een taakstelling op de bedrijfsvoering.

Het goede voorbeeld: beperken inkoop/efficiencyslag eigen organisatie

(structureel lagere lasten € 175.000)

Door in 2025 te sturen op het realiseren van (structurele) voordelen op inkoop zal er een bedrag van € 175.000 worden bespaard. Gedurende het jaar zal worden gerapporteerd over de exacte invulling van deze besparing.

Kostprijsdekkende huren voor panden

(structureel hogere baten vanaf 2027 € 50.000, vanaf 2028 € 75.000)

Het invoeren van kostprijsdekkende huren vanaf 2027, wat stapsgewijs en beperkt kan worden ingevoerd zal resulteren in hogere huuropbrengsten vanaf 2027.

Ontvlechting sociaal domein Voorschoten

(neutraal hogere lasten 2025 € 200.000 met dekking uit de algemene reserve)

In 2023 heeft Voorschoten de dienstverleningsovereenkomst (DVO) Sociaal Domein opgezegd. De werkzaamheden voor het Sociaal Domein zijn per 1 mei 2024 door Wassenaar zelfstandig overgenomen. In 2025 is nog een bedrag van € 200.000 benodigd voor de verdere transitie en opbouw van het team MO&O. Deze lasten worden gedekt vanuit de Algemene Reserve.

P4 Fysieke leefomgeving

Wat willen we bereiken ?

Bijdrage aan de Duurzame Ontwikkelingsdoelstellingen

Visie

Wassenaar wil een van de mooiste en aantrekkelijkste woongemeenten van Nederland zijn en blijven. We koesteren de ideale en centrale ligging ten opzichte van de grote steden Den Haag, Rotterdam en Amsterdam, en ons strand, de duinen en de landgoederen. Wij streven ernaar om Wassenaarders van alle leeftijden een zo goed mogelijk leef- en woonkwaliteit te bieden.

Doelstellingen

1. Woningen realiseren op de 4 woningbouwlocaties Den Deyl, Gemeentewerf, Het Kerkehout en ANWB, in lijn met regionale afspraken en openstaan voor initiatieven vanuit de markt.
2. De Omgevingsvisie voor Wassenaar en gebiedsuitwerkingen voor noordrand-Groene Zone en zuidrand zijn klaar en geven richting aan de Wassenaarse ruimtelijke ordening en aan de vervulling van de wettelijke verplichtingen.
3. De Wassenaarse schoolgebouwen op zijn minst naar BENG-niveau brengen, te laten voldoen aan de ambities uit het IHP en de lokale energiestrategie.
4. Betere inzet op behoud en toekomstbestendig maken van het erfgoed.
5. Meer adequaat toezicht en handhaving voor het behoud van erfgoedwaarden.
6. Benoemen verbeterpunten die verder een bijdrage leveren aan de energietransitie enerzijds en het behoud van historisch ruimtelijke- en erfgoedkwaliteiten anderzijds
7. Informeren, stimuleren en faciliteren van passende herbestemmingen, die aansluiten bij de mogelijkheden die het monument en zijn omgeving biedt.

Wat gaan we daarvoor doen ?

Belangrijkste resultaten voor 2025

- 1.1 Opgestelde regionale- en lokale woonzorgvisie verwerkt
- 1.2 Gewijzigde regionaal afgestemde Huisvestingsverordening
- 1.3 Opgestelde en ondertekende meerjarige prestatieafspraken
- 1.4 Opgesteld volkshuisvestelijk programma
- 1.5 Doelgroepenverordening opgesteld
- 1.6 Herstructurering Oostdorp (plan Woningbouwvereniging St. Willibrordus)
- 1.7 Herontwikkeling ANWB-locatie
- 1.8 Herontwikkeling van de voormalige Den Deylschool
- 1.9 Sanering en ontwikkeling gemeentewerf
- 1.10 Ontwikkeling Multifunctioneel Complex met woningbouw in Het Kerkehout
- 1.11 Nieuw gefuseerde school Stichting Katholiek Onderwijs Wassenaar (SKOW)

- 2.1 Eerste versie Omgevingsvisie is gereed en besproken met de Raad
- 2.2 Regionale samenwerkingsverbanden in het fysieke domein

- 3.1 Scholen kunnen verduurzamen op basis van het IHP

- 4.1 Geactualiseerde erfgoedvisie en programma opgesteld
- 4.2 Programma stimulering instandhouding en verduurzaming monumenten opgesteld en gestart

- 5.1 Erfgoed maakt integraal deel uit van het vast te stellen handhavingssuitvoeringsprogramma

- 6.1 Actief beleid voor zonnepanelen binnen het beschermd dorpsgezicht en op,-en bij monumenten

- 7.1 Toekomstbestendig beheer en gebruik van erfgoed

1.1 Opgestelde regionale en lokale woonzorgvisie verwerkt

De vaststelling van de verdeelafspraken vanuit het Regionale Woonzorgvisietraject vindt eind 2024 plaats. Deze vormen het kader voor de lokale Woonzorgvisie, die dan aan de raad in het 3^e kwartaal van 2025 wordt voorgelegd.

1.2 Gewijzigde regionaal afgestemde Huisvestingsverordening

In het najaar van 2025 worden wijzigingsvoorstellen ten behoeve van de Huisvestingsverordening gemeente Wassenaar 2023 voorgelegd aan de Raad.

1.3 Opgestelde en ondertekende meerjarige prestatieafspraken

In 2025 worden de meerjarige prestatieafspraken met de woningbouwcorporaties en hun huurdersverenigingen opgesteld voor de aankomende jaren. In het 4^e kwartaal van 2025 worden deze vastgesteld.

1.4 Opgesteld volkshuisvestelijk programma

In het 4e kwartaal van 2025 wordt het eerste volkshuisvestelijk programma vastgesteld. Dit zal de huidige woonvisie vervangen en geldt als bouwsteen onder de omgevingsvisie.

1.5 Doelgroepenverordening opgesteld

Uitgangspunten voor woning doelgroepen worden gelijktijdig met de opstelling van het volkshuisvestelijk programma meegenomen en afgestemd met het omgevingsbeleid waar dit uiteindelijk verankerd wordt. De doelgroepenverordening wordt in het 4^e kwartaal 2025 aan de Raad voorgelegd.

Toegelicht onder projecten:

1.6 Herstructurering Oostdorp (plan Woningbouwvereniging St. Willibrordus)

1.7 Herontwikkeling ANWB-locatie

1.8 Herontwikkeling van de voormalige Den Deylschool

1.9 Sanering en ontwikkeling gemeentewerf

1.10 Ontwikkeling Multifunctioneel Complex met woningbouw in Het Kerkehout

1.11 Nieuw gefuseerde school Stichting Katholiek Onderwijs Wassenaar (SKOW)

2.1 Eerste versie Omgevingsvisie is gereed en besproken met de Raad

De eerste versie van de omgevingsvisie is gereed en wordt in 2025 als ontwerp ter inzage gelegd.

Vóór 1 januari 2027 moet de gemeente over een nieuwe omgevingsvisie beschikken.

Het College heeft in 2024 het Transitieplan Omgevingsplan vastgesteld. Dit is de routekaart richting een geheel Omgevingsplan voor de gemeente Wassenaar vóór 1 januari 2032. Dit is een voor de gemeente majeure ontwikkeling en vraagt veel ambtelijke inzet en externe inhuur. Op basis van de werkwijze en planning zullen in de loop van 2025 de eerste stappen worden genomen om het Omgevingsplan in te richten.

2.2 Regionale samenwerkingsverbanden in het fysieke domein

Door deel te nemen aan verschillende samenwerkingsverbanden, nemen we als gemeente een positie in binnen deze netwerken, zodat we de ruimtelijke en grensoverschrijdende belangen van Wassenaar beter kunnen behartigen. Na het vaststellen van het geactualiseerde uitvoeringsprogramma van de Landschapstafel Duin Horst & Weide 2024-2028 worden in 2025 fondsen en subsidies geworven voor de realisatie van de verschillende programma's. Dat geldt ook voor het in 2024 opgestelde nieuwe meerjarenprogramma van het Nationaal Park Hollandse Duinen dat hierbij aansluit. Voor de tafel van de fysieke leefomgeving van de Haagse Regio wordt het in 2024 vastgestelde handelingsperspectief toegepast op een aantal nader vast te stellen thema's, die in regionaal verband worden uitgevoerd. Het behoud en de versterking van de Wassenaarse gebiedsidentiteit hebben daarbij prioriteit.

3.1 Scholen kunnen verduurzamen op basis van het IHP

In het IHP wordt voor alle schoolgebouwen die in aanmerking komen voor renovatie of nieuwbouw toekomstperspectief geboden. We gaan bekijken of oudere schoolgebouwen, die niet binnen de horizon van het IHP grootschalig kunnen worden aangepakt, een handelingsperspectief kunnen krijgen hoe zij hun bestaande gebouw kunnen verduurzamen naar een energiezuinig, goed geventileerd en onderhoudsvriendelijk gebouw.

4.1 t/m 7.1 Cultureel erfgoed

Bij het opstellen van een geactualiseerd programma van de erfgoedvisie wordt aangesloten bij de doelstellingen uit het coalitieakkoord en de huidige wetgeving, evenals bij de trends en ontwikkelingen. Daarnaast wordt het programma Stimulering instandhouding en verduurzaming monumenten opgesteld. Hiermee wordt binnen een nieuw financieel kader een bijdrage geleverd aan de duurzame instandhouding van het gebouwde en groene erfgoed.

Projecten en investeringen

1.6 Herstructurering Oostdorp (project Woningbouwvereniging St. Willibrordus)

In Oostdorp worden 62 grondgebonden woningen vervangen door 44 grondgebonden rijwoningen en 57 appartementen. De aanvraag omgevingsvergunning is in september 2023 ingediend, en heeft ter inzage gelegen. De planning is dat in 2024 wordt gestart met sloop en de nieuwbouw. De oplevering is gepland in 2026.

1.7 Herontwikkeling ANWB-locatie

In 2025 wordt de aanvraag omgevingsvergunning voor de ANWB-locatie op basis van het bestemmingsplan en beeldkwaliteitsplan Residentie Parkzicht afgerond. De gemeente faciliteert dit proces. De ontwikkelende partij bepaalt wanneer zij de aanvraag doet. De verwachting is dat dit rond de zomer van 2025 zal zijn.

1.8 Herontwikkeling voormalige Den Deylschool

Voor de gemeente wordt dit project afgerond. De locatie is verkocht aan de ontwikkelaar EFY- Driestar. Als in de eerste helft van 2025 de vergunning wordt afgegeven en onherroepelijk is, vindt ook de overdracht van de locatie en de betaling van € 1.559.000 aan de gemeente plaats. De realisatie is een verantwoordelijkheid van de ontwikkelaar. De gemeentelijke taak is beperkt tot toezicht op de realisatie van de omgevingsvergunning en op de afspraken uit de ontwikkelovereenkomst. Na overdracht vallen de onderhoudskosten van de voormalige school vrij. Ook de onderhoudslasten van het Deylerhuis vallen vrij, maar worden (deels) als dekking ingezet voor huurcompensatie aan de Wijkgemeenschap Groot Deyleroord. De hoogte van deze compensatie wordt in de loop van 2025 bepaald.

1.9 Sanering en ontwikkeling gemeentewerf

Het nieuwe plan voorziet in ruimte voor groen, horeca, ontmoeten, spelen, parkeren en wonen. Begin 2025 wordt door de Raad het 'Financieel kader' en 'Stedenbouwkundig Programma van Eisen' vastgesteld. In 2026 wordt het "Ontwerp-omgevingsplan" aangeboden ter besluitvorming aan de Raad. De intentie is om 30% sociale, 40% middel-dure en 30% dure woningen te bouwen voor heel Wassenaar.

Eind 2025 kan worden gestart met de langverwachte sanering van het terrein. Wij doen daarmee recht aan wat onze inwoners is toegezegd; eerst saneren, dan bouwen. Allereerst worden de huidige activiteiten van de gemeentewerf elders belegd. Dit wordt ter besluitvorming separaat aan de Raad voorgelegd. De huidige planning is dat omstreeks medio 2025 een nieuwe plek is gevonden en in gebruik genomen. Daarna kan in 2026/2027 worden gestart met de realisatie van woningbouw.

1.10 Ontwikkeling Multifunctioneel Complex met woningbouw Het Kerkehout

Het nieuwe plan voorziet in een nieuw multifunctioneel complex voor de kinderopvang van Norlandia, een kantine en kleedkamers voor S.V. Wassenaar en ruimte voor Buurtvereniging Het Kerkehout en Omstreken. Verder zal op een deel van het veld van S.V. Wassenaar woningbouw worden gerealiseerd. Bedoeling is dat begin 2025 door de Raad het 'Financieel kader' en 'Stedenbouwkundig Programma van Eisen' wordt vastgesteld. In 2026 wordt het "Ontwerp-omgevingsplan" ter besluitvorming aan de Raad voorgelegd. Er zijn woningen gepland in de sector, 30% sociaal, 40% midden-dure en 30% duur.

1.11 Nieuw gefuseerde school Stichting Katholiek Onderwijs Wassenaar (SKOW)

Locatie SKOW:

Nu de locatie voor de gefuseerde school door de Raad is bepaald, ligt de eerste verantwoordelijkheid voor de realisatie bij de SKOW. De SKOW fungeert als bouwheer voor het nieuwe schoolgebouw. Met een architectenbureau worden door hen de plannen voor het nieuwe gebouw uitgewerkt. De vergunningaanvraag wordt in 2025 verwacht en hopelijk kan vóór het einde van het jaar een vergunning worden afgegeven. Bij de gemeente ligt nog wel de verantwoordelijkheid om de beoogde locatie bouwrijp op te leveren. Om de SKOW in de gelegenheid te stellen met de bouwwerkzaamheden te starten zal, afhankelijk van de vergunningsdatum, eind 2025 een (tijdelijke) bouwweg en bouwplaats ingericht moeten worden. Voor deze werkzaamheden en het bouwrijp maken van de locatie is in 2025 een eenmalig bedrag nodig van € 40.000.

Schoolgebouw SKOW:

De verwachting is dat er in 2025 een voorbereidingskrediet voor de nieuwbouw zal worden aangevraagd, tot maximaal 10% van de geplande investeringen.

Overige projecten en investeringen (doorlopend):

Integraal Huisvestingsplan Onderwijs (IHP)

In het kader van de herijking IHP worden in het 4e kwartaal van 2024 de uitgangspunten van het IHP ter besluitvorming aan de Raad voorgelegd. Het IHP zal in de eerste helft van 2025 worden aangeboden, hiervoor zijn in de kadernota voor de opeenvolgende jaren 2025–2028 de investeringskosten onderwijshuisvesting geraamd.

Bouw/renovatie Kievietschool

In het verleden is een voorbereidingskrediet beschikbaar gesteld voor renovatie en nieuwbouw van de school. De investering is reeds opgenomen in het huidige IHP 2019-2034 en zal worden betrokken in de actualisatie van het IHP, dat na verwachting in de eerste helft van 2025 aan de Raad zal worden aangeboden. De investeringsaanvraag volgt in de tweede helft van 2025.

Herontwikkeling Duindigt

Op 19 februari 2024 heeft de initiatiefnemer, de Stichting Beheer Renbaan Duindigt, een gewijzigd plan ingediend voor de revitalisering van de renbaan. Dit plan wijkt af van het Stedenbouwkundig Plan van Eisen, dat eind 2021 door de Raad is vastgesteld. Er is additionele informatie nodig om te komen tot een realiseerbaar plan. Belangrijk onderdeel van dat overleg is de nieuwe bebouwing in verhouding met de omliggende natuurbestemming, de afstemming met de provincie, de financiële kaders en de verdere duurzame ontwikkeling van dit gebied.

Uitbreiding Woonwagenstandplaatsen

In 2023 is het college gestart om het aantal standplaatsen voor woonwagens uit te breiden op de locaties Lagerweide en Ruigelaan. Hiermee wordt uitvoering gegeven aan de Woonvisie Wassenaar 2021-2025. De plannen worden voorbereid in overleg met de huidige bewoners. Alle bewoners zijn uitgenodigd voor de regelmatige overleggen die hiervoor worden gehouden. In 2024 heeft dit geleid tot een plan voor zowel de ruimtelijke opzet als de verdeling van de standplaatsen. De planning is dat de uitvoering in de loop van 2025 kan starten. Op 24 januari 2023 heeft de Raad budget beschikbaar gesteld voor procesbegeleiding. Zodra het project richting uitvoering gaat en de voorbereiding van de aanvraag omgevingsvergunning/ruimtelijke procedure start, zal er een aanvullend budget nodig zijn.

Instandhouding Huize Ivicke

De gemeente is afhankelijk van het Openbaar Ministerie wanneer de juridische procedures kunnen worden afgerond voor naleving van de instandhoudingsplicht (Erfgoedwet) van Huize Ivicke, waarvoor een last onder bestuursdwang is opgelegd. In eerste aanleg heeft de veroorzaker van de overtreding de gemaakte kosten van circa € 1 miljoen onder protest betaald. Wanneer er een uitspraak ligt van de Raad van State, dan kan financiële eindafwikkeling plaatsvinden.

Effectindicatoren

Tabel 4.1 - Effectindicatoren P4 Fysieke Leefomgeving

Effectindicator	Peilwaarde (2023)	Streefwaarde Begroting 2025	Streefwaarde Begroting 2026	Streefwaarde Begroting 2027	Streefwaarde Begroting 2028
Aantal woningen (plus nieuw toegevoegde woningen o.b.v. Woonvisie 2030, gesaldeerd met gesloopte woningen)	12.367	12.460 (plus 65)	12.637 (plus 177)	12.770 (plus 133)	12.903 (plus 133)

Wat gaat het kosten ?

Investerings

Tabel 4.2 - Investerings P4 Fysieke Leefomgeving

Programma 4	Totaal beschikbaar gesteld krediet	Nog te besteden (peildatum september 2024)*	Begroot nog niet beschikbaar gesteld t/m 2024	Begroting 2025: beschikbaar te stellen krediet	Meerjarenbeeld				Totale investering
					2025	2026	2027	2028	
Omschrijving					2025	2026	2027	2028	Totaal
Rijnlands Lyceum	6.116.211	1.888.627	-	-	-	-	-	-	6.116.211
Rijnlands Lyceum Meubilair	370.656	370.656	-	-	-	-	-	-	370.656
Renovatie en nieuwbouw Kievietschool	271.379	-	3.800.000	-	-	-	-	-	4.071.379
SKOW Nieuwbouw Jan Baptist /St. Jozefschool	-	-	1.740.000	4.700.000	4.360.000	-	-	-	10.800.000
Herenweg school	-	-	-	-	-	2.600.000	2.600.000	-	5.200.000
Verduurz. Kerkehout 6	145.000	131.324	-	-	-	-	-	-	145.000
Tractie	177.200	86.163	-	-	-	-	-	-	177.200
Totaal	7.080.446	2.476.770	3.800.000	-	10.800.000	2.600.000	2.600.000	-	26.880.446

* nog te besteden is investeringskrediet minus realisatie minus verplichtingen.

Programma

Tabel 4.3 - Baten en lasten P4 Fysieke Leefomgeving

("-"= nadeel / "+"= voordeel) bedragen x € 1.000	Rekening 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027	Begroting 2028
Baten	2.361	2.828	2.366	2.071	2.171	2.221
Lasten	-6.100	-7.809	-5.055	-4.399	-4.279	-4.363
Saldo van baten en lasten	-3.738	-4.981	-2.689	-2.328	-2.108	-2.142
Onttrekking reserves	405	2.431	920	180	0	0
Toevoeging reserves	0	0	0	0	0	0
Mutaties reserves	405	2.431	920	180	0	0
Geraamde resultaat	-3.334	-2.550	-1.769	-2.148	-2.108	-2.142

Toelichting begroot 2025

Kostprijsdekkende huren voor accommodaties en gronden

(structureel hogere baten vanaf 2027 € 100.000, vanaf 2028 € 150.000)

Wat betreft de kostendekkendheid van accommodaties en gronden zal een zelfde inventarisatie plaatsvinden zoals toegelicht onder programma 3 voor wat betreft de panden. Ook hierbij wordt uitgegaan van hogere inkomsten vanaf 2027, zodat dit stapsgewijs en beperkt kan worden ingevoerd.

Ontwikkeling omgevingsplan

(neutraal: hogere lasten 2025 en 2026 € 180.000, met dekking uit de Reserve egalisatie omgevingsvergunningen)

Dit betreft de wettelijke verplichting om een omgevingsplan afgerond te hebben. Hiervoor heeft de gemeente nog tijd (tot 2032), maar het is belangrijk om op tijd hiermee te beginnen. Na vaststelling van het Transitieplan omgevingsplan zal het daadwerkelijk opstellen van zo'n plan starten. Het genoemde bedrag is gebaseerd op eerdere ervaringen. Er zal ook nog een business case worden opgesteld. De dekking komt uit de Reserve egalisatie omgevingsvergunningen.

Sanering grond gemeentewerf

(neutraal: hogere lasten 2025 € 500.000 met dekking uit de Algemene reserve)

In de begroting 2023 is een bedrag van € 1 miljoen opgenomen voor het saneren van de gemeentewerf in 2024. Deze inschatting was te laag. Naar huidig inzicht is € 0,5 miljoen extra benodigd voor 2025. Dit bedrag was reeds opgenomen in de Begroting 2024.

Locatie SKOW

(neutraal: hogere lasten 2025 € 40.000, met dekking uit de Reserve grote projecten)

Voor het realiseren van de nieuwbouwlocatie voor de gefuseerde SKOW-school moet de grond bouwrijp worden geleverd aan de initiatiefnemers. Dit loopt vooruit op de twee vrijkomende woningbouwlocaties als de school is verhuisd. De verwachting is dat die ontwikkellocaties opbrengsten zullen genereren. Om de SKOW in de gelegenheid te stellen met de bouwwerkzaamheden te starten zal, afhankelijk van de vergunningsdatum, eind 2025 een (tijdelijke) bouwweg en bouwplaats ingericht moeten worden. Voor deze werkzaamheden en het

bouwrijp maken van de locatie, waarmee in het benodigd krediet van het IHP geen rekening is gehouden is, in 2025 een eenmalig bedrag nodig van € 40.000 dat gedekt wordt uit de Reserve grote projecten.

RO-procedure nieuwbouw SKOW (Sint Jozefschool/Sint Jan Baptistschool) inclusief participatie

(neutraal hogere lasten 2025 € 200.000 met dekking uit Reserve grote projecten)

Voor de realisatie van een nieuwe gefuseerde school voor de SKOW zal een ruimtelijke procedure opgesteld moeten worden. Dat bestaat uit het opstellen van een ruimtelijk plan (€ 70.000) en de kosten voor de publiekrechtelijke toetsing (€ 105.000). Te zijner tijd komen de huidige locaties van de Sint Jozefschool en de Sint Jan Baptistschool vrij ten behoeve van woningbouw. Voor de realisatie van woningbouw op beide locaties zal een ruimtelijke procedure opgesteld moeten worden. Dat bestaat uit het opstellen van een ruimtelijk plan (€ 95.000) en de kosten voor de publiekrechtelijke toetsing (€ 105.000). Deze lasten worden gedekt vanuit uit de Reserve grote projecten.

Privaatrechtelijke vergoeding St. Willibrordus (Oostdorp)

(hogere baten 2025 € 220.000)

Op basis van een anterieure overeenkomst met de St. Willibrordus ontvangt de gemeente Wassenaar in 2025 een éénmalig bedrag van € 220.000 in plaats van het heffen van precariobelasting

P5 Natuur, klimaat en mobiliteit

Wat willen we bereiken ?

Bijdrage aan de Duurzame Ontwikkelingsdoelstellingen

Visie

Onze gemeente is en blijft een van de mooiste gemeenten van Nederland met veel en veelzijdige natuur: het strand, de duinen, het agrarisch landschap, de vele landgoederen en parken. We beschermen de unieke, grote biodiversiteit in onze Natura 2000-gebieden en we bieden inwoners en bezoekers rust en ruimte om te ademen. Wassenaar wil een goed bereikbare gemeente zijn met veilige wegen en straten voor iedere weggebruiker. Op het gebied van energie en warmte zetten we de transitie per buurt / wijk door en volgen we minimaal de landelijke ambities. De Wassenaarder produceert veel afval en dat moet in de toekomst omlaag, door betere scheiding van restafval. Verder is het belangrijk voor Wassenaar dat het centrum, het winkelgebied Stadhoudersplein en het strand aantrekkelijk blijven voor inwoners en bezoekers.

Doelstellingen

1. Behoud en de versterking van de identiteit en kwaliteiten van Wassenaar op het gebied van cultuur-, natuur- en landschapswaarden en het tevens duurzaam, toekomstbestendig en toegankelijk houden daarvan.
2. Een openbare ruimte die schoon, heel en veilig is met minimale oneffenheden
3. Een levendige dorpskern, die met mooie winkels en goede voorzieningen bijdraagt aan een gezellig dorpshart met economische activiteit en sociale verbinding.
4. De Wassenaarse Slag is duurzamer, toegankelijker en toekomst bestendiger en heeft het karakter van een familiestrand.
5. De Wassenaarse bedrijventerreinen zijn toekomstbestendig en ondernemers hebben duidelijkheid over waar ruimte is voor ondernemerschap in Wassenaar
6. Vergroten van verkeersveiligheid en leefbaarheid.
7. Het karakter van de N44 past bij ons parklandschap.

8. We houden Wassenaar toekomstbestendig en zetten in op energie-, warmte- en water transitie. Ook besteden we aandacht aan klimaatadaptatie om schade door extreem weer te beperken (hitte, droogte, wateroverlast of overstromingen).
9. We gaan verantwoord om met ons afval

Wat gaan we daarvoor doen ?

Belangrijkste resultaten voor 2025

- 1.1 Doorgaan met het herstellen en bevorderen van de kwaliteit en leefbaarheid van de historische buitenplaatsen
- 1.2. Planvorming Uitvoeringsprogramma groen- en watervisie
  - 2.1 Uitvoering gegeven aan programma beheervisie
- 3.1 Revitalisering Dorpskern in uitvoering en overeenstemming tussen gemeente en partners
- 3.2 Gerealiseerde openbare rolstoeltoegankelijke wc-units in het centrum
- 3.3 Uitvoering geven aan het nieuwe evenementenbeleid
- 4.1 Uitvoeren actiepunten plan De Wassenaarse Slag
- 5.1 Uitvoeren Uitvoeringsprogramma economische visie 2025-2035
- 6.1 Vastgesteld Wegencategoriseringsplan
- 6.2 Verder uitvoering gegeven aan het herziene realisatieplan verkeer
- 6.3 Monitoren afwaarderen van de N441
- 6.4 Vastgesteld nieuw parkeerbeleid
- 7.1 Ingezet hebben op een combinatie van leefbaarheid en mobiliteit Rijksweg N44
- 8.1 CO2-prestatieladder
- 8.2 Opstellen Uitvoeringsprogramma klimaatadaptatie
- 8.3 Lokale Energiestrategie
  - 8.3.1 Isolatieplan derde en laatste tranche buurten opgesteld
  - 8.3.2 Subsidieregeling lokale aanpak isolatie uitgebreid
  - 8.3.3 Technische economische analyse opgeleverd en participatietraject warmteprogramma 2026 uitgevoerd
  - 8.3.4. Minimaal een opwekkingsproject gefaciliteerd voor de Wassenaarse Energiecoöperatie (WEC)
  - 8.3.5 Hulppakket voor verduurzaming VVE's geboden
  - 8.3.6 Netcongestie buurtaanpak in uitvoering
  - 8.3.7 Facilitering (hybride) warmtepompen in uitvoering
- 9.1 Plan om restafval te reduceren
- 9.2 Communicatiecampagne gevoerd voor verbeteren gescheiden afval inzamelen
- 9.3 Afvalinzameling door middel van zijbelading ingevoerd
- 9.4 Verplaatsen van het afvalbrengstation

1.1 Doorgaan met het herstellen en bevorderen van de kwaliteit en leefbaarheid van de buitenplaatsen

De subsidie voor de Erfgoedlijnen is toegekend voor Landgoed Rust en Vreugd, waardoor voort gegaan kan worden met het herstel van het park dat start in 2024 en doorloopt in 2025. De voorbereiding voor het herstel van het park van de buitenplaats De Wittenburg wordt na afronding van het participatietraject vanaf najaar 2024 ter hand genomen. Het herstel wordt gestart in 2025 en wordt gedeeltelijk gesubsidieerd. De financiering komt uit de lopende exploitatie groen, met een provinciale bijdrage van ongeveer € 100.000 tot € 150.000.

1.2. Planvorming Uitvoeringsprogramma groen- en watervisie

Na afronding van de evaluatie en vaststelling van het Uitvoeringsprogramma 2024-2028 zal voor de uitvoering van de opgenomen projecten, projectmatig worden onderzocht of met incidentele middelen ook subsidies kunnen worden ingezet voor de uitvoering van projecten.

2.1 Uitvoering gegeven aan programma beheervisie

We gaan het groot onderhoud van de parken in de landgoederenzone beter planmatig vorm te geven. In 2025 komt er een plan binnen bestaande budgetten, dat omvat een beheer- en onderhoudsplan voor de verschillende landgoederen.

Toegelicht onder projecten:

3.1 Revitalisering Dorpskern in uitvoering en er is overeenstemming tussen gemeente en partners.

3.2 Gerealiseerde openbare rolstoeltoegankelijke wc-units in het centrum

De locatie Meijndel komt te vervallen omdat daar al toiletten aanwezig zijn. In 2025 zullen er twee extra toiletten gerealiseerd worden, waarvan één aan de Dr. Mansveltkade en één aan de Berkhei, als onderdeel van het marktmeesteronderkomen.

3.3 Uitvoering geven aan het nieuwe evenementenbeleid

Als onderdeel van een gezellig dorpshart met economische activiteit en sociale verbinding wil de gemeente Wassenaar in het komende jaar een aantal evenementen in Wassenaar faciliteren.

80 jaar Vrijheid

Het jaar 2025 is een bijzonder jaar met twee grote momenten. We vieren 80 jaar vrijheid. Dit willen we ook vieren in Wassenaar, naar verwachting i.s.m. de Oranjevereniging en de Ondernemersvereniging. Vijf jaar geleden, voor de 75-jarige viering, is met de organisatie van een soortgelijke viering gestart, maar toen gooiden de coronapandemie roet in het eten.

100 jaar De Paauw/structureel evenementenbudget

Tevens is Raadhuis De Paauw volgend jaar 100 jaar in eigendom van de gemeente. Deze mijlpaal willen we niet ongemerkt voorbij laten gaan.

Structureel evenementen budget

Omdat de gemeente nu geen structureel budget voor evenementen heeft, wordt vanaf 2026 een structureel bedrag opgenomen zodat deze niet steeds incidenteel gedekt hoeven worden. Dit draagt bij aan een robuustere

begroting. Evenementen dragen daarnaast bij aan het maatschappelijk leven en levendigheid in Wassenaar. Het kaderstellende evenementenbeleid wordt naar verwachting in 2024 voorgesteld aan de Raad conform de eerdere startnotitie.

4.1 Uitvoeren actiepunten plan De Wassenaarse Slag

De visie voor De Wassenaarse Slag wordt eind 2024 vastgesteld. In 2025 worden de in 2024 geïnventariseerde actiepunten uit de georganiseerde themasessie en de enquête uitgewerkt. De kortetermijndoelen met budget worden uitgevoerd, waarbij maatregelen die duurzaamheid, inclusiviteit en natuur bevorderen voorrang krijgen. Daarnaast worden de maatregelen voor het behoud van het concept 'familiestrand' uitgevoerd.

5.1 Uitvoeren Uitvoeringsprogramma economische visie 2025-2035

Begin 2025 (1e kwartaal) wordt de nieuwe Economische Visie 2025–2035 vastgesteld door College en Raad, inclusief een uitvoeringsprogramma om de economie te versterken en toekomstbestendig te maken. Dit biedt ondernemers stabiliteit en zekerheid. In 2025 worden de belangrijkste acties uitgevoerd, zoals het opzetten van een netwerktafel vrijetijdseconomie en het uitvoeren van het Plan versterking dorpskern. Samen met de Metropoolregio Rotterdam Den-Haag (MRDH) wordt de visie op werklocaties geactualiseerd, waaronder bedrijventerrein Maaldrift, om deze toekomstbestendig te maken en de ruimtevraag te beantwoorden.

6.1 Vastgesteld Wegencategoriseringsplan

Nadat het burgerberaad een zwaarwegend advies heeft gegeven, wordt in het 2e kwartaal van 2025 het Wegencategoriseringsplan vastgesteld. In het Wegencategoriseringsplan is voor iedere weg vastgelegd welke functie en welke maximum snelheid deze heeft. Na de vaststelling van het Wegencategoriseringsplan wordt er een uitvoeringsprogramma opgesteld en vastgesteld.

Op basis van het uitvoeringsprogramma worden de wegen, waar dat nodig is, de komende jaren heringericht.

6.2 Verder uitvoering gegeven aan het herziene realisatieplan verkeer

Uit het herziene realisatieplan verkeer worden het plaatsen van een doseerlichtinstallatie op de afgewaardeerde N441, en het verbeteren van fietsparkeerplaatsen in 2025 uitgevoerd.

In 2024 is gestart met het nemen van verkeersmaatregelen bij scholen, en dat ronden we af in de eerste helft van 2025.

6.3 Monitoren afwaarderen van de N441

Het College is in onderhandeling met de Provincie Zuid-Holland over de overname van de weg door de gemeente Wassenaar. De gesprekken hierover lopen. Afhankelijk van de uitkomsten van deze onderhandeling zal een plan worden opgesteld voor de afwaardering van de N441, en kan er groot onderhoud worden uitgevoerd.

6.4 Vastgesteld nieuw parkeerbeleid

In 2025 wordt het parkeerbeleid vastgesteld en geïmplementeerd. Er wordt een uitvoeringsprogramma opgesteld waarin wordt bepaald welke maatregelen op welk moment worden uitgevoerd.

7.1 Ingezet hebben op een combinatie van leefbaarheid en mobiliteit Rijksweg N44

In juni 2024 hebben we, mede namens Rijkswaterstaat, de Provincie Zuid-Holland en de gemeente Den Haag opdracht gegeven aan de Provincie Zuid-Holland om inzichtelijk te maken welke verkeersreductie door middel van een doelgroepenaanpak op de N44 kan opleveren. Begin 2025 zal dit onderzoek zijn afgerond waarna we de effecten monitoren. Daarnaast hebben we in juni 2024 opdracht gegeven om te onderzoeken wat de effecten zijn van het verlagen van de snelheid bij de verkeerslichten. Afhankelijk van de uitkomsten van dit onderzoek worden deze maatregelen in 2025 uitgevoerd. Verder streven we naar het een verbeterde fysieke verbinding tussen de landgoederen aan weerszijden van de Rijksweg.

8.1 CO2-prestatieladder

De CO2-prestatieladder is een drie-jarige cyclus waarin elk jaar een dossier wordt opgesteld. In dit dossier staat hoeveel CO2-uitstoot de gemeentelijke organisatie heeft veroorzaakt in dat jaar. Dit zorgt voor een duidelijk beeld van de CO2-voetafdruk van de gemeente. Een extern bureau berekent de CO2 voetafdruk voor de gemeente. Hiernaast wordt een externe auditeur ingehuurd en moet er toeslag worden betaald aan de Stichting Klimaatvriendelijk Aanbesteden en Ondernemen om op de website te kunnen staan en het certificaat te kunnen tonen. Dit is verplicht om het certificaat te behouden. Het jaar 2023 is het eerste jaar dat we het certificaat hebben behaald. De huidige driejarige cyclus loopt tot en met 2025.

8.2 Opstellen Uitvoeringsprogramma klimaatadaptatie

Nadat de klimaatstresstest halverwege 2024 is opgeleverd en de risicodialoog is gevoerd, kan er in 2025 beleid worden opgesteld op klimaatadaptatie. Dit gebeurt door middel van een uitvoeringsprogramma waar de klimaatstresstest en risicodialoog de input voor de basis vormt. In een uitvoeringsprogramma staat welke doelen er bereikt moeten worden op klimaatadaptatie en waarop de gemeente wil inzetten. Borging van de uitvoeringsagenda gebeurt door middel van het opstellen van meetbare regels en algemene maatregelen.

Toegelicht onder projecten:

8.3 Lokale Energiestrategie

9.1 Plan om restafval te reduceren

In 2024 zal er een plan gepresenteerd worden om de totale hoeveelheid restafval te verminderen. Afhankelijk van de besluitvorming van het college en de Raad zal de uitvoering van dit plan naar verwachting in (nog nader te bepalen vorm) in 2025 ter hand worden genomen. Resultaten van het plan zullen niet eerder dan in 2026 zichtbaar worden.

9.2 Communicatiecampagne gevoerd voor verbeteren gescheiden afval inzamelen

In mei 2024 is gestart met een informatieve communicatiecampagne omtrent afval, welke doorloopt tot mei 2025. Deze communicatiecampagne is bedoeld om inwoners beter te betrekken en te informeren over het onderwerp afval door middel van een maandelijks paginagroot artikel in de krant, informeren via social media en door advertenties te plaatsen op de digitale borden in Wassenaar.

9.3 Afvalinzameling door middel van zijbelading ingevoerd

In augustus 2024 is gestart met een pilotproject in de wijken Drie Papegaaien, Oud Wassenaar en de Paauw, alle terugkoppeling zal worden verwerkt bij het invoeren in de overige wijken gedurende 2024/2025.

9.4 Verplaatsen van het afvalbrenstation

Momenteel wordt gezocht naar een alternatieve locatie voor de gemeentewerf.

Zodra er een locatie is gevonden wordt deze door middel van een raadsvoorstel gepresenteerd aan de Raad. Naar verwachting zal dit in 2025 plaatsvinden.

Verbonden partijen / samenwerkingsverbanden

Omgevingsdienst Haaglanden (ODH)

De gemeente heeft de uitvoering van wettelijke milieutaken op het terrein van vergunningverlening, handhaving en toezicht op grond van de in de Omgevingswet genoemde regelingen, gedelegeerd aan de ODH. Deze taken worden niet zelfstandig door de gemeente uitgevoerd en zijn veelal vanuit landelijke wetgeving verplicht.

Avalex

Inzameling van afvalstoffen is geheel in handen gelegd van de Gemeenschappelijke regeling regionaal reinigingsbedrijf Avalex. De gemeente Wassenaar maakt gebruik van het nieuwe verwerkingscontract om het afval van plastic flessen, metalen pakken en drinkpakken (PMD) via nascheiding uit het restafval te halen en geschikt te maken voor hergebruik. Hiermee wordt een bijdrage geleverd aan de visie van een afvalloze regio. Daarnaast zal er door de gemeente blijvende communicatieve aandacht worden gegeven aan het verder voorkomen en het beter scheiden van afval. Ook zal in 2024 zijbelading van de minicontainers verder worden ingevoerd.

De ontwerpbegroting 2025 van Avalex wordt vertaald naar een bijdrage voor de gemeente Wassenaar op basis van de af te sluiten dienstverleningsovereenkomst (DVO). In de ontwerpbegroting is op basis van huidige DVO 2024 een inschatting gemaakt van € 4.558.000. Voor de gemeente Wassenaar is dit een voorlopige kostenstijging van € 201.000 ten opzichte van de meerjarenbegroting uit de ontwerpbegroting van vorig jaar. De begrote kosten 2025 voor de gemeente Wassenaar zijn berekend door de totale begroting van Avalex naar rato van de DVO 2024 door te rekenen. De definitieve DVO met de individuele afname voor de gemeente Wassenaar en bijbehorende kosten worden later dit jaar vastgesteld.

Gemeenschappelijke regeling Metropoolregio Rotterdam-Den Haag (MRDH)

In de MRDH werken 21 gemeenten samen aan het versterken van het economisch vestigingsklimaat in de regio en het verbeteren van de bereikbaarheid van de regio. Wassenaar ontvangt subsidies van de MRDH voor projecten op het gebied van verkeer en vervoer. De MRDH begeleidt twee projecten om de problematiek op de N44 te verminderen. De gemeenschappelijke regeling is in 2024 geactualiseerd, onder meer vanwege de wetwijziging Gemeenschappelijke regelingen. Doel van de wetwijziging was om raadsleden meer de regie te laten voeren op hetgeen er in de gemeenschappelijke regelingen plaatsvindt. In 2025 zal er met de nieuwe gemeenschappelijke regeling worden gewerkt. Raadsleden kunnen hierdoor meer bestuurlijke invloed uitoefenen.

Samenwerkingsverbanden Duin Horst en Weide, Nationaal Park Hollandse Duinen en Tafel Fysieke Leefomgeving Haagse Regio

Wassenaar neemt actief deel aan drie samenwerkingsverbanden die bijdragen aan het realiseren van de Wassenaarse ambities voor het behoud en de versterking van een krachtige groene en gezonde leefomgeving.

1: Binnen de Landschapstafel Duin Horst en Weide werken de gemeenten Wassenaar, Voorschoten, Leidschendam-Voorburg, Zoetermeer, Den Haag en Leiden samen met diverse andere belanghebbenden om het groene karakter van de leefomgeving authentiek, vitaal en leefbaar te houden.

2: Na de ondertekening van een samenwerkingsovereenkomst met de zes kustgemeenten en de Stichting Nationaal Park Hollandse Duinen is een solide basis gelegd voor het nieuwe uitvoeringsprogramma.

3: De negen gemeenten in de Haagse regio (Delft, Den Haag, Leidschendam-Voorburg, Midden-Delfland, Pijnacker-Nootdorp, Rijswijk, Wassenaar, Westland en Zoetermeer) en het Hoogheemraadschap van Delfland vormen het samenwerkingsverband Tafel Fysieke Leefomgeving om op effectieve en adequate wijze onderwerpen binnen het fysieke domein gezamenlijk te agenderen bij andere overheden, zoals bij de Ruimtelijke Puzzel, een traject dat zich ook in 2025 voortzet.

Projecten en investeringen

Lokale energiestrategie

Warmtetransitie

In de Transitievisie Warmte is vastgelegd dat voor alle buurten een buurtuitvoeringsplan isolatie wordt opgesteld. In 2025 is de derde en laatste tranche van buurten voorzien, waarin samen met bewoners specifiek naar isolatieoplossingen voor hun woningen wordt gezocht. De eerste en tweede tranche van buurten worden gemonitord op voortgang en effectiviteit van de lopende aanpak voor deze buurtclusters.

In 2025 worden de resultaten van de technisch economische analyse (TEA) ten behoeve van het nieuwe Warmteprogramma (voorheen Transitievisie warmte 2.0) opgeleverd. Met deze resultaten wordt een participatietraject gestart met de inwoners van Wassenaar. De resultaten van de TEA en het participatietraject vormen de input van het Warmteprogramma in 2026.

Regionale Energiestrategie (RES)

Op basis van de in 2021 vastgestelde RES 1.0 en het plan van aanpak RES 2023-2036 gaan we verder met het opzetten en faciliteren van concrete opwekkingsprojecten op grote daken en parkeerplaatsen inclusief borging van het lokale eigendom. Wij hebben de ambitie dat de gemeente faciliterend aan de Wassenaarse Energie Coöperatie (WEC) zorg draagt voor de realisatie van één opwekkingsproject per jaar. In RES-verband wordt er samen met de regiopartners gewerkt aan de gemeentee overstijgende afstemming en inspanningen rondom de energietheema's opwekking, opslag en distributie en wordt de regionale voortgang gemonitord.

Lokale aanpak isolatie

Voor woningeigenaren met woningen met een relatief lage woningwaarde en met een slecht label wordt de subsidieregeling 'Lokale Aanpak Isolatie' (LAI) verder voortgezet. In 2024 is gestart met de isolatie van ca. 200 woningen en in 2025 wordt dit verder uitgebreid.

Klimaattafel

In 2025 blijft de gemeente de Klimaattafel faciliteren door het organiseren van de kwartaalbijeenkomsten en het ondersteunen van bestaande en nieuwe initiatieven. Op basis van de evaluatie in 2024 wordt uitvoering gegeven aan een hernieuwde koers voor 2025.

Verduurzaming erfgoed

De aanbevelingen uit het in 2024 opgestelde handelingsperspectief erfgoed die specifiek ingaat op de problematiek van verduurzaming van monumenten en beschermd dorpsgezicht in Wassenaar, worden actief en coöperatief gedeeld met de eigenaren.

Verduurzaming VvE's

In Wassenaar is ca. 15% van de woningvoorraad onderdeel van een VvE. VvE's die dat nodig hebben krijgen specifiek ondersteuning van de gemeente bij hun verduurzaming.

Netcongestie buurtaanpak

Wassenaar gaat samen met Liander verder met de in 2024 gestarte buurtaanpak. Liander werkt op basis van een met de gemeente afgestemde plankaart aan de uitbreiding van het laagspanningsnet door het neerzetten van meer transformatorhuisjes. Daarbij gaat Liander de voorbereidingen treffen voor de verdubbeling van het transformatorhuis voor de middenspanning, het onderstation bij het zwembad.

Stimulering hybride warmtepompen

De gemeente gaat in 2025 (hybride) warmtepompen extra stimuleren door informatievoorziening en gerichte (inkoop)acties. De ambitie is dat het aantal nieuwe installaties per jaar blijft groeien ondanks de non-verplichting van het Rijk.

Revitalisering Dorpskern

De realisatie van de nieuwe inrichting van de dorpskern is gestart op 1 september 2024 om ons centrum levendig en aantrekkelijk te houden. Fasegewijs wordt de nieuwe inrichting conform eerder vastgesteld inrichtingsplan uitgevoerd. Het werk neemt ruim een jaar in beslag. De aannemer heeft een zorgvuldig traject uitgewerkt, waarbij de planning vooraf helder wordt gecommuniceerd met inwoners en ondernemers en een omgevingsmanager is aangesteld om de communicatie dagelijks te verzorgen. Voor de dagelijkse aansturing van het werk heeft de gemeente een projectleider, directievoerder en toezichthouder aangesteld.

Daarnaast is de RVO-subsidie voor winkelgebieden op 1 juli 2024 aangevraagd. Eind 2024 wordt duidelijk of de subsidie wordt toegekend. Onderdeel van de aanvraag is het virtueel en fysiek inrichten van een bezoekerscentrum ten behoeve van de recreatiespreiding (poortfunctie Nationaal Park Hollandse Duinen - NPHD).

De transformatie van panden van particulieren is in gang gezet en in 2025 wordt deze afgerond. Het effect hiervan is, dat winkelruimte wordt onttrokken en woonruimte wordt toegevoegd in de dorpskern. Deze transformaties komen voor rekening van de eigenaren. De gemeente verleent hieraan planologische medewerking.

Prinsenweg

Na vaststelling van het Wegencategoriseringsplan wordt de aanbesteding van de Prinsenweg gestart in 2025. De werkzaamheden omvatten het vervangen van de riolering, watertransportleiding en wegconstructie. De uitvoering staat voorsnog gepland voor eind 2025, met een uitloop naar het tweede kwartaal van 2026.

Projecten noordrand Groene Zone

Het ontwerpprogramma Groene Zone is in 2024 ter inzage gelegd en wordt zodoende in het 2e kwartaal van 2025 vastgesteld. De procedure loopt. Daarnaast is het Rijksvastgoedbedrijf van plan om in 2024 te starten met de nieuwe inrichting van het vliegveld op Wassenaars grondgebied. Dit wordt een natuurgebied. Realisatie van de Ecologische verbindingszone langs de tankgracht is hiervan onderdeel. De werkzaamheden worden in 2025 afgerond. Verder wordt gewerkt aan het realiseren van de doelen zoals die in het programma voor de Groene Zone zijn genoemd: schoner water en meer natuur, toekomst voor de landbouw, recreatieve routes, verplaatsen bedrijven met milieuhinder, etc. De Provincie Zuid-Holland, het Hoogheemraadschap Rijnland, Dunea en het Nationaal Park Hollandse Duinen (NPHD) zijn intensief betrokken bij de voorbereiding van de diverse plannen.

Herinrichting Rijksdorp

De herinrichting van Rijksdorp ligt klaar om aanbesteed te worden, maar door de netverzwaring van Liander wordt het project naar verwachting niet eerder dan in november 2025 hervat. Hierbij moeten nog enkele aanpassingen in de tekeningen en het bestek plaatsvinden voordat het wordt aanbesteed. De werkzaamheden lopen door in 2026.

Hofcampweg/Burmanlaan

De herinrichting van de Hofcampweg/Burmanlaan begint naar verwachting in 2025. Het ontwerp is afgestemd met de omwonenden en waar nodig verwerkt in het bestek en tekeningen. Het werk zal worden aanbesteed en afgerond in 2025.

Twee rolstoeltoegankelijke openbare wc's

De locatie Meijndel komt te vervallen, omdat daar al toiletten aanwezig zijn. In 2025 zullen er twee extra toiletten gerealiseerd worden, waarvan één aan de Dr. Mansveltkaade (in plaats van Meijndel) en één aan de Berkhei (dorpskern), als onderdeel van het marktmeesteronderkomen.

Effectindicatoren

Tabel 5.1 - Effectindicatoren P5 Natuur, Klimaat en Mobiliteit

Effectindicator	Peilwaarde (peiljaar)	Streefwaarde Begroting 2025	Streefwaarde Begroting 2026	Streefwaarde Begroting 2027	Streefwaarde Begroting 2028
Totaal kg huishoudelijk restafval per inwoner	205 kg (2023)	195 kg	190 kg	185 kg	180 kg

Toelichting: er wordt te allen tijden gestreefd naar een zo hoog mogelijke reductie van het restafval.

In de loop van 2024 volgt een plan voor de reductie van restafval. Afhankelijk van het plan in combinatie met de toekomstvisie en bijbehorende beleidsmatige wijzigingen kan de reductie groter of kleiner worden.

Wat gaat het kosten ?

Investerings

Tabel 5.2 - Investerings P5 Natuur, Klimaat en Mobiliteit

Programma 5	Totaal beschikbaar gesteld krediet	Nog te besteden (peildatum september 2024)*	Begroot nog niet beschikbaar gesteld t/m 2024	Begroting 2025: beschikbaar te stellen krediet	Meerjarenbeeld				Totale investering
					2025	2026	2027	2028	
Omschrijving									
Versterking Dorpskern	5.590.000	651.933	-	-	-	-	-	-	5.590.000
Herstel kades Havenkanaal	4.097.000	165.735	-	-	-	-	-	-	4.097.000
Ecologische verbindingzone	634.020	503.071	-	-	-	-	-	-	634.020
Grond gemeentewerf	-	-	1.500.000	-	-	-	-	-	1.500.000
Nieuwe gemeentewerf	-	-	-	5.300.000	-	-	-	-	5.300.000
Uitvoeringsmaatregelen Groene Zone	171.500	171.500	-	521.500	521.500	321.500	-	-	1.536.000
Verleiding openb. verlichting	-	-	-	404.000	356.000	335.000	497.000	-	1.592.000
Rolstoeltoeg. wc unit speelveld Dr. Mansveltkafe	110.000	110.000	-	-	-	-	-	-	110.000
Rolstoeltoeg. wc unit Berkhei	110.000	110.000	-	-	-	-	-	-	110.000
Skatevoorziening G. van Barneveldpark	300.000	295.910	-	-	-	-	-	-	300.000
Venstertijden vrachtverkeer	-	-	500.000	-	-	-	-	-	500.000

Verlagen max. snelheid naar 30 km/uur	-	-	2.250.000	1.500.000	1.500.000	-	-	5.250.000
Verbeteren fietsveiligheid Starrenburglaan	100.000	64.263	-	-	-	-	-	100.000
Verkeersmaatr. verbeteren leefomgeving	275.000	15.221	-	-	-	-	-	275.000
Doseerverkeers lichten sluipverkeer	450.000	450.000	50.000	-	-	-	-	500.000
Investerings bruggen	190.000	6.976	-	280.000	495.000	1.015.000	175.000	2.155.000
Investerings Water	90.000	60.400	-	112.000	160.000	187.000	404.000	953.000
Wegen Jaagpad	-	-	-	200.000	-	-	-	200.000
Wegen Jagerslaan Noord	-	-	-	100.000	-	-	-	100.000
Wegen Prinsenweg	1.390.000	1.289.708	810.000	-	-	-	-	2.200.000
Wegen Storm van 's-Gravesandeweg	50.000	27.990	-	-	-	-	-	50.000
Wegen Teylingerhorst	385.000	383.020	-	-	-	-	-	385.000
Wegen Rijksdorp	1.500.000	1.251.600	-	-	-	-	-	1.500.000
Wegen Hofcampweg	220.000	220.000	-	-	-	-	-	220.000
Wegen Burmanlaan	440.000	440.000	-	-	-	-	-	440.000
Wegen Hofcampweg tussen rotonde en Burmanlaan	150.000	25.642	-	-	-	-	-	150.000
Wegen Oostdorp (Dr.Mansveltkade)	440.000	440.000	-	-	-	-	500.000	440.000
Wegen Wassenaarse Slag	1.700.000	1.662.443	-	-	-	-	-	1.700.000
Wegen inr. Storm v.sgravezandeln. en Schouwweg	200.000	81.310	-	-	-	-	-	200.000
Wegen Ruigelaan	50.000	50.000	-	-	-	-	-	50.000
Wegen Herenweg/Hofln.	200.000	197.400	-	-	-	-	-	200.000
Wegen Wassenaar Zuid voetpaden	310.000	310.000	-	-	-	-	-	310.000
Wegen Jonkerlaan	200.000	200.000	-	-	-	-	-	200.000
Wegen Wittenburgerlaan	190.000	190.000	-	-	-	-	-	190.000
Wegen Eikenlaan	140.000	140.000	-	-	-	-	-	140.000
Wegen Van der Wervestraat	60.000	-	-	-	-	-	-	60.000
Wegen cyclisch	-	-	-	-	300.000	300.000	300.000	900.000
Wegen Groen van Prinstererlaan	-	-	-	-	700.000	-	-	700.000
Wegen Wiegmanweg	-	-	-	-	110.000	-	-	110.000
Tractie	589.500	535.890	-	258.800	357.000	339.500	-	1.544.800
Totaal	20.332.020	10.019.570	5.110.000	8.676.300	4.499.500	2.498.000	1.876.000	42.991.820

* nog te besteden is investeringskrediet minus realisatie minus verplichtingen.

Programma

Tabel 5.3 - Baten en lasten P5 Natuur, Klimaat en Mobiliteit

("-"= nadeel / "+"= voordeel) bedragen x € 1.000	Rekening 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027	Begroting 2028
Baten	11.960	12.022	12.989	12.651	13.011	13.011
Lasten	-19.337	-20.252	-19.995	-20.540	-20.413	-20.458
Saldo van baten en lasten	-7.378	-8.230	-7.005	-7.888	-7.402	-7.447
Onttrekking reserves	213	620	222	197	0	0
Toevoeging reserves	-354	0	0	0	0	0
Mutaties reserves	-141	620	222	197	0	0
Geraamde resultaat	-7.519	-7.611	-6.784	-7.691	-7.402	-7.447

Toelichting begroot 2025

Achterblijvende inkomsten toeristenbelasting

(structureel lagere baten vanaf 2025 € 200.000)

Vanwege tegenvallende inkomsten vanuit de toeristenbelasting in 2023 van € 506.000 en in 2024 naar verwachting € 450.000, moet in 2025 ook rekening worden gehouden met tegenvallende inkomsten ten opzichte van hetgeen in 2022 was begroot bij de concept-begroting 2023. Een aparte Raadsinformatiebrief geeft extra duiding aan de evaluatie over het jaar 2023 en de verwachtingen voor 2024 en verder.

N.a.v. de resultaten uit de eerste controles in september 2024 is er een actieplan opgesteld. Vooralsnog wordt er op ingezet om d.m.v. inzet van controles en een betere benutting van de totale mogelijke belastingcapaciteit, het voor 2025 verwachte tekort van € 400.000 al te kunnen halveren naar € 200.000.

Aanpassing energietarieven elektra en gas

(structureel lagere lasten € 150.000)

Vanwege de ontwikkeling van de gas- en elektraprijzen kunnen de begrote bedragen worden bijgesteld met € 150.000. Dit is aanvullend op de in de voorjaarsnota 2024 opgenomen structurele bijstelling van € 200.000.

Lokale Energiestrategie

(neutraal hogere lasten 2025 € 22.000, 2026 € 97.000 met dekking uit de reserve)

Dit is dekking van uitgaven voor de energietransitie. Deze lasten worden gedekt vanuit de Reserve volkshuisvesting en duurzaamheid.

Groene Zone

(structureel lagere lasten € 53.200)

Het betreft een uitgavenbudget voor de aankoop van duurzame goederen waarvoor nog geen verplichting is aangegaan. Wanneer in de toekomst aanleiding is voor grondaankopen en/of inrichtingskosten, zal daarvoor een apart krediet worden aangevraagd. De provincie heeft middelen bij het Rijksvastgoedbedrijf (RVB) gevraagd voor de realisatie van natuurdoelen, de transitie van de landbouw in de Groene Zone en voor grondaankopen. In het najaar van 2024 wordt duidelijk of dit verzoek door het Rijk wordt gehonoreerd.

Infrastructuur rondom SKOW

(neutraal: hogere lasten 2026 € 100.000, met dekking uit de Algemene Reserve)

De bouw van het SKOW (fusieschool St. Jozefschool en St. Baptistschool) op het Huibregtseveld heeft direct gevolg voor de recreatieve infrastructuur ter plaatse. Als gebouwd wordt op het Huibregtseveld zal het huidige gebruik daardoor effect ondervinden. Om de recreatieve infrastructuur in stand te houden moet het aangepast worden aan de nieuwe situatie. Dit is een verantwoordelijkheid die bij de gemeente ligt en is niet meegenomen in de bouwkosten van de school. Ondanks dat bij het vaststellen van de locatie en het bouwen van de nieuwe school rekening wordt gehouden met de recreatieve structuur is het onvermijdelijk dat deze moet worden bijgesteld. Denk daarbij aan het verleggen van paden en aanpassen van de beplanting. In het participatietraject is naar voren gebracht dat de gemeente een extra investering zal moeten doen in de inpassing en kwaliteit van het park als de school op het Huibregtseveld gebouwd gaat worden. De omgeving wil zo min mogelijk last hebben van de school en vraagt daarom om deze extra inspanning. Naast de verantwoordelijkheid die de SKOW krijgt om een goed ontwerp te leveren en de buitenruimte groen in te richten, ziet de omgeving een verantwoordelijkheid voor de gemeente om daarnaast extra maatregelen te nemen voor de kwaliteitsverbetering van het park. Deze incidentele kosten zullen worden gedekt uit de Algemene Reserve.

Groencompensatie Amerikaanse Ambassade

(neutraal, hogere lasten en met dekking uit bestemmingsreserve groenvoorziening € 200.000)

Voor de groencompensatie van de bouw van de Amerikaanse Ambassade is destijds geld beschikbaar gesteld door het Rijk. Besloten is dat daarvoor onder andere het naastgelegen tuincentrum wordt gesaneerd en dat het gebied groen wordt ingericht, waarbij het aansluiting zoekt bij het landgoed Duindigt. Na wat oponthoud is nu eindelijk het moment dat we deze 'poort' van Wassenaar aanpakken en het inmiddels braakliggende terrein kunnen gaan herinrichten. Uit genoemde reserve stellen wij dan ook voor een bedrag van € 200.000 beschikbaar te stellen voor de herinrichting van het voormalig terrein van het tuincentrum op de hoek van de Waalsdorperlaan. Het hierna resterend bedrag zal bij Voorjaars- dan wel Najaarsnota 2025 volledig beschikbaar worden gesteld, zodat de reserve daarna kan worden opgeheven.

Avalex

(neutraal structureel hogere lasten €201.000 met dekking uit de afvalstoffenheffing)

De ontwerpbegroting 2025 Avalex wordt vertaald naar een bijdrage voor de gemeente Wassenaar op basis van de af te sluiten DVO. In de ontwerpbegroting is op basis van huidige DVO 2024 een schatting gemaakt van € 4.558.000. Voor de gemeente Wassenaar is dit een voorlopige kostenstijging van € 296.000 ten opzichte van 2024. De oorzaak van deze kostenstijging is voornamelijk te wijten aan een stijging op loon- en inhuurkosten, verhoging van het opleidingsbudget en door onvoorziene en noodzakelijke investeringen in het IT-landschap. Deze zaken worden verwerkt in de (integrale) tarieven van Avalex.

Avalex heeft zichzelf tot taak gesteld om de komende jaren bezuinigingen te realiseren door middel van kostenbesparingen zoals de vermindering van inhuur van derden en het genereren van opbrengsten door het aanbieden van diensten aan externe partijen.

De begrote kosten 2025 voor de gemeente Wassenaar zijn berekend door de totale begroting van Avalex op basis van de DVO 2024 door te rekenen. De definitieve DVO met de individuele afname voor de gemeente Wassenaar en bijbehorende kosten worden later dit jaar vastgesteld.

Omgevingsdienst Haaglanden (ODH)

(structureel hogere lasten € 51.000)

De totale lastenstijging in 2025 ten opzichte van vastgestelde begroting 2024 bedraagt 7,71%. De deelnemersbijdrage stijgt met 6,65%.

Beleidsindicatoren

Tabel 6.1 - Beleidsindicatoren per programma

Progr.	Nr.	Naam Indicator	Eenheid	Bron	Realisatie Wassenaar (jaartal)	Realisatie Nederland (jaartal)
1	6.	Verwijzingen Halt	Aantal per 1.000 jongeren	Bureau Halt	8,4 (2023)	2,1 (2023)
1	8.	Winkeldiefstallen	Aantal per 1.000 inwoners	CBS	0,9 (2023)	2,5 (2023)
1	9.	Geweldsmisdrijven	Aantal per 1.000 inwoners	CBS	3,9 (2023)	4,2 (2023)
1	10.	Diefstallen uit woning	Aantal per 1.000 inwoners	CBS	2,4 (2023)	1,9 (2023)
1	11.	Vernielingen en beschadigingen (in de openbare ruimte)	Aantal per 1.000 inwoners	CBS	5,0 (2023)	5,8 (2023)
2	17.	Absoluut verzuim	Aantal per 1.000 leerlingen	DUO	1,3 (2021)	2,7 (2021)
2	18.	Relatief verzuim	Aantal per 1.000 leerlingen	DUO	26 (2023)	27 (2023)
2	19.	Vroegtijdig schoolverlaters zonder startkwalificatie (vsv-ers)	% deelnemers aan het VO en MBO onderwijs	DUO	2,8 % (2023)	2,8 % (2023)
2	20.	Niet-sporters	%	CBS	44,2 % (2022)	46,4 % (2022)
2	21.	Banen	Aantal per 1.000 inwoners in de leeftijd 15 – 64 jaar	LISA	397 (2023)	534,3 (2023)
2	22.	Jongeren met een delict voor de rechter	% 12 t/m 21 jarigen	CBS	1,6 % (2022)	1,7 % (2022)
2	23.	Kinderen in uitkeringsgezin	% kinderen tot 18 jaar	CBS	4 % (2022)	6 % (2022)
2	24.	Netto arbeidsparticipatie	% van de werkzame beroepsbevolking ten opzichte van de totale beroepsbevolking	CBS	70 % (2023)	73,1 % (2023)
2	26.	Werkloze jongeren	% 16 t/m 22 jarigen	CBS	1 % (2022)	1 % (2022)
2	27.	Huishoudens met een bijstandsuitkering	Aantal huishoudens in NL	CBS	3,1 % (2024)	4,75 % (2024)
2	28.	Lopende re-integratievoorzieningen	Aantal per 1.000 inwoners	CBS	8,5 (2023)	13,8 (2023)
2	29.	Jongeren met jeugdhulp	% van alle jongeren tot 18 jaar	CBS	8,6 % (2023)	11 % (2023)
2	30.	Jongeren met jeugdbescherming	% van alle jongeren tot 18 jaar	CBS	0,4 % (2023)	0,9 % (2023)
2	31.	Jongeren met jeugdreclassering	% van alle jongeren van 12 tot 23 jaar	CBS	0,2 % (2023)	0,3 % (2023)
2	32.	Cliënten met een maatwerkarrangement WMO	Aantal per 1.000 inwoners	CBS	48 (2023)	67 (2023)
3	1.	Formatie	Fte per 1.000 inwoners	Eigen gegevens	7,59 (2023)	
3	2.	Bezetting	Fte per 1.000 inwoners	Eigen gegevens	6,89 (2023)	

Progr.	Nr.	Naam Indicator	Eenheid	Bron	Realisatie Wassenaar (jaartal)	Realisatie Nederland (jaartal)
3	3.	Apparaatskosten	Kosten per inwoner	Eigen gegevens	473 (2023)	
3	4.	Externe inhuur	Kosten als % van totale loonsom & totale kosten externe inhuur	Eigen gegevens	29,07 % (2023)	
3	5.	Overhead	% van totale lasten	Eigen gegevens	13,11 % (2023)	
4	35.	Gemiddelde WOZ waarde	Duizend euro	CBS	729 (2024)	379 (2024)
4	36.	Nieuw gebouwde woningen	Aantal per 1.000 woningen	CBS	10,5 (2023)	9,09 (2023)
4	37.	Demografische druk	%	CBS	94,1 % (2024)	70,4 % (2024)
4	38.	Gemeentelijke woonlasten (eenpersoonshuishouden)	In Euro's	COELO	1.401 (2024)	1000 (2024)
4	39.	Gemeentelijke woonlasten (meerpersoonshuishouden)	In Euro's	COELO	1.633 (2024)	1.335 (2024)
5	14.	Functiemenging	%	LISA	46,8 % (2023)	54,2 % (2023)
5	16.	Vestigingen (van bedrijven)	Aantal per 1.000 inwoners in de leeftijd van 15 t/m 65 jaar	LISA	251,6 (2024)	217,5 (2024)
5	33.	Omvang huishoudelijk restafval	Kg/inwoner	CBS	219 (2021)	169 (2021)
5	34.	Hernieuwbare elektriciteit	%	RWS	5,3 % (2022)	14,6 % (2022)

Recapitulatie

Tabel 6.2 - Recapitulatie alle programma's (samenvattend overzicht)

Programma's bedragen x € 1.000,- "- "=nadeel/"+"= voordeel)	Begroting 2025			Begroting 2026			Begroting 2027			Begroting 2028		
	baten	lasten	saldo	baten	lasten	saldo	baten	lasten	saldo	baten	lasten	saldo
P1 Veiligheid en handhaving	105	-4.602	-4.496	105	-4.520	-4.414	105	-4.557	-4.451	105	-4.557	-4.451
P2 Mens en maatschappij	12.099	-40.391	-28.292	12.041	-39.524	-27.483	11.188	-38.464	-27.276	11.188	-38.217	-27.029
P3 Bestuur en middelen	728	-4.467	-3.739	728	-4.239	-3.510	778	-4.239	-3.460	803	-4.239	-3.435
P4 Fysieke leefomgeving	2.366	-5.055	-2.689	2.071	-4.399	-2.328	2.171	-4.279	-2.108	2.221	-4.363	-2.142
P5 Natuur, klimaat en mobiliteit	10.723	-19.995	-9.272	10.375	-20.540	-10.164	10.735	-20.413	-9.678	10.735	-20.458	-9.723
Totaal programma's	26.022	-74.509	-48.488	25.321	-73.221	-47.901	24.978	-71.951	-46.973	25.053	-71.833	-46.780
Algemene dekkingsmiddelen	61.960	-548	61.412	60.074	-698	59.376	60.532	-698	59.834	60.534	-698	59.836
Overhead	3.811	-18.161	-14.351	3.790	-17.927	-14.137	3.872	-17.816	-13.945	3.872	-17.849	-13.978
Heffing vennootschapsbelasting	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Onvoorzien	0	-27	-27	0	-27	-27	0	-27	-27	0	-27	-27
Saldo van baten en lasten	91.793	-93.246	-1.453	89.185	-91.874	-2.689	89.382	-90.493	-1.111	89.459	-90.407	-949
Mutaties reserves	1.462	0	1.462	1.477	0	1.477	0	0	0	0	0	0
Geraamde resultaat	93.255	-93.246	9	90.662	-91.874	-1.212	89.382	-90.493	-1.111	89.459	-90.407	-949

Paragraaf Lokale heffingen

1.1 Inleiding

In deze paragraaf wordt inzicht gegeven in de door de gemeente Wassenaar geheven belastingen, bestemmingsheffingen en rechten. Onder de belastingen vallen o.a. de onroerendezaakbelastingen, de toeristenbelasting en de hondenbelasting. Onder de bestemmingsheffingen vallen o.a. de rioolheffing en de afvalstoffenheffing.

De rechten omvatten een grote groep belastbare feiten. De belangrijkste hiervan zijn de marktgelden, de begrafenisrechten en de leges inzake omgevingsvergunningen, reisdocumenten en burgerlijke stand. Voor zowel de bestemmingsheffingen als de rechten geldt dat de tarieven maximaal kostendekkend mogen zijn en dat de opbrengst gebruikt wordt ter dekking van de gemaakte kosten.

1.2 Indexatie gemeentebelastingen

Onder het motto "de gebruiker betaalt" is het uitgangspunt dat heffingen zoveel mogelijk kostendekkend zijn. De baten van belastingen en rechten zijn voor 2025 aangepast met het door het CPB geraamde inflatiepercentage van 4,9% (consumentenprijsindex). Dit percentage wordt ook gehanteerd in de kaderbrief GR'en voor de indexering van de gemeentelijke bijdrage voor lonen in de begroting 2025. Met deze verhoging wordt de algemene prijsontwikkeling gevolgd. Dit levert structureel hogere baten op van € 735.000. Dit is noodzakelijk om de inkomsten van de gemeente op dit onderdeel op peil te houden en structurele onevenwichtigheid te voorkomen.

1.3 Overzicht geraamde baten belastingen en rechten

Onderstaand overzicht vermeldt de geraamde opbrengsten voor 2024 en 2025 voor wat betreft de diverse belastingen en rechten.

Tabel 7.1 - Opbrengst uit belastingen

bedragen x € 1.000

Opbrengst belastingen	raming 2024	raming 2025	mutatie t.o.v. 2024
OZB woningen	8.765	9.851	1.086
OZB niet woningen (E+G)	3.256	3.659	403
Hondenbelasting	200	210	10
Toeristenbelasting	2.508	2.266	-242
Baatbelasting	11	11	0
Precario op met name uitstallingen	133	139	6
Ondernemersheffing	91	93	2
BIZ-bijdrage Maaldrift	26	26	0
BIZ-bijdrage pandeigenaren centrum	46	47	1
Afvalstoffenheffing	5.716	6.459	743
Riool- en waterzorgheffing	2.929	3.001	72
Marktrechten	34	35	1
Begrafnisrechten	54	57	3
Leges Omgevingswet	1.790	2.053	263
Overige leges en rechten	612	657	45
sub totaal opbrengst	26.171	28.564	2.393
af: kwijtscheldingen	-370	-379	-9
netto opbrengst	25.801	28.185	2.384

1.4 Belastingen

Onroerendezaakbelastingen (OZB)

De aanslag OZB wordt voor het belastingjaar 2025 gebaseerd op OZB-tarieven voor 2025 en de WOZ-waarde naar waardepeildatum per 1 januari 2024.

Bij de berekening van de OZB-tarieven voor 2025 wordt rekening gehouden met de meest recente gegevens omtrent de verwachte waardeontwikkeling. De voorlopige waardeontwikkeling gaat uit van een waardestijging van 5,3% voor woningen en een waardestijging van 1,4% voor niet-woningen. In december 2024 worden op basis van de meest recente waardeontwikkeling de tarieven vastgesteld door de raad.

Het uitgangspunt voor de geraamde netto OZB-opbrengst 2025 van woningen en niet-woningen is om deze te verhogen met het inflatiepercentage van 4,9%.

Tevens is besloten om aanvullend een inhaalpercentage op de onroerendezaakbelastingen toe te passen van 7,5%. De reden is dat de laatste jaren op de lasten een hoger indexatiepercentage is toegepast in vergelijking met de baten. Dit levert € 900.000 extra aan structureel hogere baten op. Deze extra verhoging met 7,5% betekent voor een eigenaar van woning een stijging van de woonlasten met € 55,00 per jaar.

- Indexering geraamde OZB-opbrengst op basis van inflatiepercentage met 4,9%.
- Daarnaast een extra OZB-opbrengst (inhaalslag) met 7,5% (opgeteld: 12,4%)

Hondenbelasting, toeristenbelasting en precariobelasting

De opbrengsten voor toeristenbelasting, hondenbelasting en precariobelasting zijn met het inflatiepercentage van 4,9% verhoogd.

Tabel 7.2 - Tarieven hondenbelasting en toeristenbelasting

	2022	2023	2024	2025
<u>Hondenbelasting</u>				
eerste hond	89,28	92,04	95,04	99,72
tweede hond	134,16	138,36	142,80	149,76
elke volgende hond	177,00	182,52	188,40	197,64
<u>Toeristenbelasting</u>				
per overnachting (camping)	1,35	1,65	1,70	1,78
per overnachting (hotel/pension)	3,39	4,15	4,28	4,49

1.5 Heffingen en rechten

In de paragraaf lokale heffingen is het verplicht om een overzicht van baten en lasten op te nemen voor de heffingen waarbij sprake is van het verhalen van kosten. In dit hoofdstuk worden de diverse heffingen kort behandeld en wordt per heffing via een vast format inzicht gegeven in de kosten die aan de heffing worden toegerekend. De gehanteerde tariefstelling, geraamde baten en eventuele achterliggende beleidskeuzes worden ook per heffing aangegeven.

De overhead die aan een heffing wordt toegerekend wordt via onderstaande formule berekend:

$$\text{Opslag taakveld} = \text{overhead} \times \left(\frac{\text{aantal aan heffing toegerekende uren}}{\text{totaal aantal verdeelde uren exclusief uren taakveld overhead}} \right)$$

1.5.1 Riool- en waterzorgheffing

Wateroverlast en verdroging vragen steeds meer maatregelen in de publieke ruimte. Om meer recht te doen aan de bredere invulling van de gemeentelijke watertaken heeft de VNG de naam rioolheffing gewijzigd in riool- en waterzorgheffing. Van de maatregelen in de publieke ruimte heeft iedereen profijt.

Op 26 maart 2024 heeft de gemeenteraad het nieuwe Integraal Waterketenplan (IWKp) vastgesteld. Dit programma gaat over de waterketen in de Leidse regio. De gemeenten Leiden, Leiderdorp, Oegstgeest, Zoeterwoude, Wassenaar en Voorschoten hebben samen met het hoogheemradschap van Rijnland dit plan gemaakt. Het plan geldt voor 2024-2028 en volgt het programma 2019-2023 op. Drinkwaterbedrijven Dunea en Oasen doen ook mee in dit programma.

Binnen de samenwerking hebben alle partijen hun eigen taken en verantwoordelijkheden. Maar eigenlijk is er sprake van één systeem: de waterketen. De gemeenten hebben taken voor afval-, hemel- en grondwater. Het

waterschap is verantwoordelijk voor de waterhuishouding en het verwerken van afvalwater. Drinkwaterbedrijven zorgen voor een duurzame veiligstelling van de drinkwatervoorziening. Dit is een verplicht plan op grond van de Wet milieubeheer.

Tabel 7.3 - Berekening kostendekkingspercentage riool- en waterzorgheffing

Berekening kostendekkendheid rioolheffing	
Kosten taakveld(en) incl. omslagrente	2.392.223
Inkomsten taakveld(en), excl. heffingen	-22.473
Netto kosten taakveld(en)	2.369.750
Toe te rekenen kosten:	
Overhead	305.705
BTW	344.440
Totaal toerekenbare kosten	650.145
Totale kosten	3.019.895
Totale opbrengsten	3.000.754
Kostendekkendheid	99,4%

Tarieven riool- en waterzorgheffing en beleidskeuzes

De riool- en waterzorgheffing wordt geheven van de gebruiker van een perceel van waaruit water direct of indirect op de gemeentelijke riolering wordt afgevoerd. Als heffingsmaatstaf geldt het waterverbruik waarmee wordt beoogd zoveel mogelijk recht te doen aan het principe 'de vervuiler betaalt'. De gegevens omtrent het waterverbruik worden door Dunea geleverd aan de Belastingssamenwerking Gouwe-Rijnland (BSGR). De BSGR verwerkt het waterverbruik voor het kunnen opleggen van de aanslag riool- en waterzorgheffing op basis van onderstaande tarieventabel. De daarin genoemde staffels zorgen voor de BSGR voor veel handwerk en aanslagen die worden geblokkeerd in hun belastingstelsel, met name die bij woningen. Per huishouden moet worden bekeken hoeveel water er is verbruikt. Onder de 80 m³ was dit tot nu toe een vast bedrag. Daarboven moet het te betalen bedrag aan riool- en waterzorgheffing apart worden berekend.

Daarnaast levert Dunea aan het begin van het belastingjaar meerdere bestanden waterverbruik aan. Dit komt omdat inwoners hun eindafrekening krijgen over de periode januari-januari, februari-februari, enz.

Als een waterverbruik pas later bekend is bij de BSGR wordt de volledige aanslag (WOZ/OZB, afvalstoffenheffing, riool- en waterzorgheffing en hondenbelasting) geblokkeerd tot het moment dat het waterverbruik wel bekend is. Voorgesteld wordt om vanaf het belastingjaar 2025 een vast tarief aan riool- en waterzorgheffing te hanteren voor verbruik tot en met 250m³ in plaats van 80m³ en daarboven een bedrag per m³. Dit heeft als voordeel dat alle aanslagen WOZ/OZB, afvalstoffenheffing, riool- en waterzorgheffing en hondenbelasting in één keer de deur uitgaan. Een beperkt aantal objecten (minder dan 550) die boven de 250m³ water verbruiken krijgt achteraf een aanvullende aanslag riool- en waterzorgheffing. Op basis van het werkelijke waterverbruik over de afgelopen jaren worden de tarieven voor 2024 met 2,5% verhoogd.

De mate van kostendekkendheid komt uit op 99,4%.

Tabel 7.4 - Tarieven riool- en waterzorgheffing

	tarief 2024	tarief 2025
Huishouden		
Vastrecht	143,28	208,92
waterverbruik per m ³ boven 80 m ³	1,80	n.v.t
waterverbruik per m ³ boven 250 m ³	n.v.t	1,85
Bedrijf		
vastrecht t/m 1.000 m ³	214,80	208,92
vastrecht boven 1.000 m ³	1.791,60	1.836,36
waterverbruik per m ³ boven 120 m ³	1,80	n.v.t.
waterverbruik per m ³ boven 250 m ³ , maar niet meer dan 1.000 m ³	n.v.t.	1,85
waterverbruik per m ³ boven 1.000 m ³	0,78	0,80

1.5.2. Afvalstoffenheffing

De afvalstoffenheffing wordt geheven om de kosten van het ophalen en verwerken van huishoudelijke afvalstoffen te verhalen. Het college is conform het geldende beleid voorstander van een kostendekkende afvalstoffenheffing. Bij een structureel tekort van € 4 miljoen is het voor de afvalstoffenheffing noodzakelijk om tot 100% kostendekkendheid te komen en niet uit de lopende begroting geld bij te leggen. Dit levert € 200.000 op. Gedeeld over het aantal huishoudens in Wassenaar (12.008) betekent dit een bedrag van gemiddeld € 17 per huishouden per jaar.

Tabel 7.5 - Berekening kostendekkingspercentage afvalstoffenheffing

Berekening kostendekkendheid afvalstoffenheffing	
Kosten taakveld(en) incl. omslagrente	5.348.284
Inkomsten taakveld(en), excl. heffingen	
Netto kosten taakveld(en)	5.348.284
Toe te rekenen kosten:	
Overhead	238.853
BTW	984.905
Totaal toerekenbare kosten	1.223.758
Totale kosten	6.572.042
Totale opbrengsten	6.459.476
Kostendekkendheid	98,3%

Tarieven en beleidskeuzes

De afvalstoffenheffing is gedifferentieerd naar de grootte van een huishouden in de vorm van een eenpersoonshuishouden en een meerpersoonshuishouden.

Voor een extra groene of grijze container geldt een aanvullend tarief.

Voor 2025 zijn de tarieven met 13% verhoogd ten opzichte van 2024. Hiervan is 6,5% het gevolg van gestegen kosten voor het ophalen en verwerken van afval door Avalex. De andere 6,5% is bedoeld om de afvalstoffenheffing vanaf 2025 zoveel mogelijk kostendekkend te maken. De mate van kostendekkendheid komt voor 2025 uit op 98,3%.

Tabel 7.6 - Tarieven afvalstoffenheffing

	tarief 2024	tarief 2025
Huishouden		
Eenpersoonshuishouden (gelaagde bouw)	352,20	398,04
Meerpersoonshuishouden (gelaagde bouw)	507,12	573,12
Eenpersoonshuishouden (laagbouw)	359,28	405,96
Meerpersoonshuishouden (laagbouw)	517,32	584,40

1.5.3 Begraafplaatsrechten

Begraafplaatsrechten worden geheven voor het gebruik van de begraafplaats en het gebruik van de diensten die daarbij worden verleend. De gerealiseerde opbrengst is al een aantal jaar relatief stabiel en is hoofdzakelijk afhankelijk van het aantal begrafenissen.

Tabel 7.7 - Berekening kostendekkingspercentage begraafplaatsrechten

Berekening kostendekkendheid begraafplaatsrechten		
Kosten taakveld(en) incl. omslagrente	184.799	
Inkomsten taakveld(en), excl. heffingen	0	
Netto kosten taakveld(en)	184.799	
Toe te rekenen kosten:		
Overhead	110.600	
BTW	3.707	
Totaal toerekenbare kosten	114.307	
Totale kosten	299.106	
Totale opbrengsten	56.781	
Kostendekkendheid		19,0%

Tarieven begraafplaatsrecht

Uitgangspunt voor de tarieven is in het algemeen 100% kostendekkendheid. Gelet op het relatief geringe aantal begrafenissen en de structurele onderhoudslasten is dit voor deze taak niet te realiseren zonder (grote) tariefsverhogingen en/of teruggang in het onderhoud. De tarieven voor 2025 zijn met het inflatiepercentage (4,9%) verhoogd.

1.5.4 Marktgeden

Marktgeden worden geheven voor het gebruiken van openbare grond c.q. het innemen van een standplaats op het marktterrein, gedurende de tijd dat het markt is. De opbrengst is afhankelijk van de daadwerkelijke bezetting van de weekmarkt.

Tabel 7.8 - Berekening kostendekkingspercentage marktgeden

Berekening kostendekkendheid marktgeden		
Kosten taakveld(en) incl. omslagrente	39.453	
Inkomsten taakveld(en), excl. heffingen	0	
Netto kosten taakveld(en)	39.453	
Toe te rekenen kosten:		
Overhead	9.626	
BTW	1.261	
Totaal toerekenbare kosten	10.887	
Totale kosten	50.340	
Totale opbrengsten	35.164	
Kostendekkendheid		69,9%

Tarieven marktgeden

Het marktgeld bedraagt een tarief voor iedere strekkende meter grond, waarvoor een standplaats wordt ingenomen, gemeten in de lengterichting. Voor iedere strekkende meter grond waarvoor achterraimte wordt ingenomen geldt een apart tarief. Voor 2024 zijn de tarieven met het inflatiepercentage (4,9%) verhoogd.

Tabel 7.9 - Tarieven marktgeden

	tarief 2024	tarief 2025
<u>Standplaats</u>		
per strekkende meter, per dag	4,28	4,49
per strekkende meter, per kwartaal	42,72	44,81
<u>Achterraimte</u>		
per strekkende meter, per dag	1,71	1,79
per strekkende meter, per kwartaal	17,09	17,93

1.5.5 Leges

Leges worden geheven voor het door de gemeente verlenen van diensten zoals opgenomen in de tarieventabel behorende bij de Legesverordening. Deze tarieventabel bestaat uit drie hoofdstukken: Algemene dienstverlening, dienstverlening en besluiten in het kader van de Omgevingswet en dienstverlening vallend onder de Europese dienstenrichtlijn (specifiek voor ondernemers). Binnen de drie hoofdstukken zijn de leges onderverdeeld in paragrafen waarbinnen de samenhangende tarieven zijn geclusterd. De opbrengsten zijn in de begroting niet op hoofdstukniveau opgenomen, maar zijn op taakveld gegroepeerd. Van een aantal diensten wordt namelijk dusdanig weinig gebruik gemaakt dat het apart opnemen van een raming geen meerwaarde heeft.

Tabel 7.10 - Berekening kostendekkingspercentage leges per hoofdstuk

Berekening kostendekkendheid Leges Algemene dienstverlening (Hoofdstuk 1)			
	<i>Kosten</i>	<i>baten</i>	<i>kostendek.</i>
Burgerlijke stand	90.712	125.404	138%
Reisdocumenten	322.060	316.760	98%
Rijbewijzen	87.599	80.368	92%
Secretarieleges			
- Verstrekkingen uit basisregistratie personen			
- Bestuursstukken			
- Vastgoedinformatie			
- Overige publiekszaken			
- Gemeentearchief			
Totaal secretarieleges	51.509	83.903	163%
Bijzondere wetten			
- Huisvestingswet			
- Leegstandswet			
- Gemeentegarantie			
- Kansspelen			
- Kabels en leidingen			
- Verkeer en vervoer (ontheffing APV)			
- Diversen			
	102.712	45.472	44%
Totaal Bijzondere wetten			
Totaal leges Algemene dienstverlening	654.592	651.907	100%
Berekening kostendekkendheid Leges vallend onder fysieke leefomgeving/ omgevingsvergunning (Hoofdstuk 2)			
	<i>kosten</i>	<i>baten</i>	<i>kostendek.</i>
Omgevingsvergunning	2.107.237	2.053.306	97%
Berekening kostendekkendheid Leges vallend onder Europese dienstenrichtlijn (Hoofdstuk 3)			
	<i>kosten</i>	<i>baten</i>	<i>kostendek.</i>
APV-vergunningen			
- Horeca			
- Organiseren van evenementen of markten			
- Prostitutiebedrijven			
- Kamperen			
- Marktstandplaatsen			
- Winkeltijdenwet			
- Ventvergunning, standplaatsvergunning			
Totaal APV-vergunningen	29.820	5.612	19%
Totaal leges vallend onder Europese dienstenrichtlijn	29.820	5.612	19%

Tarieven, kostendekkendheid en kruissubsidiëring leges

De tarieven voor de diverse leges worden jaarlijks in principe met het inflatiepercentage verhoogd, waarbij wordt uitgegaan van de reeds bestaande verdeling in de tarieven. Voor tarieven waarvoor een maximumbedrag geldt wordt uitgegaan van het maximaal toegestane bedrag.

Om de digitale dienstverlening te stimuleren wordt voor het verstrekken van gegevens uit de basisregistratie personen (hoofdstuk 1) een lager tarief gerekend als de aanvraag volledig digitaal plaatsvindt.

Op basis van de berekening van de kostendekkendheid is alleen binnen hoofdstuk 1 (Algemene dienstverlening) sprake van kruissubsidiëring. De leges voor huwelijken zijn op begrotingsbasis meer dan kostendekkend. Dit is toegestaan zolang de kostendekkendheid van het totaal van de binnen deze titel geheven leges niet meer dan 100% kostendekkend is.

Afhankelijk van het soort en aantal aanvragen omgevingsvergunning kunnen de legesopbrengsten fluctueren. Eventuele meer- of minderopbrengsten worden glad getrokken via de bestemmingsreserve egalisatie omgevingsvergunningen.

1.6 Vergelijking gemeentelijke woonlasten met andere gemeenten

Onder de gemeentelijke woonlasten verstaan we het gemiddelde bedrag dat een huishouden in een bepaalde gemeente betaalt aan OZB, rioolheffing en afvalstoffenheffing.

Om een beeld te krijgen van de gemeentelijke woonlasten van de burgers van de gemeente Wassenaar is een vergelijking gemaakt met die van regionale gemeenten aangevuld met die van de gemeente Bloemendaal. De vergelijking is gebaseerd op het jaar 2024. De bron van onderstaande gegevens betreft de COELO Atlas van de lokale lasten 2024.

In tabel 7.11 zijn de lasten 2024 voor eigenaren van woningen van de omliggende gemeenten weergegeven. In de woonlasten zijn de afvalstoffenheffing, riool- en waterzorgheffing en de OZB meegenomen. Bij de OZB is door COELO uitgegaan van een gemiddelde landelijke WOZ-waarde. De woonlasten in tabel 7.11 wijken daarom iets af van die in tabel 7.12.

Tabel 7.11 Lasten voor eigenaren van woningen in 2024 (afvalstoffenheffing, riool- en waterzorgheffing en OZB)

Gemeentelijke woonlasten 2024	Eenpersoonshuishouden	Meerpersoonshuishouden	Ranglijst COELO 2024
Leidschendam-Voorburg	€ 924,00	€ 995,00	187
Oegstgeest	€ 1.313,00	€ 1.502,00	340
Voorschoten	€ 1.388,00	€ 1.481,00	339
Wassenaar	€ 1.401,00	€ 1.633,00	343
Bloemendaal	€ 1.770,00	€ 1.988,00	345

In onderstaande staatjes wordt het OZB-tarief per gemeente gehanteerd. Hierbij wordt uitgegaan van een fictieve WOZ-waarde van € 350.000.

Dit leidt er toe dat gemeenten met een hoge gemiddelde WOZ-waarde, zoals Wassenaar, per definitie hoge gemeentelijke woonlasten hebben. In de staatjes hierna daarom iets meer specificering op het gebied van riool- en waterzorgheffing, afvalstoffenheffing en gemeentelijke woonlasten bij een woning met een WOZ-waarde van € 350.000.

NB: het betreft een vergelijking van cijfers over 2024, aangezien gegevens over het jaar 2025 nog niet beschikbaar zijn.

Tabel 7.12 Woonlasten 2024:

OZB 2024 - WOZ-waarde € 350.000	Wassenaar	Bloemendaal	Leidschendam-Voorburg	Oegstgeest	Voorschoten
OZB woning	€ 344	€ 377	€ 264	€ 443	€ 440

OZB 2024 - WOZ-waarde € 350.000	Wassenaar	Bloemendaal	Leidschendam-Voorburg	Oegstgeest	Voorschoten
Eenpersoonshuishouden	€ 840	€ 869	€ 840	€ 938	€ 1.018
Meerpersoonshuishouden	€ 1.066	€ 1.087	€ 912	€ 1.127	€ 1.110

Ontwikkeling woonlasten

Door de totale woonlasten voor meerpersoonshuishoudens in jaar t te vergelijken met het landelijk gemiddelde in jaar t-1 (zoals gepubliceerd door het COELO) en dit uit te drukken in een percentage kan de ontwikkeling van de woonlasten ten opzichte van het landelijk gemiddelde worden geschetst.

Tabel 7.13 - Woonlasten Wassenaar t.o.v. landelijk gemiddelde

Woonlasten gemeente Wassenaar	2022	2023	2024
Totale woonlasten gezin Wassenaar in jaar t	€ 1.561	€ 1.573	€ 1.633
Woonlasten gemiddeld gezin in t-1 (cijfers COELO)	€ 904	€ 944	€ 994
Woonlasten t.o.v. landelijk gemiddelde jaar ervoor (x100%)	172,7%	166,6%	164,3%

Bron: COELO – Atlas van de lokale lasten

Bovenstaande vergelijking laat zien dat de woonlasten in Wassenaar hoger liggen dan het landelijk gemiddelde. De voornaamste oorzaak hiervan is de hoge gemiddelde WOZ-waarde van de Wassenaarse woningen.

In de tabel hieronder de ontwikkeling van de woonlasten in Wassenaar bij een WOZ-waarde van € 350.000

Tabel 7.14.1: Woonlastenoverzicht Wassenaar 2024 en 2025 op basis van een waardeontwikkeling per 1 januari 2024 van 5,3% en een indexering van 4,9% van het tarief bij de OZB-woningen (tarief OZB: 0,0978% voor 2025):

Woonlasten	Eenpersoonshuishouden			Meerpersoonshuishouden		
	Stijgings-			Stijgings-		
	2024	2025	percentage	2024	2025	percentage
1. OZB woningen *	€ 344,40	€ 361,18	4,9%	€ 639,60	€ 670,76	4,9%
2. Afvalstoffenheffing	€ 352,20	€ 398,04	13,0%	€ 507,12	€ 573,12	13,0%
3. Rioolheffing:	€ 143,28	€ 208,92	45,8%	€ 214,80	€ 208,92	-2,7%
Totaal	€ 839,88	€ 968,14	15,3%	€ 1.361,52	€ 1.452,80	6,7%

*EPH op basis van een fictieve WOZ-waarde van € 350.000 in 2024 (waardeontwikkeling WOZ 2025: 5,3%)

* MPH op basis van een fictieve WOZ-waarde van € 650.000 in 2024 (waardeontwikkeling WOZ 2025: 5,3%)

Tabel 7.14.2 Woonlastenoverzicht Wassenaar 2024 en 2025 op basis van een waardeontwikkeling per 1 januari 2024 van 5,3% en een indexering van 12,4% van het tarief bij de OZB-woningen (tarief OZB: 0,1047% voor 2025):

Woonlasten	Eenpersoonshuishouden			Meerpersoonshuishouden		
	Stijgings-			Stijgings-		
	2024	2025	percentage	2024	2025	percentage
1. OZB woningen *	€ 344,40	€ 386,98	12,4%	€ 639,60	€ 718,67	12,4%
2. Afvalstoffenheffing	€ 352,20	€ 398,04	13,0%	€ 507,12	€ 573,12	13,0%
3. Rioolheffing:	€ 143,28	€ 208,92	45,8%	€ 214,80	€ 208,92	-2,7%
Totaal	€ 839,88	€ 993,94	18,3%	€ 1.361,22	€ 1.500,71	9,6%

*EPH op basis van een fictieve WOZ-waarde van € 350.000 in 2024 (waardeontwikkeling WOZ 2025: 5,3%)

* MPH op basis van een fictieve WOZ-waarde van € 650.000 in 2024 (waardeontwikkeling WOZ 2025: 5,3%)

1.7 Kwijtscheldingsbeleid

In de raadsvergadering van 7 april 2015 is de Regeling kwijtschelding gemeentelijke belastingen Wassenaar 2015 vastgesteld. Kwijtschelding is in Wassenaar mogelijk voor de onroerende-zaakbelastingen, de afvalstoffenheffing, de rioolheffing en de hondenbelasting (alleen eerste hond). Voor de overige heffingen is geen kwijtschelding mogelijk.

De kwijtscheldingsnorm in Wassenaar is bepaald op de maximaal door het Rijk toegestane 100% van de bijstandsnorm. Dat wil zeggen dat iemand met een inkomen op bijstandsniveau bijna altijd in aanmerking komt voor kwijtschelding, tenzij er sprake is van vermogen (spaargeld of eigen woning).

Ook voor ZZP'ers is het mogelijk om onder dezelfde voorwaarden als privépersonen voor kwijtschelding in aanmerking te komen. De kwijtschelding wordt uitgevoerd door de Belastingssamenwerking Gouwe-Rijnland

(BSGR). De bedragen aan kwijtschelding voor afvalstoffenheffing en rioolheffing worden als kosten meegenomen bij het bepalen van de tarieven.

Over het jaar 2025 worden naar verwachting de volgende bedragen aan kwijtschelding verleend:

· OZB	€	3.078
· Afvalstoffenheffing	€	283.910
· Rioolheffing	€	86.184
· Hondenbelasting	€	6.156

1.8 Belasting samenwerking Gouwe-Rijnland

De volledige heffing en invordering, inclusief de waardering in het kader van de Wet WOZ, is overgedragen aan Belasting samenwerking Gouwe-Rijnland (BSGR). Voor de gemeente Wassenaar geldt dit voor de onroerendezaakbelastingen, baatbelasting, riool- en waterzorgheffing, afvalstoffenheffing, hondenbelasting, toeristenbelasting, precariobelasting, ondernemersheffing en de BIZ (Bedrijven investeringszone)-bijdragen.

Paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing

In de paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing wordt inzicht gegeven in de omvang, de dekking en de beheersing van de risico's waarmee de gemeente geconfronteerd kan worden.

Wat is het weerstandsvermogen?

Weerstandsvermogen is de relatie tussen de weerstandscapaciteit (de middelen en mogelijkheden waarover de gemeente beschikt of kan beschikken om niet begrote kosten die zich onverwacht kunnen voordoen en die van substantiële aard zijn, te dekken) en alle risico's waarvoor geen maatregelen zijn getroffen en die van materiële betekenis kunnen zijn in relatie tot de financiële positie. Het weerstandsvermogen wordt uitgedrukt in een ratio weerstandsvermogen en afgezet tegen de algemeen geldende weerstandsnorm.

Beleid Risicomanagement en Weerstandsvermogen

In 2023 is de nota "Risicomanagement en Weerstandsvermogen" geactualiseerd en aan de raad van de gemeente Wassenaar voorgelegd. Deze nota formuleert de kaders voor risicomanagement. Centraal in deze nota staat dat van een gemeente verwacht wordt dat zij voorbereid en weerbaar is op eventuele risico's. Mocht een risico zich, ondanks de genomen maatregelen toch voordoen, dat moet de gemeente in staat zijn om de financiële gevolgen op te vangen.

Wat zijn risico's

Risico's zijn mogelijke gebeurtenissen die een nadelige invloed hebben op het bereiken van de beleidsdoelstellingen. Belangrijk is om mogelijke gebeurtenissen met een negatief gevolg voor de organisatie te onderkennen en er passende beheersmaatregelen op te nemen.

Actualisatie risico's

Tweemaal per jaar, bij de begroting en de jaarrekening, wordt het weerstandsvermogen en de risico's geactualiseerd. Ten opzichte van de begroting 2024 zijn in 2025 de risico's op projecten en Informatieveiligheid toegevoegd. Daarmee is de top 10 risico's (weer) compleet.

In de begroting 2024 is voor het eerst de kans dat een risico zich voordoet in beeld gebracht. Uit de jaarstukken over 2023 bleek dat het wenselijk is om hierin meer eenheid te brengen. Daarom wordt voor 2025 gewerkt met kans klassen volgens onderstaande indeling.

Kans klassen

Klasse	Kwalitatief	Eens in de ... jaar	Percentage
6	bijna zeker	zoals een open einde regeling	70%
5	regelmatig	2 jaar	50%
4	waarschijnlijk	3 à 4 jaar	25%
3	mogelijk	5 jaar	10%
2	nauwelijks	10 jaar	5%
1	heel zelden	25 jaar	1%

In onderstaande tabel wordt de actuele stand van de risico's en de kans op voordoen weergegeven.

Risico	Beschrijving risico en gevolgen	Maatregel	Bedrag impact	Kans op voor doen	Bedrag (x €1.000) x kans
Jeugdzorg Open einde regeling	De jeugdzorg is een open einde regeling, waardoor overschrijding van de budgetten door groei van de doelgroep, stijging van de zorgkosten en de toenemende vraag naar complexe zorg dreigt. Daarnaast zijn er na-ijleffecten van de Corona pandemie op de ontwikkeling en welzijn van jongeren, met name meisjes.	Door te investeren in innovatie, preventie en het versterken van de toegang beoogt de gemeente om de kosten voor jeugdzorg te beheersen. Daarnaast volgt de gemeente de ontwikkeling van de uitgaven op de voet en wordt de gemeenteraad indien nodig voorgesteld om de budgetten aan te passen.	1.000	70%	700
Continuïteit Jeugdzorg plus Open einde regeling	Landelijk is ingezet om de jeugdzorgplus voorzieningen af te bouwen. Hierdoor kunnen jeugdzorgplusinstellingen in financiële problemen komen, waardoor de continuïteit van zorg in het geding komt. In Regio Haaglanden is sprake van twee jeugdzorgplusinstellingen die in de problemen zijn en waaraan de gemeente Wassenaar financiële steun verleend. Er zijn nog geen concrete afspraken gemaakt over hoogte en duur van de financiële steun en onduidelijk is of er nog Rijksmiddelen kunnen worden verwacht.	Regionaal wordt in Haaglanden in samenwerking met de jeugdzorgplusinstellingen gewerkt aan een continuïteitsplan. Dit plan moet uitsluitel geven aan wat ervoor nodig is de jeugdzorgplusinstellingen af te bouwen onder de voorwaarde van continuïteit van zorg. Welke financiële steun dit zal vragen van de gemeenten is mede afhankelijk van financiële steun vanuit het Rijk. Jeugdzorgregio Haaglanden is hierover in gesprek met de VNG en het Ministerie van VWS.	335	70%	235

<p>Wmo Open einde regeling</p>	<p>De Wmo is een open einde regeling waarbij het aantal cliënten als gevolg van het invoeren van het abonnementstarief vanaf 2019 en door vergrijzing stijgt. Het gaat dan met name om cliënten die gebruik maken van huishoudelijke ondersteuning.</p>	<p>Vanwege de houdbaarheid van de Wmo heeft het kabinet besloten om voor alle Wmo-voorzieningen waar nu het abonnements-tarief voor geldt, een inkomensafhankelijke eigen bijdrage in te voeren. De gemeente beoogt de kosten te beheersen door te investeren in preventie en kostenbesparende maatregelen. Daarnaast volgt de gemeente de ontwikkeling van de uitgaven op de voet en wordt de gemeenteraad indien nodig voorgesteld om de budgetten aan te passen.</p>	750	70%	525
<p>Beroep op uitkeringen inkomensvoorzieningen gemeenten (BUIG) Open einde regeling</p>	<p>De economische ontwikkelingen zijn doorlopend in beweging en daardoor kan het beroep op de uitkeringsregelingen snel toenemen. Ook bestaat het risico dat de gemeente niet in aanmerking komt voor de vangnetregeling omdat niet aan alle voorwaarden wordt voldaan. Het maximale risico is voor 2024 gemaximeerd op 10% budgetoverschrijding. Niet iedereen kan voldoende ondersteund worden en participeren in de samenleving.</p>	<p>De gemeente zet in op uitstroombesluit met een arbeidsmarktoffensief, jeugdwerkgelegenheidsplan en reguliere participatiemiddelen, waardoor aan de voorwaarde van de vangnetuitkering wordt voldaan.</p>	250	70%	175
<p>Invoering Omgevingswet</p>	<p>Door de invoering van de Omgevingswet per 1 januari 2024 is het proces van vergunningverlening</p>	<p>De invoering van de Omgevingswet is zo goed mogelijk voorbereid. De organisatie werkt er hard</p>	500	50%	250

	<p>door meer regelgeving ingewikkelder geworden. Het is een ingrijpende wetswijziging die naar verwachting in de beginperiode gepaard gaat met meer benodigde inzet en inhuur dan voorzien. Daarnaast zorgt de implementatie voor organisatorische veranderingen.</p>	<p>aan om te werken conform de nieuwe Omgevingswet. Echter de ervaring over de eerste periode van 2024 laat zien, dat processen minder soepel verlopen en dat het halen van termijnen onder druk staat. Op dit moment is er geen aanleiding om de gemeenteraad voor te stellen om bij te sturen.</p>			
Projecten (nieuw)	<p>Komende jaren gaat de gemeente een aantal grote projecten uitvoeren. Hierbij kan gedacht aan de herinrichting dorpskern, een nieuwe gemeentewerf, renovatie binnenkant van Raadhuis De Paauw.</p>	<p>Voor de beheersing van deze projecten levert het aanstellen van een project-controller een bijdrage aan de signalering, waardoor vroegtijdig kan worden bijgestuurd. De organisatie beschikt (nog) niet over een dergelijke functionaris. Dat geeft een extra risico op overschrijding van tijd en geld.</p>	1.250	50%	625
Informatie-veiligheid	<p>Informatieveiligheid is één van de grootste risico's welke de gemeente loopt. Bijvoorbeeld het risico op hacken, waardoor derden onbevoegd toegang krijgen tot het netwerk, applicaties of informatie, of het risico op een Ransomware aanval (software dat ontworpen is om de toegang te krijgen tot het netwerk, met het doel om deze te blokkeren, totdat er een geldbedrag is betaald). Maar ook het risico op ongeautoriseerd gebruik maken of bewerken van informatie, zonder dat</p>	<p>De gemeente investeert jaarlijks om te borgen dat zij aan de vereiste beveiligingsrichtlijnen voldoet. Zo neemt de gemeente bijvoorbeeld maatregelen om in de basis van de Cyberbeveiligingswet (NIS2-richtlijn) te voorzien, welke naar verwachting in de eerste helft van 2025 ingaat. Daarnaast worden interne en externe audits uitgevoerd waarin verantwoording wordt afgelegd aan toezichthouders.</p>	2.500	25%	625

	er sprake is van kwade opzet, moet op grond van wetgeving en integriteit van informatie ten alle tijde worden uitgesloten.	De uitkomsten van de zelfevaluaties en audits geven input voor het jaarlijkse informatie-beveiligingsplan.			
Gemeentefonds	het Rijk heeft de nieuwe financieringssysteem met de meicirculaire 2024 vervroegd ingevoerd. In de nieuwe financieringssysteem is het accres gekoppeld aan de ontwikkeling van het bruto binnenlands product (bbp). Door deze systeemwijziging wordt het Gemeentefonds volatieler, waardoor het risico op onverwachte mee- of tegenvallers toeneemt.	De gemeente Wassenaar actualiseert periodiek de maatstaven en verwerkt de gevolgen van de laatst gepubliceerde circulaire gemeentefonds in het eerstvolgende P&C product. Daarnaast informeert het college de gemeenteraad over de uitkomsten door middel van een Raadsinformatiebrief.	4.250	10%	425
Gemeenschappelijke regelingen	Elke deelnemer aan een Gemeenschappelijke Regeling is in principe voor zijn aandeel verantwoordelijk voor mogelijke tekorten binnen de betreffende GR. Doordat elke deelnemer voor zijn aandeel verantwoordelijk is voor de mogelijke tekorten binnen de betreffende gemeenschappelijke regeling loopt de gemeente risico tot het bedrag van zijn aandeel.	Op grond van de Wet gemeenschappelijke regelingen dienen de begroting, het jaarverslag en de jaarrekening van de gemeenschappelijke regeling te voldoen aan krachtens algemene maatregel van bestuur te stellen regels. Via het bestuur van de gemeenschappelijke regeling kan de gemeente aandacht vragen voor financiële tekorten en hierop sturen. De gemeenteraad wordt jaarlijks in de gelegenheid gesteld om een zienswijze naar voren te brengen over de ontwerpbegrotingen van de gemeenschappelijke regelingen.	3.283	10%	328

Garantstellingen	De gemeente loopt als een garantieverstrekker een risico als een garantienemer niet aan zijn betalingsverplichtingen kan voldoen en de geldverstrekker een beroep doet op de door de gemeente afgegeven garantie. De gemeente heeft een garantie afgegeven aan Avalex, zodat zij zich konden inkopen als aandeelhouder in HVC.	Bij de afgifte van garanties door de gemeente wordt er gekeken naar de kredietwaardigheid van de partijen. Daarnaast wordt jaarlijks bijgehouden of de garantienemer zijn leningen aflost en welk deel van de garantie daarna nog open staat.	219.833	0,1% *)	220
Overige risico's					411
Totaal					4.519

*) Voor garantstellingen is een aangepast (lager) kans percentage gebruikt

Ratio Weerstandvermogen

Die ratio geeft de verhouding weer tussen de financieel gekwantificeerde risico's en de daarbij horende benodigde weerstandscapaciteit en de beschikbare weerstandscapaciteit. De relatie tussen beide componenten is in onderstaand figuur weergegeven.

Ratio weerstandsvermogen =	Beschikbare weerstandscapaciteit	=	€ 48.772.000	= 10,8
	Benodigde weerstandscapaciteit		€ 4.519.000	

De berekende ratio van 10,8 valt in categorie A en staat voor een uitstekend weerstandsvermogen. Hierbij wordt de normeringssystematiek voor weerstandsvermogen gehanteerd, die ontwikkeld is door het Nederlands Adviesbureau voor Risicomanagement (Naris) in samenwerking met de Universiteit Twente. Hieruit is de volgende waarderingstabel ratio weerstandsvermogen opgesteld.

Kwalificatie ratio weerstandsvermogen

Waarderingcijfer	Ratio weerstandsvermogen	Betekenis
A	$2,0 < x$	Uitstekend
B	$1,4 < x < 2,0$	Ruim voldoende
C	$1,0 < x < 1,4$	Voldoende
D	$0,8 < x < 1,0$	Matig
E	$0,6 < x < 0,8$	Onvoldoende
F	$x < 0,6$	Ruim onvoldoende

De gemeenteraad heeft besloten om minimaal een ratio van 2,0 te hanteren. De in deze jaarrekening gepresenteerde ratio valt hier ruim boven.

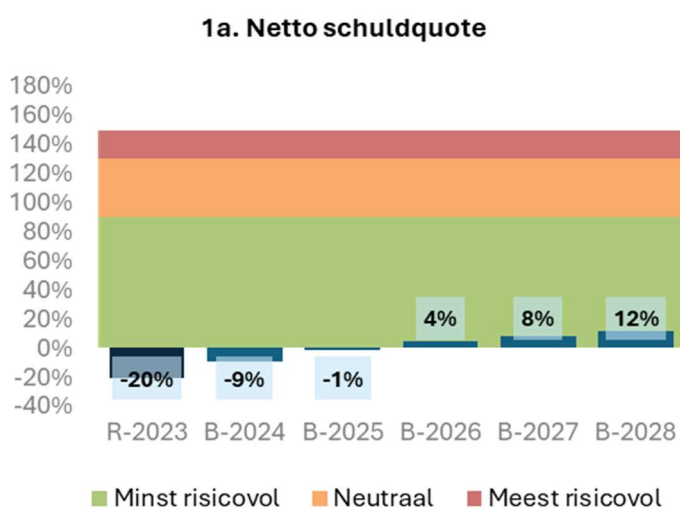
Kengetallen

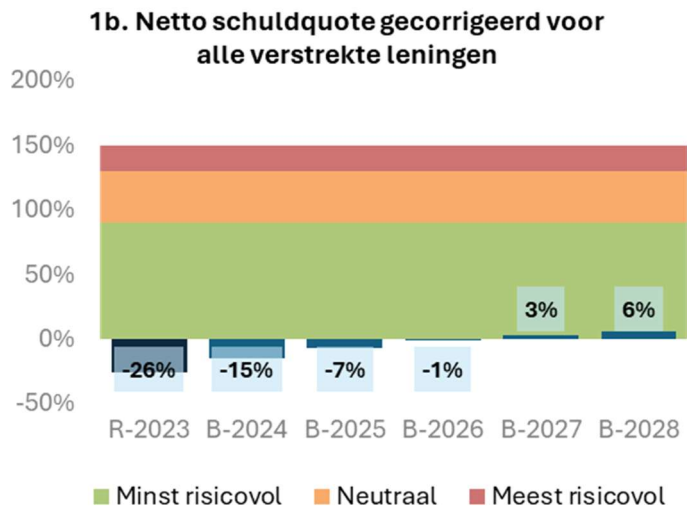
Per 2015 is het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten (BBV) gewijzigd. In de begroting en jaarrekening dient een zestal kengetallen opgenomen te worden. De kengetallen maken het de leden van provinciale staten en de gemeenteraad gemakkelijker om inzicht te krijgen in de financiële positie van hun provincie of gemeente. Eerst wordt de samenvatting van de kengetallen weergegeven gevolgd door een toelichting.

Tabel 8.3 Overzicht kengetallen gemeente Wassenaar

Begroting 2025	Indicatoren Wassenaar (%)					
	2023	2024	2025	2026	2027	2028
Kengetallen:	Verslag	Begr.	Begr.	Begr.	Begr.	Begr.
1a. Netto schuldquote	-20,5	-9,3	-1,3	4,4	8,4	11,9
1b. Netto schuldquote gecorrigeerd voor verstrekte leningen	-26,2	-14,6	-6,7	-1,2	2,8	6,5
2. Solvabiliteitsratio	60,5	61,3	62,1	59,2	55,9	53,2
3. Grondexploitatie	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
4. Structurele exploitatie ruimte	-1,4	0,0	0,0	-1,4	-1,2	-1,1
5. Belastingcapaciteit	166,6	164,3	181,6	181,6	181,6	181,6

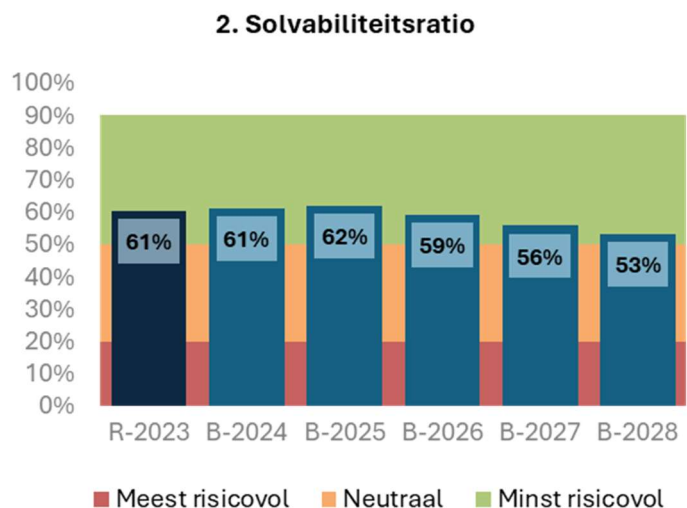
1. Netto schuldquote

De netto-schuldquote vergelijkt de leningen van de gemeente (met aftrek van de geldelijke bezittingen) met de totale baten van begroting en jaarverslag. Hiermee geeft deze indicator inzicht in de mate waarin de begroting 'vastligt' voor rente en aflossing. De bovenstaande tabel presenteert hiernaast ook de schuldquote gecorrigeerd voor de leningen die de gemeente heeft uitstaan (deze middelen vloeien immers op termijn terug, bijv. SVN-startersleningen, ambtenarenhypotheken en de lening aan Alliander). Op beide indicatoren scoort de gemeente Wassenaar met een waarde onder nul, dat betekent dat er per saldo geen sprake van een schuld is maar van bezit, hetgeen uiteraard meer dan 'voldoende' scoort en als zeer positief wordt beoordeeld.

2. Solvabiliteit

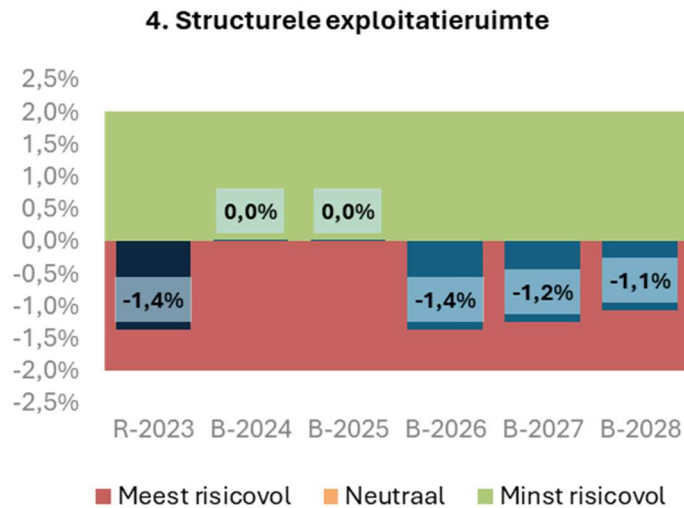
De solvabiliteit geeft de mate aan waarin de gemeentelijke bezittingen (balanstotaal) is gefinancierd uit eigen middelen (eigen vermogen). Wassenaar scoort met 62% volgens de VNG-normen meer dan 'voldoende'.

3. Grondexploitatie

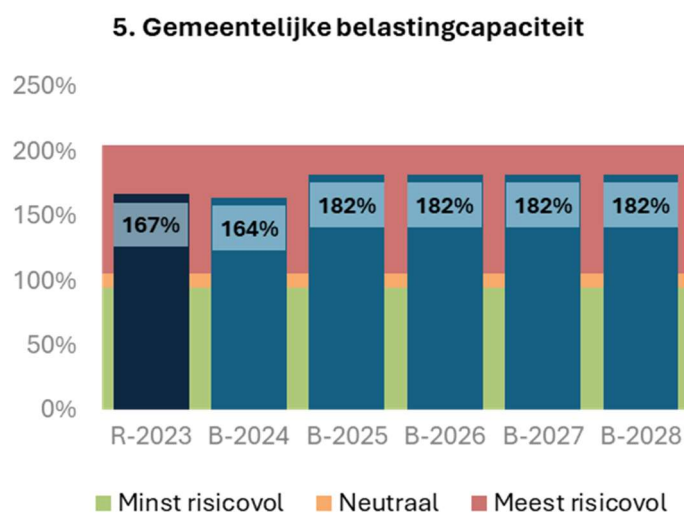
Het financiële kengetal 'grondexploitatie' geeft aan hoe groot de investeringen in grondposities (boekwaarde) zijn ten opzichte van de jaarlijkse baten. Omdat Wassenaar geen grondexploitaties kent is deze indicator niet relevant.

4. Structurele exploitatieruimte

De indicator 'structurele exploitatieruimte' geeft aan hoe de structurele vrije ruimte (structurele baten minus structurele lasten) zich verhoudt tot de totale begrotingsbaten. Dit laat zien in hoeverre de gemeente in staat is om structurele tegenvallers op te vangen. De Wassenaarse begrotingsruimte schommelt rondom 0.

5. Belastingcapaciteit

De indicator 'belastingcapaciteit' drukt uit hoe de woonlasten (OZB, afvalstoffenheffing en rioolheffing) zich verhouden tot het gewogen landelijk gemiddelde. Hoge woonlasten ten opzichte van het landelijk gemiddelde drukken uit in hoeverre de gemeente al de eigen inkomsten aanspreekt en dus ook beperkt is in het verkrijgen

van extra inkomsten. Woonlasten onder het landelijk gemiddelde waardeert VNG als 'voldoende', woonlasten tussen het landelijk gemiddelde en 120% hiervan als 'matig' en woonlasten hoger dan 120% als 'onvoldoende'.

De woonlasten in Wassenaar liggen hoger dan het landelijk gemiddelde. De reden hiervoor ligt in de hoge gemiddelde WOZ-waarde van de Wassenaarse woningen. Tevens is een stijging zichtbaar in het percentage belastingcapaciteit. Dit heeft meerdere redenen. Er is sprake van een stijging van belastingtarieven in 2025 in Wassenaar, die naar alle waarschijnlijkheid ook landelijk zichtbaar zal zijn, als gevolg van het aankomende ravijnjaar. Echter, de vergelijking landelijk is op basis van het landelijke cijfer over 2024, aangezien het cijfer over 2025 pas begin 2025 bekend is. Tevens is er voor gekozen om de berekening van de riooltarieven efficiënter in te richten, waardoor aanslagen eerder verzonden kunnen worden. Het effect van deze keuze is budgetneutraal, maar voor de percentage berekening pakt deze keuze nadelig uit.

Conclusie voor de financiële positie

De ontwikkeling van de kengetallen geeft aan dat Wassenaar een uitstekende vermogenspositie heeft, en geen risico loopt op (niet ingenomen) grondposities. Daar tegenover wordt geconcludeerd dat de lastendruk landelijk vergeleken hoog is en de structurele exploitatieruimte rond 0 schommelt.

Paragraaf Onderhoud kapitaalgoederen

In de openbare ruimte van onze gemeente vinden allerlei activiteiten plaats, zoals wonen, werken en recreëren. Onze kapitaalgoederen faciliteren deze activiteiten. Te denken valt aan wegen, bruggen, lantarenpalen, bomen, speelplaatsen, watergangen, sportvelden, het rioolstelsel en gemeentelijke gebouwen. De gemeente heeft de taak deze kapitaalgoederen te onderhouden. De kwaliteit en het onderhoud van deze kapitaalgoederen is bepalend voor de (jaarlijkse) lasten.

Beleidskader

Bij het in stand houden van de kapitaalgoederen maken we een onderscheid tussen jaarlijks onderhoud, groot onderhoud en vervangingsinvesteringen. De budgetten voor jaarlijks onderhoud zijn per jaar op een gelijkblijvend niveau opgenomen binnen de exploitatiebegroting van het programma. Deze paragraaf richt zich op het groot onderhoud en vervangingsinvesteringen.

Groot onderhoud vindt plaats om de levensduur van een kapitaalgoed te verlengen. Om het groot onderhoud zonder fluctuaties te bekostigen treffen we voorzieningen. Jaarlijks wordt een evenredig bedrag gestort in de voorzieningen vanuit de exploitatie. De uitgaven voor groot onderhoud in een bepaald jaar onttrekken we uit de voorzieningen. Als kapitaalgoederen aan het eind van de levensduur zijn, vindt een vervangingsinvestering plaats. De kosten van de vervangingsinvesteringen worden geactiveerd en afgeschreven met ingang van het jaar na realisatie op basis van de levensduur van het nieuwe kapitaalgoed. De afschrijvingstermijnen voor de diverse soorten kapitaalgoederen zijn vastgesteld op basis van de Financiële verordening Wassenaar 2023.

Het huidige beleidskader voor het beheer van de openbare ruimte is vastgelegd in de Beheervisie Openbare Ruimte 2024-2028. Met de focus op de komende vijf jaar worden in de beheervisie niet alleen de fundamentele gelegd voor beheer en onderhoud, maar ook de contouren geschetst voor een groenere, duurzamere, inclusievere, en klimaatbestendige leefomgeving.

In het Integraal Beheerplan Openbare Ruimte (IBOR) 2024-2028 is vastgelegd hoe de doelstellingen vanuit de Beheervisie Openbare Ruimte 2024-2028 de komende jaren moeten worden gerealiseerd. Hierbij is gekozen voor een integrale onderhoudsstrategie. In het IBOR 2024-2028 is de basisopgave in beeld gebracht zijn de middelen in beeld gebracht om die basis op orde te houden. Hierbij is vanuit een toekomstgericht en integraal perspectief gekeken naar de beheeropgave in de openbare ruimte en is waar mogelijk de verbinding gelegd met de ontwikkelopgaven op het gebied van klimaat, energie en mobiliteit. Het IBOR 2024-2028 is in de plaats gekomen van de eerdere afzonderlijke beheerplannen voor diverse onderdelen.

Voor het beleid en beheer met betrekking tot riolering en afvalwater in de komende jaren is dit jaar het Integraal Waterketenplan (IWKP) 2024-2028 vastgesteld. Hierin is vastgelegd hoe de gemeente Wassenaar invulling gaat geven aan de ambities en doelen die benodigd zijn om het waterbeheer in de veranderende wereld (zoals klimaatverandering, duurzaamheid, (woning)bouwopgave) op orde te hebben en te houden en wat hiervoor het financiële kader is.

Overzicht beheerareaal

Hieronder volgt een overzicht van het totale areaal aan kapitaalgoederen openbare ruimte en de van toepassing zijnde beheerplannen:

Tabel 9.1 - Overzicht beheerareaal (deze cijfers zijn gebaseerd op nog niet geactualiseerde data).

Beheerplan	Areaal-gegevens	Kwaliteits-niveau	Toelichting
Wegen IBOR 2024-2028	Circa 1.43 km ²	B	Het uitgangspunt is om de functionaliteit en veiligheid te waarborgen.
Bruggen IBOR 2024-2028	79 stuks	B	Het uitgangspunt is het waarborgen van de functionaliteit en de veiligheid te garanderen.
Wegmeubilair IBOR 2024-2028	Circa 5.000 verkeersborden	B	Het waarborgen van de functionaliteit van verkeersborden, hekwerken, fietsvoorzieningen en palen.
Openbare verlichting IBOR 2024-2028	6.716 lichtmasten	B	Het beheer van de openbare verlichting is erop gericht om de bedrijfszekerheid te waarborgen en het areaal veilig en duurzaam in stand te houden.
Verkeersregel- Installaties IBOR 2024-2028	11 stuks	B	Het areaal is op orde en geheel voorzien van ledverlichting. De uitgangspunten zijn het waarborgen van de bedrijfszekerheid en een duurzame instandhouding.
Groen & bomen IBOR 2024-2028	Groen: 179 ha Bomen: 25.850 stuks	B	Het openbaar groen en bomen zijn een beeldbepalend onderdeel van de leefomgeving. Het uitgangspunt is het duurzaam, veilig en in samenwerking met inwoners in stand houden van het openbaar groen. Inwoners hebben hierin een belangrijke bijdrage.
Speelvoorzieningen IBOR 2024-2028	230 speeltoestellen	B	Een aantrekkelijke speelomgeving voor kinderen en jongeren is het uitgangspunt. Om dit te bereiken wordt bij het herinrichten van speelplekken ingezet op centrale en uitdagende speelplekken in een wijk en spelen met natuurlijke materialen. Voor jongeren wordt gekeken naar het uitdagend maken van sportfaciliteiten en aantrekkelijke chillplekken.

Beheerplan	Areaal-gegevens	Kwaliteits-niveau	Toelichting
IBOR 2024-2028	Beschoeiingen Oppervlakte water 25,8 km' Kademuren 1.051 m'	-	Er wordt ingezet op het in stand houden van de waterbouwkundige kunstwerken en het op diepte houden van de watergangen.
Integraal waterketenplan 2024-2028 (riolering)	Riool: circa 165 km' Gemalen 141 stuks	-	Voor de riolering is het uitgangspunt om een goed functionerend en duurzaam rioolstelsel in stand te houden.
Voertuigen Nvt	46 objecten	sober	De voertuigen zijn er ter ondersteuning van het uitvoeren van de gemeentelijke taken. Zo worden de voertuigen onder andere ingezet voor het in stand houden van de leefomgeving, toezicht en facilitaire zaken. Het waarborgen van de continuïteit van de bedrijfsvoering en het waar mogelijk verduurzamen van het wagenpark zijn de uitgangspunten voor het onderhoud en vervanging van voertuigen. Om de duurzaamheid te bevorderen zullen de voertuigen zoveel mogelijk worden vervangen door elektrische voertuigen
Vastgoed 2021-2024	Maatschappelijk & commercieel 18 Sport & bewegen 4 Eigen huisvesting 3 Woningen 12 Bijzondere objecten 31	Basis	Voor de kernportefeuille, objecten waar geen verandering in gebruik en functie is voorzien, is het uitgangspunt om deze sober en doelmatig in stand te houden. Het gaat hier om 21 objecten waar maatschappelijke functies worden gehuisvest en 30 objecten ter bevordering van de kwaliteit van de leefomgeving. De kwaliteit van de kernportefeuille is de afgelopen jaren stabiel. De 13 woningen in de strategische portefeuille worden regulier in stand gehouden tot dat deze worden afgestoten. Vanaf 2021 wordt een actief verkoopbeleid gevoerd.

Budgettair kader

In de volgende drie tabellen zijn de budgetten voor het in stand houden en vervangen van de kapitaalgoederen inzichtelijk gemaakt. Dit zowel in relatie tot de gemeentelijke exploitatiebegroting, de onderliggende voorziening als voor wat betreft de geprognosticeerde investeringsuitgaven.

Exploitatie

Hieronder zijn de begrote exploitatiebudgetten per kapitaalgoed voor de komende vier jaar in beeld gebracht.

Tabel 9.2 - Exploitatiegegevens kapitaalgoederen

Kapitaalgoed	2025	2026	2027	2028	Specificatie werkzaamheden
Wegen	1.818	2.000	2.083	2.081	Herstelwerkzaamheden asfalt, bestrating, markeringen en inspecties
Civieltechnische kunstwerken	211	346	351	366	Reinigingen, schilderen, herstelwerkzaamheden en inspecties
Openbare verlichting	626	626	626	626	Verhelpen storingen, reparaties, reinigen en schilderen
Verkeersregelinstallaties	285	285	285	285	Verhelpen storingen, reparaties, reinigen en schilderen
Wegmeubilair	129	129	129	129	Reinigen, herstellen en vervanging
Riolering	1.664	1.664	1.668	1.668	Reparaties, verhelpen storingen, reiniging en inspecties
Oppervlaktewater	445	458	471	485	Maaien en krozen, baggeren, reparaties beschoeiingen
Groen en bomen	2.049	2.049	2.049	2.049	Onderhoud, herstellen en vervangen van beplanting en bomen, maaien gras, verwijderen onkruid en zwerfvuil
Speelvoorzieningen	176	176	176	176	Veiligheidscontroles, reparaties en onderhoud
Voertuigen	359	448	464	498	Belastingen, verzekeringen, brandstof en onderhoud
Vastgoed	2.887	3.038	3.055	3.055	Dagelijks onderhoud, elektra, water

Bedragen x € 1.000 (inclusief dotatie voorziening en kapitaallasten, exclusief interne uren)

De begrote stijging van de uitgaven in 2026 en volgende jaren is voornamelijk het gevolg van stijgende kapitaallasten als gevolg van geplande realisaties van voorgenomen investeringen.

Voorzieningen

Hieronder zijn de geraamde onttrekkingen per voorziening kapitaalgoed voor de komende jaren weergegeven.

Tabel 9.3 - Onttrekkingen voorzieningen kapitaalgoederen (bedragen x € 1.000)

Kapitaalgoed	2025	2026	2027	2028	Specificatie werkzaamheden
Wegen	1.910	2.055	1.125	950	Vervangen toplaag asfalt en groot onderhoud elementenverhardingen
Civieltechnische kunstwerken	175	45	70	120	Groot onderhoud aan bruggen
Openbare verlichting	135	135	135	135	Groot onderhoud en vervanging van de openbare verlichting
Verkeersregelinstallaties	199	0	0	30	Groot onderhoud en vervanging van verkeersregelinstallaties en pollers
Riolering	1.455	1.800	1.054	588	Groot onderhoud en vervanging van riolering en gemalen
Oppervlaktewater	65	199	53	50	Baggeren watergangen
Speelvoorzieningen	100	150	155	200	Groot onderhoud en vervanging van speeltoestellen en ondergronden
Vastgoed	654	1.133	624	609	Groot onderhoud van gebouwen

Investerings

Hieronder zijn de geplande investeringsuitgaven per kapitaalgoed voor de komende jaren in beeld gebracht.

Tabel 9.4 - Geplande investeringsuitgaven kapitaalgoederen (bedragen x € 1.000)

Kapitaalgoed	2025	2026	2027	2028	Specificatie werkzaamheden
Wegen	300	1.110	300	800	Vervangen van asfalt en elementenverhardingen
Civieltechnische kunstwerken	280	195	1.015	175	Vervanging van bruggen
Oppervlaktewater	400	400	400	400	Vervanging beschoeiingen
Voertuigen	259	357	340	0	Vervanging van auto's en vrachtwagens
Nieuwe gemeentewerf	5.300				Verplaatsing gemeentewerf
Vastgoed: Herenwegschool			2.600	2.600	Nieuwbouw Herenwegschool
Nieuwbouw fusie St. Jan Baptist- en St. Jozefschool		10.800			Nieuwbouw fSt. Jan Baptist- en St. Jozefschool
Duurzaamheid eigen panden	350	350			Verduurzaming eigen panden
De Paauw	0	2.065	2.810	3.060	Renovatie Raadhuis de Paauw

Paragraaf Financiering

Inleiding

Financiering / Treasury betreft de wijze waarop de gemeente leningen aantrekt en eventueel overtollig geld (tijdelijk) uitzet. Naast de wettelijke kaders opereert de gemeente Wassenaar binnen de kaders van het door de raad vastgestelde Treasurystatuut.

Beleidskader 2025 - 2028

Voor de komende jaren wordt een afnemend financieringsoverschot verwacht. Deze afname wordt veroorzaakt door een ambitieus investeringsprogramma. De komende jaren zal er op worden gestuurd dat het financieringsoverschot positief blijft. Indien nodig zullen investeringen daartoe worden getemporeerd, maar er is tevens de verwachting dat verkoop van vastgoed en positieve rekeningresultaten dit jaar en komende jaren een positief effect zullen hebben op het financieringsoverschot.

Financieringspositie 2025

Begin 2025 bestaat de beleggings- en financieringsportefeuille van € 15,8 miljoen naar verwachting uit:

Tabel 10.1 - Verwachte beleggingsportefeuille per 1 januari 2025 (bedragen x € 1.000)

Uitgezette c.q. opgenomen geldmiddelen	Looptijd	Bedrag 1 januari 2025	Gemiddeld rente percentage	Expiratie
BNG rekening courant		100	1,0	dag.opvr.
Langlopende leningen u/g		4.864	div.	
Schatkistbankieren rekening courant		10.883	3,1	dag.opvr.

Ontwikkeling liquiditeit

In de berekening van de korte termijn liquiditeitsprognose worden de lange termijn-/kapitaalmarkt uitzettingen en financieringen buiten beschouwing gelaten. De beleggings- en financieringsportefeuille van begin 2025 heeft naar verwachting een overschot aan kort geld van € 15,8 miljoen. In de loop van 2025 zal dit afnemen tot € 8,4 miljoen. De liquiditeiten worden met name ingezet om investeringsuitgaven te kunnen doen.

Prognosebalans in relatie tot te verwachten opbrengsten

De prognosebalans op de volgende pagina is opgesteld in de veronderstelling dat openstaande (investerings)kredieten gerealiseerd worden de komende jaren. Bij de nieuw geplande investeringen wordt uitgegaan van planningsoptimisme. Niet alle investeringen zullen conform planning worden uitgevoerd en gezien het beleidskader zullen investeringen worden getemporeerd indien het verloop van het financieringsoverschot daar om vraagt. Een prognosebalans toont daarnaast een ietwat pessimistisch beeld, aangezien er geen ruimte is om rekening te houden met niet begrote opbrengsten verkoop vastgoed, terwijl die wel te verwachten zijn bij bijvoorbeeld de ontwikkeling van de gemeentewerf, en te verwachten positieve rekeningresultaten.

Tabel 10.2 - Geprognosticeerde balans

(bedragen x € 1.000)

Geprognosticeerde balans 2025-2028 Boekwaarde per 31 december	Begr. 2024	Begr. 2025	Begr. 2026	Begr. 2027	Begr. 2028
ACTIVA					
Immateriële vaste activa					
Bijdrage aan activa in eigendom van derden	39	37	35	33	31
Materiële vaste activa					
Volgens staat C	57.019	60.889	64.061	66.864	69.505
Financiële vaste activa					
Uitzettingen	0	0	0	0	0
Langlopende leningen u/g	4.864	4.907	4.952	5.000	4.919
Kapitaalverstrekkingen/deelnemingen	454	454	454	454	454
Voorraden					
MPG (bouwgrondexploitaties)	0	0	0	0	0
Uitzettingen < 1 jaar					
Vorderingen openbare lichamen *	5.511	5.511	5.511	5.511	5.511
Rek Courant met Rijk ***	10.883	3.541	0	0	0
Rek Courant niet financieel*	353	353	353	353	353
Overig*	3.449	3.449	3.449	3.449	3.449
Liquide middelen **	100	100	0	0	0
Overlopende activa*	3.466	3.466	3.466	3.466	3.466
Totaal Activa	86.138	82.707	82.281	85.130	87.688
PASSIVA					
Eigen Vermogen					
Algemene reserves	48.772	47.983	46.793	45.581	44.470
Bestemmingsreserves	4.012	3.371	3.093	3.093	3.093
Resultaat	32	9	-1.212	-1.111	-949
Vreemd Vermogen					
Voorzieningen	18.137	16.147	16.923	17.264	17.605
Vaste geldleningen	192	204	1.691	5.310	8.476
Kortlopende schulden < 1 jaar*	7.209	7.209	7.209	7.209	7.209
Overlopende passiva*	7.784	7.784	7.784	7.784	7.784
Totaal passiva	86.138	82.707	82.281	85.130	87.688
Financieringssaldo	0	0	0	0	0

* Volgen uit de bedrijfsvoering, op basis van het 3-jaarsgemiddelde van de laatste 3 jaarrekeningen.

** De ontwikkeling van het financieringssaldo wordt weergegeven in de ontwikkeling van de post rekening courant met het Rijk.

Netto schuldquote

Omdat Wassenaar geen langlopende geldleningen heeft aangetrokken en vrijwel geen leningen heeft (door)verstrekkt aan deelnemingen, gemeenschappelijke regelingen en overige verbonden partijen, is de netto schuldquote negatief.

Risicobeheer

Alle treasury-activiteiten vinden plaats binnen de kaders, richtlijnen en limieten als vastgesteld in het Treasurystatuut en overige wetgeving.

Toezietsnormen

De kasgeldlimiet stelt een bovengrens aan de netto-vlottende schuld en beperkt daarmee het renterisico op de korte schuld. De limiet wordt bepaald voor korte financiering met een rente-typische looptijd van maximaal 1 jaar en wordt gerelateerd aan het begrotingstotaal.

Met een begrotingstotaal van circa € 98 miljoen bedraagt de kasgeldlimiet voor 2025 € 8,3 miljoen (8,5%).

Tabel 10.3 - Prognose kasgeldlimiet 2025

(bedragen x € 1.000)

Prognose kasgeldlimiet aan het begin van het kwartaal	Kwartaal 1 2025	Kwartaal 2 2025	Kwartaal 3 2025	Kwartaal 4 2025
1. Gemiddeld liquiditeitssaldo (bruto)	14.785	12.338	9.890	7.443
2. Kasgeldlimiet	8.306	8.306	8.306	8.306
3. Ruimte onder de kasgeldlimiet (2+1)	23.091	20.644	18.197	15.749
4. Overschrijding van de kasgeldlimiet (2+1)	-	-	-	-
5. Minimaal aan te trekken lange financiering 2022 (cum)(4)	-	-	-	-

Zoals eerder gesteld heeft het liquiditeitsoverschot een structureel karakter dat in de loop van het huidige meerjarenperspectief zal afnemen (dit voornamelijk als gevolg van voorgenomen investeringen).

De kasgeldlimiet wordt in 2025 niet overschreden. Er wordt in 2024 dus geen lange financiering aangetrokken.

Tabel 10.4 - Prognose renterisico vaste schuld

(bedragen x € 1.000)

Renterisico vaste schuld	2025	2026	2027	2028
1. Renterizeningen	0	0	0	0
2. Aflossingen	0	0	0	0
3. Renterisico (1+2)	0	0	0	0
4. Renterisiconorm	18.649	18.375	18.099	18.081
5a. Ruimte onder risiconorm (4+3)	18.649	18.375	18.099	18.081
5b. Overschrijding renterisiconorm (4-3)				
4a. Begrotingstotaal	93.246	91.874	90.493	90.407
4b. Percentage regeling	20%	20%	20%	20%
4. Renterisiconorm (4a x 4b)	18.649	18.375	18.099	18.081

Wet Houdbare overheidsfinanciën

Volgens Europese regelgeving mogen EU-lidstaten een begrotingstekort (EMU-saldo) hebben van maximaal 3% van het bruto binnenlands product (BBP). In 2013 is de 'Wet houdbare overheidsfinanciën' aangenomen waarmee decentrale overheden een gelijkwaardige inspanning leveren bij het streven te voldoen aan de Europese begrotingsdoelstellingen.

In 2025 bedraagt de referentiewaarde voor Wassenaar bij benadering € 4,087 miljoen.

Tabel 10.5 - Berekening EMU-saldo

(bedragen x € 1.000)

EMU-saldo			Begroting				
			2024	2025	2026	2027	2028
1.	Mutaties financiële activa						
1a.	(+)	Financiële vaste activa	-31	43	45	48	-81
1b.	(+)	Uitzettingen	-11.318	-7.253	-1.776	0	0
1c.	(+)	Liquide middelen	1.848	-89	-1.865	0	0
1d.	(+)	Overlopende activa	-1.942	0	0	0	0
2.	Mutaties financiële passiva						
2a.	(-)	Vaste schuld	12	12	1.487	3.619	3.166
2b.	(-)	Vlottende schuld	-1.789	0	0	0	0
2c.	(-)	Overlopende passiva	-622	0	0	0	0
3.	Verwachte boekwinst						
3a.	(-)	Verwachte boekwinst bij verkoop effecten en (im)materiële vaste activa	0	0	0	0	0
Berekend EMU-saldo			-9.044	-7.311	-5.083	-3.571	-3.247
EMU-saldo referentiewaarde			-4.087	-4.087	-4.087	-4.087	-4.087
Vershil EMU-saldo			-4.957	-3.224	-996	516	840

Tabel 10.6 - Kasstroomoverzicht 2025

(bedragen x € 1.000)

Kasstroomoverzicht (Staat van herkomst en besteding der middelen)		2025
Bedragen x € 1.000		
<i>Kasstroom uit operationele activiteiten</i>		
Resultaat		9
Afschrijvingen / afwaarderingen		3.137
Mutatie reserves		-1.462
Mutatie voorzieningen		-1.990
Mutatie waarborgsommen overige schuld		1
Kasstroom uit operationele activiteiten		-305
<i>Kasstroom uit investeringsactiviteiten</i>		
Netto investeringen in materiële vaste activa		-7.000
Kasstroom uit investeringsactiviteiten		-7.000
<i>Kasstroom uit huidige financieringsactiviteiten >1 jaar</i>		
Mutatie verstrekte leningen		-48
Mutatie opgenomen leningen		11
Kasstroom uit investeringsactiviteiten		-37
Mutatie liquide middelen		-7.342

Paragraaf Bedrijfsvoering

In de paragraaf bedrijfsvoering licht het gemeentebestuur het voorgenomen beleid toe op het gebied van de PIOFACH-taken. PIOFACH staat voor personeel, informatievoorziening, organisatorisch, (juridische zaken), financiën, administratieve organisatie, communicatie en huisvesting. Globaal gezegd zijn het de taken die nodig zijn om de gemeente als organisatie te laten functioneren.

Ontwikkeling van de organisatie

Het komende jaar zetten we, als kleine gemeente, in op een duurzame en veerkrachtige organisatie. Een belangrijk speerpunt hierbij is het (blijven) terugdringen van externe inhuur. Door te investeren in de ontwikkeling van onze eigen medewerkers, ondersteund door ons recent vastgestelde leer- en ontwikkelbeleid willen we de afhankelijkheid van externe krachten verminderen. Dit draagt bij aan continuïteit, kennisbehoud en kostenbesparing.

Daarnaast blijven we ons inzetten om het ziekteverzuim laag te houden door een proactief verzuimbeleid te hanteren, waarin preventie, tijdige ondersteuning en re-integratie centraal staan. Gezonde en gemotiveerde medewerkers vormen immers de basis van onze organisatie.

Tevens willen we het komende jaar de mogelijkheden van regionale samenwerking verkennen, specifiek gericht op vraagstukken rondom de arbeidsmarkt. Door samen te werken met relevante partners kunnen we gezamenlijke uitdagingen effectiever aanpakken en innovatieve oplossingen ontwikkelen.

Het vierde jaar na de organisatieontvlechting is aangebroken. Gezamenlijk ronden we de laatste details af, zoals o.a. de overgang van het Sociaal Domein naar onze gemeente.. Dit proces gaat mogelijk gepaard met een medewerkersonderzoek om onze huidige stand van zaken in kaart te brengen. Zo'n onderzoek biedt waardevolle inzichten die ons kunnen helpen gerichte verbeteringen door te voeren. We zijn van plan dit te onderzoeken in 2025. Dit vraagt om een gezamenlijke inspanning en voortdurende evaluatie, zodat onze organisatie wendbaar en toekomstbestendig blijft.

Na anderhalf jaar intensief werken aan het cultuurprogramma zijn we er aan nu toe om het te verankeren in onze organisatie. Dit programma, dat is ontworpen om onze organisatiecultuur te versterken en door te ontwikkelen, wordt een vast onderdeel van onze werkprocessen en -structuren. We streven ernaar dat dit programma bijdraagt aan een open en veilige werkomgeving, waarin iedereen zich thuis voelt en optimaal kan presteren.

Kortom, in 2025 zetten we in op interne versterking, duurzame inzetbaarheid, cultuurverandering, regionale samenwerking en voortdurende organisatieontwikkeling. Samen bouwen we aan een gezonde, dynamische en toekomstbestendige gemeente.

Huisvesting

Ook in 2025 speelt de huisvesting van onze eigen organisatie. Na alle voorbereidingen in voorgaande jaren streven we naar een opening van de nieuwe gemeentewerf eind 2025 en wordt raadhuis De Paauw tijdelijk uit gebruik genomen. Voor drie jaar lang zullen we vanwege de renovatie en restauratie van het interieur geen gebruik kunnen maken van het Raadhuis.

Dit betekent:

- Intensiever gebruik van het gemeentekantoor;
- Tijdelijk gebruik van de 2^e verdieping van het politiebureau aan de Hofcampweg;
- Meer inzet op flexibel werken en thuiswerken (gemiddeld 40% van de werktijd).

Het raadhuis wordt intussen omgevormd tot een meer comfortabel te gebruiken kantoor met de allure die horen bij dit rijksmonument. De renovatie streeft naar de juiste mix van verschillende soorten werkplekken. Het is belangrijk en moet aansluiten bij de organisatievisie van Wassenaar, de behoeften van de medewerkers en de mogelijkheden van het monument. De zoektocht naar een goede locatie voor de gemeentewinkel wordt voortgezet. In de gemeentewinkel wordt onder andere de baliefunctie van de gemeente ondergebracht en moet centraal en goed toegankelijk zijn voor de inwoners. Als alle drie de locaties, Raadhuis, gemeentewinkel en -werf in gebruik genomen zijn, kan naast de huidige werf ook het gemeentekantoor worden herontwikkeld voor 'wonen' en verkocht.

Openbaarheidsparagraaf

Openbaarheidsparagraaf Op 1 mei 2024 was het twee jaar geleden dat de Wet open overheid (Woo) in werking is getreden. Het doel van de wet is overheden transparanter te maken. Veel meer dan de Wet openbaarheid van bestuur, de voorganger van de Woo, legt de nadruk de Woo op actieve openbaarmaking. Actieve openbaarmaking betreft het uit eigen beweging (digitaal) publiceren van overheidsinformatie. De Woo stelt de verplichting om 17 gespecificeerde informatiecategorieën openbaar te maken. Op 1 november 2024 treedt de actieve openbaarmaking voor de eerste vijf informatiecategorieën in werking. Het betreft de informatiecategorieën: wetten en algemeen verbindende voorschriften, overige besluiten van algemene strekking, organisatie en werkwijze, bereikbaarheidsgegevens en vergaderstukken Staten-Generaal. De andere informatiecategorieën treden op een later moment in werking. Wassenaar is inmiddels aangesloten op de Woo-index. De Woo-index vervangt het landelijke 'Platform Open Overheidsformatie' (PLOOI). De Woo-index biedt een centraal overzicht aan internetlocaties met gepubliceerde Woo-documenten per overheidsorganisatie. De actieve openbaarmakingsplicht vergt een aanpassing van de interne informatiehuishouding en de administratieve processen binnen de organisatie om dat op een efficiënte, veilige en AVG-conforme wijze te doen.

Informatievoorziening & Datamanagement (I&D)

In 2023 is de meerjarige i-Visie (visie op de informatievoorziening) opgesteld. De vaststelling door de colleges van de gemeenten heeft plaatsgevonden in 2024. De i-Visie geeft richting en stelt kaders aan hoe de gemeente de komende jaren omgaat met informatievoorziening, privacy en datagebruik. De i-Visie is kaderstellend en een belangrijk fundament voor het opstellen van de meerjarenbegroting, de projectenkalender en de jaarplannen voor de dienstverleningsovereenkomst (DvO) met gemeente Voorschoten. De i-Visie is meer dan een beschrijving van de technologische plannen. We kijken breed naar de betekenis van de informatievoorziening. De betekenis van de veranderende samenleving, de gemeentelijke organisaties en de data- en technologische ontwikkelingen zijn het uitgangspunt voor de visie geweest. Het voorbeeld bij uitstek van relevante technologische innovatie is de doorbraak van kunstmatige intelligentie. (AI)

De iVisie onderscheidt vijf sporen die we hier gebruiken om de ontwikkelingen voor 2025 op weer te geven:

1. Goede dienstverlening

Steeds breder erkennen we het feit dat we een informatie-verwerkende organisatie zijn. Primair is een goed beheer van de informatiebronnen iets van de collega's zelf, maar worden ze vanuit I&D hierin ondersteund en gefaciliteerd. De Omgevingswet biedt de wettelijke grondslag voor een begrijpelijke en toegankelijke dienstverlening en informatievoorziening van de gemeente. De inwerkingtreding in 2024 heeft niet de verbeteringen geboden waar we aan gewerkt hebben. We moeten alle mogelijkheden die we hebben gebruiken om met de basis die de Omgevingswet biedt, verder te werken aan goede dienstverlening. Vanuit de eenheid I&D is de noodzakelijke voorbereiding getroffen om het functioneel beheer van vergunningen- en plansoftware, en de toepasbare regels, duurzaam in de organisatie te borgen.

2. Efficiënte bedrijfsvoering

In de eenheid I&D is er een traject gestart voor het professionaliseren van het functioneel beheer. Voor de belangrijkste primaire processen is het van belang dat we het functioneel beheer goed georganiseerd hebben. Deels is dit domeinspecifiek, maar ook gaan we op zoek naar de generieke taken waarin functioneel beheerders elkaar kunnen waarnemen en ondersteunen.

De bovengenoemde borging van de beheerrollen onder de Omgevingswet is daar een uitwerking van. In 2024 implementeren we het vastgoedbeheersysteem, naar aanleiding van de management letter van de accountant. Dit systeem moet ondersteunen bij het grip krijgen op verhuur, beheer en onderhoud en ondersteunen bij het project invoering kostendekkende en marktconforme huren. Deze beoogde effecten zullen in 2025 geëffectueerd worden.

Volgens planning schaffen we in 2025 een applicatie aan die het werk in het Sociaal Domein ondersteunt. Hiermee willen we een efficiëntieslag maken, daar waar nu veel workarounds worden uitgevoerd om het werk gedaan te krijgen.

Ook gaat het financiële systeem vervangen worden.

Na de splitsing van de werkorganisatie zijn er nog enkele applicaties waar de vervlechting hecht en complex was. De scheiding van gegevens en applicaties zullen gedeeltelijk in 2025 afgerond worden. Dit betreft in het bijzonder applicatie voor de bestuurlijke besluitvorming, iBabs.

3. Datagedreven werken

We zijn op meerdere plaatsen voortvarend aan de slag gegaan met datagedreven werken. Gesteund door een actieve belangstelling van het college maken we er als eenheid 'werk' van. Er wordt budgettaire ruimte gecreëerd voor permanente ondersteuning hiervan. Gemeentebreed is er belangstelling voor de uitwerking van dashboards. In 2024 zal door een externe rework worden toegepast op de dashboards in het Sociaal Domein. Het principe van datagedreven werken willen we standaard op de agenda krijgen van het huidige en de toekomstige colleges.

4. Transparantie

In 2025 willen we de beschikbaarheid en vindbaarheid van gemeentelijke informatie verder verbeteren voor zowel externen als de eigen interne organisatie. De Wet Openbare Overheid (WOO), de Wet Digitale Overheid (WDO) en de Omgevingswet bieden de wettelijke grondslag daarvoor. Het beschikbaar hebben van data en

informatie is ook van belang om beleid en uitvoering te kunnen (bij)sturen. Data- en informatiemanagement krijgen daarom een steeds belangrijkere plek in het functioneren van een gemeente.

Het delen van bestanden en het samenwerken behoeft meer zorg en aandacht. Daarom wordt er beleid ontwikkeld over het samenwerken in Teams en het delen van documenten.

5. Onder architectuur werken

We zetten in 2025 de eerste stappen in de ontwikkeling van Common Ground.

Common Ground is de informatiekundige visie waarmee onze gemeenten en collega-gemeenten collectief de informatievoorziening veiliger, goedkoper, flexibeler en slimmer kunnen inrichten.

In onze relatie met leveranciers komen we meer in control – leveranciersafhankelijk.

Met Common Ground is proactieve dienstverlening naar burgers en inwoners op tal van maatschappelijke vraagstukken dichtbij.

De kerntaak van gemeenten is het leveren van diensten en voorzieningen aan haar inwoners om het welzijn, de veiligheid en de leefbaarheid in de gemeente te bevorderen. Het is essentieel om die dienstverlening ook in de toekomst op een uitstekende manier te blijven inzetten. Dat dit op een digitale manier gebeurt is inmiddels een vanzelfsprekendheid gezien het rappe tempo van digitalisering in de samenleving. Een aantrekkelijk perspectief zien we in Denemarken, met één digitaal portaal waar je als burger zaken doet met niet alleen alle overheden, maar ook met je verzekeringsmaatschappij, je bank en je apotheek.

Informatiebeveiliging & Privacy

De overheid werkt steeds meer digitaal, wat veel voordelen met zich meebrengt. Zo kunnen diensten grotendeels geautomatiseerd afgehandeld worden, gegevens sneller uitgewisseld worden, is de kwaliteit van gegevens sterk verbeterd en is de beschikbaarheid van informatie enorm.

Een betrouwbare overheid draagt zorg voor de veiligheid van zijn inwoners, zowel fysiek als digitaal. Daarvoor worden maatregelen genomen, wetten en regels opgesteld en wordt aandacht besteed aan bewustwordingscampagnes. In de fysieke leefomgeving zijn we daar aan gewend en bepalen de wetten en regels vaak onze norm. In de digitale omgeving is dat nog niet zo. Toch is het, vanuit het oogpunt van een betrouwbare overheid, belangrijk om ook te zorgen voor een veilige en betrouwbare digitale omgeving.

Om die reden gelden er op Europees en landelijk niveau wetten en regels waar aan voldaan moet worden uit het oogpunt van informatieveiligheid en privacy. De gemeente Wassenaar voert die wetten uit en waar nodig wordt dit vertaald in specifiek beleid.

Voor de bescherming van persoonsgegevens is de Algemene Verordening Gegevensbescherming (AVG) het wettelijk geldende kader. De Autoriteit Persoonsgegevens ziet erop toe dat deze wetgeving door de gemeente wordt nageleefd. Met betrekking tot informatiebeveiliging geldt het normenkader de Baseline Informatiebeveiliging Overheid (BIO). De BIO is vooralsnog niet een wettelijk afdwingbare norm, maar hier gaat binnenkort verandering in komen. In de eerste helft van 2025 zal naar verwachting de Cyberbeveiligingswet (NIS2-richtlijn) in werking treden, waardoor het normenkader - net als de AVG - een formele wettelijke status krijgt. Voor de Cyberbeveiligingswet zal er ook een toezichthouder worden aangewezen die controle houdt op naleving van deze wetgeving.

De belangrijkste doelstellingen die tot en met 2026 staan gepland, betreffen:

- Verder invulling geven aan het vastgestelde strategische informatieveiligheidsbeleid 2020-2024.

- Het informatiebeveiligingsbeleid voor 2024-2028 vormgeven en vast laten stellen.
- Verhogen bewustwording van (nieuwe) medewerkers zodat zij risico's kunnen herkennen en voorkomen.
- Uitvoering geven aan de verplichte en/of relevante onderwerpen afkomstig van de Agenda Digitale Veiligheid van de VNG.
- Vereenvoudigen en jaarlijks doorlopen van het ENSIA-proces (Eenduidige Normatiek Single Information Audit).
- Het inventariseren van procesautomatisering binnen de gemeente. Procesautomatisering is opgenomen in de nieuwe Cyberbeveiligingswet en toevoegen aan de PDCA-cyclus.
- Het optimaliseren van het incidentmanagement proces om aan te haken op het nog vorm te geven digitaal crisisplan. Het digitaal crisisplan wordt in lijn gebracht met het gemeentelijk crisisplan (OOV) inclusief oefenscenario's.
- Jaarlijkse toezicht en controle op naleving van de Wet politiegegevens verder vormgeven en toevoegen aan de PDCA-cyclus.
- Optimaliseren en inbedden van het Information Security Management System (ISMS) in de gehele organisatie.
- Op meerdere fronten binnen de organisatie 'privacy by design and default' en 'security by design and default' inregelen.
- Uitvoeren van impactanalyses op bedrijfskritische processen en de meest risicovolle data verwerkende processen of nieuwe data verwerkingen met een hoog privacy risico (m.n. bij nieuwe aanbestedingen).
- Meer grip en inzicht krijgen op het verwerkingsregister en de verwerkersovereenkomsten. Het informatiesysteem i-Navigator hiervoor gebruiken en beter integreren in de gehele organisatie.
- Structureel voldoen aan wet- en regelgeving op het gebied van privacy en informatiebeveiliging en normen die op dit gebied voor de organisatie gelden.

Interne beheersing en onderzoeken

1. Risicobeheersings- en controlesysteem

Afgelopen jaren heeft de gemeente het risicomanagementbeleid, het frauderisicobeleid plus het misbruik en oneigenlijk gebruik (M&O) beleid geformuleerd, alsmede een frauderisicoanalyse opgesteld. Met het opstellen van het risicobeleid en frauderisicoanalyse geeft het college invulling aan haar verantwoordelijkheid om risico's te beheersen en om fraude en misbruik & oneigenlijk gebruik te voorkomen, op te sporen en te bestrijden. In het risicobeleid van de gemeente Wassenaar is opgenomen dat twee maal per jaar, bij het opstellen van de begroting en jaarrekening, de risico's worden geactualiseerd. Dat wordt zichtbaar gemaakt in paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing. Daarnaast wordt ook de frauderisicoanalyse geactualiseerd. Bij het opstellen van de begroting 2025 is, zoals vastgelegd in het beleid, de paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing plus de frauderisicoanalyse geactualiseerd en waar nodig gepast en aangevuld. De geactualiseerde frauderisicoanalyse is in september 2024 door het college vastgesteld. Het college heeft het voornemen om de actualiseringsslag in 2025 wederom uit te voeren.

2. Rechtmatigheidsverantwoording College

Tot en met 2022 gaf de accountant een rechtmatigheidsoordeel af bij de jaarrekening. Door een wetswijziging stelt met ingang van verslagjaar 2023 het College de rechtmatigheidsverantwoording bij de jaarrekening op. Vanaf dat jaar geeft de accountant alleen nog een controleverklaring af over de getrouwheid van de

jaarrekening. In dit oordeel betreft de accountant wel de rechtmatigheidsverantwoording van het College. Het jaar 2023 was het eerste jaar dat het College in plaats van de accountant de rechtmatigheidsverantwoording bij de jaarrekening heeft opgesteld. In het eerste jaar was het nog lastig om te doorgronden wat de wetgever nu exact heeft beoogd met de collegeverklaring en wat nou precies van de gemeente werd verwacht. Over 2023 is gebleken dat het College ruim binnen de gestelde grenzen is gebleven. Voor 2024 zijn maatregelen genomen om te voldoen aan de in november 2023 door de Commissie BBV uitgebrachte aanscherping van de regeling. Deze verdere aanscherping houdt in dat naast de overschrijdingen ook onderschrijdingen van de begrote lasten en onderschrijdingen van investeringskredieten en lagere/hogere baten dan begroot 'tijdig' aan de Raad moeten worden gemeld. Inmiddels is het controleprotocol aangepast en wordt bij het opstellen van de najaarsnota 2024 extra scherp gelet op begrotingsafwijkingen. Voor 2025 wordt het financiële systeem vervangen, waarmee de organisatie en het college beter in staat wordt gesteld om begrotingsafwijkingen gedurende het jaar te monitoren en indien nodig de raad te vragen om met de P&C producten bij te sturen.

3. Onderzoeken doelmatigheid en doeltreffendheid van het gevoerde bestuur

In de nieuwe organisatie van de gemeente Wassenaar heeft het uitvoeren van onderzoeken op grond van deze verordening, die door de gemeenteraad in mei 2023 is vastgesteld, niet de hoogste prioriteit gekregen. Echter, het is noodzakelijk om te bevorderen dat gewenste prestaties en beoogde maatschappelijke effecten zo efficiënt en effectief mogelijk worden gerealiseerd. Zeker gelet op het toekomstig beeld vanaf 2026, waarin gemeenten in het algemeen met minder middelen toegerust worden. Eind 2023 (met doorloop naar 2024) is een intern onderzoek uitgevoerd naar de juridisch kwaliteitszorg. Dit onderzoek is een gevolg van de motie Vreemd aan de orde van de raad, 'Kwaliteit, rechtmatigheid en rechtsgeldigheid van raadsvoorstellen' uit september 2022. De motie is aangegrepen om de organisatie van de juridische functie en de staat van juridische kwaliteit door te lichten en daar waar nodig concrete aanbevelingen te doen. Op 9 juli 2024 heeft in het college besluitvorming over de stukken plaatsgevonden en is de raadsinformatiebrief als beantwoording van de motie verzonden. Uit het onderzoek zijn negen aanbevelingen voortgekomen. Ondanks dat dit onderzoek niet is gebaseerd op de verordening, voldoet het in de opzet wel aan de voorwaarden en past het in het beeld van een jaarlijks uit te voeren onderzoek. Voor 2024 wordt een onderzoek opgestart over het onderwerp Grondzaken in relatie tot wel/geen GREX. Dit mede gelet op het inbedden van de functie in de organisatie, een aantal grotere projecten die in de gemeente uitgevoerd gaan worden, de actualisering van de Paragraaf Grondbeleid in begroting en jaarrekening en de actualisering van de grondprijzenbrief. Voor het uitvoeren van dit onderzoek zal naast de inzet van eigen medewerkers ook externe expertise noodzakelijk zijn. Voor 2025 komen onder andere de volgende onderwerpen voor onderzoek in aanmerking:

- beheer gemeentelijk vastgoed;
- verdeling werkzaamheden over de drie eenheden in het fysiek domein;
- implementatietraject Omgevingswet;
- de dienstverleningsovereenkomst voor ICT met de gemeente Voorschoten;

Uit deze groslijst kan, gelet op de beperkte ambtelijke capaciteit hiervoor, één onderwerp in 2025 worden onderzocht. De rest schuift door naar latere jaren. Daarnaast neemt de gemeente Wassenaar haar rol in de Rekenkameronderzoeken WVOLV. De onderzoeken in dit kader zijn meer gericht op het wel of niet realiseren van de effecten van het gemeentelijk beleid en de uitkomsten ervan worden naast het college ook met de raad besproken.

Gemeenschappelijke Regeling	Financieel belang (omvang deelnemers- bijdrage 2025 in €)	Bestuurlijk belang (vertegenwoordiging & stemverdeling)	Eigen Vermogen aan begin en einde begrotingsjaar in €	Vreemd Vermogen (lang en kort) aan begin en einde begrotingsjaar in €	Omvang risico's (i.r.t. weerstandsvermogen)
Belasting Samenwerking Gouwe Rijnland (BSGR)	€ 494.479	Namens de gemeente Wassenaar heeft de wethouder Financiën, Economie en Sport zitting in het algemeen bestuur. Met een belang van 3,15% in de verbonden partij.	1-1-2025: € 846.000 31-12-2025: € 846.000	1-1-2025: € 11.748.000 31-12-2025: € 12.199.000	De BSGR heeft een totaal begroot eigen vermogen per 2025 van € 846K. Dit bestaat volledig uit de Algemene Reserve. De post "onvoorzien", waarmee onvoorzien, niet uitstelbare en onvermijdbare uitgaven kunnen worden gedekt bedraagt € 109K. Op grond van artikel 32 lid 4 van de Gemeenschappelijke regeling Belastingssamenwerking Gouwe Rijnland zijn de deelnemers verplicht er zorg voor te dragen dat de BSGR te allen tijde beschikt over voldoende middelen om aan al zijn verplichtingen jegens derden te kunnen voldoen. Dit betekent dat de deelnemers zelf maatregelen moeten treffen om eventuele risico's af te dekken.
Servicebureau Jeugdhulp Haaglanden (SbJH)	€ 114.000	Namens de gemeenten Leidschendam-Voorburg, Pijnacker-Nootdorp, Voorschoten, Wassenaar en Zoetermeer is de wethouder Sociaal Domein, Wonen en Onderwijs lid van het dagelijks bestuur. Met een belang van 2,33% in de verbonden partij. In 2023 is de gemeente Den Haag uitgetreden hierdoor zijn er nog 9 gemeenten in Haaglanden.	1-1-2025: € - 31-12-2025: € -	1-1-2025: € - 31-12-2025: € -	Er zijn geen recente jaar gegevens w.b. Eigen- en Vreemd vermogen gepubliceerd. De gemeenschappelijke regeling Servicebureau Jeugdhulp Haaglanden heeft geen afgezonderd weerstandsvermogen. financieel technisch zijn de tien deelnemende gemeenten verantwoordelijk voor eventuele tegenvallers. De verhouding tussen de weerstandscapaciteit met het gewenste weerstandsvermogen (bepaald door het gemiddelde risico SbJH) = 26,5% (€ 285k : € 1.075k) en derhalve niet toereikend. Onverwachte tegenvallers dienen direct gemeld te worden bij het bestuur waarna gezamenlijk en in overleg met de 10 gemeenten bekeken wordt hoe deze tegenvallers op te lossen. Het extra risico direct voor de gemeenten is gemiddeld € 287k. Dit wordt opgevangen door artikel 23 lid 2 van de regeling "gemeenschappelijke regeling Servicebureau Jeugdhulp Haaglanden" waarin staat dat de gemeenten verantwoordelijk zijn voor eventuele tekorten op de uitgaven voor de instandhouding van het SbJH.

Metropoolregio (MRDH)	€ 83.222	De gemeente is in het algemeen bestuur vertegenwoordigd door burgemeester, in de bestuurscommissie. Vervoersautoriteit door de portefeuillehouder verkeer en vervoer, in de bestuurscommissie economisch vestigingsklimaat door de portefeuillehouder economie, In de adviescommissie vervoersautoriteit en adviescommissie economisch vestigingsklimaat door twee raadsleden en in de rekeningcommissie door één raadslid. Met een belang van 1,12% in de verbonden partij	1-1-2025: € 41.421.548 31-12-2025: € 41.421.548	1-1-2025: € 1.610.676.727 31-12-2025: € 1.501.141.812	De risico's die samenhangen met de taken voor het versterken van het economisch vestigingsklimaat kunnen alleen met eigen weerstandscapaciteit van de MRDH worden afgedekt. De benodigde weerstandscapaciteit voor de financieringsactiviteiten wordt in 2024 bereikt. Er is dan geen dekkingstekort op de te bereiken reserve. De meerjarenbegroting geeft aan dat er na 2025 ook toevoegingen aan de reserve nodig zullen zijn om de benodigde weerstandscapaciteit te bereiken. De risico's die samenhangen met de activiteiten voor verkeer en vervoer worden allereerst opgevangen met een risicobuffer die binnen de projecten, waarbij financiële risico's worden geïdentificeerd, wordt aangehouden. Wanneer deze risicobuffer niet afdoende is, worden de BDU-middelen aangesproken. Dit heeft tot gevolg dat andere bestedingen ten laste van de BDU-middelen lager worden en/of vertragen. De taken voor verkeer en vervoer worden in hoge mate (>99%) gefinancierd met rijksmiddelen. Omdat deze middelen, voor zover ze nog niet besteed zijn worden beschouwd als vreemd vermogen, kan er geen risicoreserve worden opgebouwd van deze middelen.
Veiligheidsregio Haaglanden (VRH)	€ 2.474.000	Namens de gemeente Wassenaar, heeft de burgemeester zitting in het Algemeen Bestuur. Met een belang van 2,39% in de verbonden partij	1-1-2025: € 6.028.000 31-12-2025: € 5.928.000	1-1-2025: € 133.971.000 31-12-2025: € 141.397.000	De weerstandscapaciteit binnen de VRH bestaat uit de algemene reserve. Deze reserve dient ter dekking van geïdentificeerde risico's van materiële aard. Risico's met een beperkt financieel beslag worden gedekt uit de lopende exploitatie en de post onvoorzien. De toevoeging van een voordelig resultaat aan de algemene reserve is regel tot de algemene reserve het maximum heeft bereikt van 1% van de begrotingsomzet. Het Algemeen Bestuur kan besluiten tot een hogere algemene reserve. De post onvoorzien, groot € 204.000, is gebaseerd op € 0,15 per inwoner. Daarnaast wordt de weerstandscapaciteit gevormd door de deelnemende gemeenten die garant staan voor de gemeenschappelijke regeling Veiligheidsregio Haaglanden
GGD Haaglanden	€ 612.000	Namens de gemeente Wassenaar, heeft wethouder Cultuur en Welzijn zitting in het AB. Met een belang van 2,23% in de verbonden partij	1-1-2025: € 1.689.000 31-12-2025: € 1.121.000	1-1-2025: € - 31-12-2025: € -	De gemeenschappelijke regeling heeft (nog) geen weerstandscapaciteit opgebouwd. De financiële gevolgen van algemene risico's de voor rekening van de GR komen leiden tot een hogere deelnemersbijdragen voor de gemeenten.

Omgevingsdienst Haaglanden (ODH)	€ 632.000	Namens de gemeente Wassenaar heeft de wethouder Financiën, Economie en Sport zitting in het AB. Met een belang van 2% in de verbonden partij	1-1-2025: € 1.950.725 31-12-2025: € 2.178.228	1-1-2025: € 23.278.831 31-12-2025: € 9.448.361	De maximumomvang van de incidentele weerstandscapaciteit (algemene reserve) bedraagt 5% van de bij begroting. Uitgaande van het door het NAR geadviseerde zekerheidspercentage van 90% wordt het gewenste weerstandsvermogen op basis van deze risico-inventarisatie bepaald op afgerond € 1.154.900. De verhouding tussen de beschikbare weerstandscapaciteit (exclusief de post onvoorzien) en de benodigde weerstandscapaciteit wordt weergegeven in een ratio. Deze bedraagt ultimo 1-1-2025 op basis van het risicoprofiel € 1.312.200 / € 1.154.900 = 1,14. Op basis van risicoprofiel kan het weerstandsvermogen na correctie als 'voldoende' worden beoordeeld.
Avalex	€ 4.558.000	Namens de gemeente Wassenaar heeft de wethouder Financiën, Economie en Sport zitting in het bestuur. Met een belang van 8% in de verbonden partij	1-1-2025: € 5.558.000 31-12-2025: € 5.498.000	1-1-2025: € 45.783.000 31-12-2025: € 50.249.000	Avalex heeft eind 2025 een begroot eigen vermogen van € 5,5 miljoen. solvabiliteitsratio van 10% in 2025 begroot. Voor een GR is een solvabiliteitsratio tussen de 10 en 20% ruimschoots voldoende. De solvabiliteit bij Avalex wordt grotendeels beïnvloed door het hoge saldo van de lopende leningen. Deze situatie is ontstaan doordat Avalex haar vaste activa met vreemd vermogen financiert. Het eigen vermogen wordt gekoppeld aan het weerstandsvermogen.
Werkbedrijven Kust, Duin en Bollenstreek	€ 1.072.000	Namens de gemeente Wassenaar heeft de Wethouder Sociaal Domein, wonen en onderwijs zitting in het AB. Met een belang van 5% in de verbonden partij	1-1-2025: € 4.656.000 31-12-2025: € 4.091.000	1-1-2025: € 1.300.000 31-12-2025: € 2.404.000	De GR KDB streeft een weerstandsvermogen na dat tenminste voldoende is. Dit vereist een ratio weerstandsvermogen dat gelijk is of hoger is dan 1. De ratio weerstandsvermogen van de GR KDB bedraagt 7,26 en is dientengevolge uitstekend. de Gr KDB heeft een beschikbare weerstandscapaciteit van €4.091.000

Vennootschappen	Dividend 2023 in €	Bestuurlijk belang (vertegenwoordiging & stemverdeling)	Eigen Vermogen	Vreemd Vermogen	Omvang risico's (i.r.t. weerstandsvermogen)
Alliander NV	€ 386.121	Wassenaar heeft een belang van 644.926 aandelen van € 5,- nominaal per aandeel in NV Alliander. Via dit aandelenbezit wordt 0,5%-zeggenschap uitgeoefend op de besluitvorming van Alliander.	1-1-2023: € 4.570.000.000 31-12-2023: € 4.749.000.000	1-1-2023: € 3.704.000.000 31-12-2023: € 4.433.000.000	Als aandeelhouder is de gemeente niet verantwoordelijk voor eventuele verliezen. Het enige risico dat wordt gelopen bedraagt de omvang van de oorspronkelijke aankoop van het aandelenbelang.
DUNEA NV	Nihil	Het aandelenbezit is groot 80.484, met een nominale waarde van € 5,- per aandeel. Via het aandelenbezit kan 2,0% zeggenschap worden uitgeoefend op de besluitvorming van Dunea	1-1-2023: € 251.601.000 31-12-2023: € 258.451.000	1-1-2023: € 371.196.000 31-12-2023: € 386.928.000	Als aandeelhouder is de gemeente niet verantwoordelijk voor eventuele verliezen. Het enige risico dat wordt gelopen bedraagt de omvang van de oorspronkelijke aankoop van het aandelenbelang.
BNG NV	€ 265.980	De gemeente heeft zeggenschap in de BNG via het stemrecht op de in haar bezit zijnde aandelen (106.392 aandelen a € 2,50 nominaal). Via dit aandelenbezit wordt 0,2%-zeggenschap uitgeoefend op de besluitvorming van BNG.	1-1-2023: € 4.615.000 31-12-2023: € 4.721.000	1-1-2023: € 107.459.000 31-12-2023: € 110.819.000	Als aandeelhouder is de gemeente niet verantwoordelijk voor eventuele verliezen. Het enige risico dat wordt gelopen bedraagt de omvang van de oorspronkelijke aankoop van het aandelenbelang.

Paragraaf Grondbeleid

Inleiding

Deze paragraaf beschrijft de visie van de gemeente op het grondbeleid in relatie tot de doelstellingen die in de begroting zijn opgenomen, en de wijze waarop het grondbeleid ten uitvoer wordt gebracht. Onder grondbeleid wordt verstaan het gehele instrumentarium dat de gemeente ter beschikking staat om ruimtelijke doelstellingen te realiseren. Het omvat alle strategieën van de gemeente rond het verwerven, beheren, bewerken en uitgeven van gronden. Het grondbeleid heeft grote invloed op en samenhang met de realisatie van de beleidstaken waaronder ruimtelijke ordening.

Visie en beleid

De nota 'Grondbeleid 2015-2019' is vastgesteld in oktober 2015 en de 'Grondprijnsbrief 2020' in februari 2020. Beide nota's zullen worden herzien in samenhang met invoering van de Omgevingswet. De grondprijnsbrief zal aan het einde van 2024 geactualiseerd zijn en input vormen voor de Nota Grondbeleid welke in 2025 opgesteld zal gaan worden. Jaarlijks zal de Grondprijnsbrief worden geactualiseerd. Het grondbeleid wordt uitgevoerd aan de hand van deze nota's. De nota grondbeleid schetst de uitgangspunten van het te voeren grondbeleid van de gemeente Wassenaar. De nota beschrijft onder andere de diverse grondbeleidsinstrumenten die de gemeente tot haar beschikking heeft en er worden concrete grondbeleidskeuzes gemaakt. Ook geeft het richtlijnen voor het "in de markt zetten" van in exploitatie te brengen gronden. De methoden van prijsbepaling voor de toekomstige functie van de te verkopen grond staan beschreven, met als doel een marktconforme prijs. Dit alles heeft tot doel het voeren van een transparant en eenduidig grondbeleid, en om het groene karakter van de gemeente zoveel als mogelijk te behouden en het bijzondere woon- en leefmilieu te beschermen. De grond en het vastgoed zijn voor het overgrote deel in bezit van andere partijen. Dat houdt in dat de gemeente voorwaarden stelt waaronder ontwikkelingen kunnen plaatsvinden zoals het verhalen van kosten.

Doelstellingen

Het voeren van het grondbeleid is geen doel op zich, maar een middel om maatschappelijke doelstellingen en ambities te realiseren. Door middel van het grondbeleid kan de gemeente haar invloed uitoefenen op de wijze waarop de grond wordt gebruikt. Grondbeleid is niet zonder financiële risico's. Hierover staat meer in de paragraaf weerstandsvermogen. Voor grondbeleid en grondexploitaties gelden de volgende doelstellingen:

- In de grondpolitiek zijn we ondersteunend (=facilitaire grondpolitiek);
- Risicomanagement van het grondbeleid en de uitvoering zijn volgens de grondprijnsbrief;
- We streven naar samenwerkingsvormen als actieve grondpolitiek noodzakelijk is;
- We willen vlot kunnen inspelen op marktontwikkelingen bij verwerving en uitgifte;
- Ons uitgangspunt is de grondprijnsbrief 2025 ev waarbij we bij definitieve grondprijsbepaling marktconforme prijzen hanteren;
- We willen positief renderende, dan wel kostendekkende grondexploitaties en exploitatieovereenkomsten; en

- De kosten en opbrengsten die niet onder een grondexploitatie vallen en die zijn gemoeid met de uitvoering van het grondbeleid, komen ten laste en ten gunste van de algemene middelen (in verband met het ontbreken van een reserve grondexploitatie).

Activiteiten 2025

Jaarlijks stellen we een werkbudget Grondzaken beschikbaar om het grondbeleid te kunnen uitvoeren dat niet onder een grondexploitatie valt. Dit budget wordt onder andere gebruikt voor taxaties, informatiebetrekking van het kadaster, incidentele inschakeling van externe deskundigen, bodemonderzoeken en exploitatie en beheer van vastgoed dat tijdelijk in onze vastgoedportefeuille zit.

Nota Grondbeleid

In 2025 zal er een nieuwe nota Grondbeleid opgesteld worden. Hierin zal o.a. verkoop van snippergroen een plaats krijgen.

Kostenverhaal

De belangrijkste ontwikkelingen op het gebied van kostenverhaal zijn:

- Bij lopende projecten en toekomstige ontwikkelplannen worden intentie- en anterieure overeenkomsten afgesloten waarbij het kostenverhaal (ook het wettelijk verplichte) is verankerd;
- Gemeentelijke grond onder de juiste voorwaarden en marktconforme prijs verkopen aan een ontwikkelaar én het kostenverhaal verzekeren door deze kosten te verrekenen in de grondprijs, dan wel separaat te verankeren in de privaatrechtelijke overeenkomst;
- Voor potentieel grotere initiatieven en/of projecten maakt gemeente Wassenaar, daar waar nodig, gebruik van een intentieovereenkomst. In deze intentieovereenkomst worden afspraken gemaakt over de samenwerking tussen een projectontwikkelaar/initiatiefnemer en de gemeente om een haalbaar project te kunnen realiseren, waarbij een aantal inhoudelijke punten worden verkend en besproken om te komen tot een haalbaar plan, zowel financieel als inhoudelijk. In deze periode wordt al een aanzienlijke inzet van de ambtelijke capaciteit gevraagd. Omdat kosten hierbij altijd voor de baten uitgaan, wordt hier structureel budget voor vrijgemaakt.

Uitgangspunten

Onderwerp	Begroting 2025	Begroting 2024
<p>Salarissen De huidige cao loopt tot en met 1 januari 2025. We sluiten voor 2025 aan bij de prijscompensatie, aangezien er voor 2025 nog geen nadere informatie beschikbaar is.</p>	4,4%	4,0 %
<p>Leveringen derden Het indexpercentage voor prijsstijgingen is gebaseerd op het niveau van de geharmoniseerde consumentenprijsindex (hicp) uit het Centraal Economisch Plan 2024 van het CPB. Voor 2025 bedraagt deze naar verwachting 2,6%.</p>	2,6%	3,2 %
<p>Subsidies Op 8 juni 2020 heeft de raad het subsidiebeleid vastgesteld. Hierin is opgenomen dat het indexatiepercentage voor loon- en prijscompensatie of cao-wijzigingen gelijk is aan het algemene indexatiepercentage dat in de gemeentelijke begroting wordt gehanteerd.</p>	Conform subsidieplan 2025	Conform subsidieplan 2024
<p>Verbonden partijen De ramingen voor de verbonden partijen en deelnemingen gaan uit van de ingediende begrotingen.</p>	ontwerp begroting GR 2025	ontwerp begroting GR 2024
<p>Belastingen De aanpassing van de belastingen en rechten is gelijk aan het percentage wat wordt gehanteerd in de kaderbrief GR'en voor de indexering van de gemeentelijke bijdrage voor lonen in de begroting 2025.</p> <p>Voor de onroerende zaakbelasting (ozb) is er een inhaalpercentage voor de periode van 2022-2024 van 7,5%</p>	4,9% 7,5%	3,1%
<p>Omslagrente De omslagrente voor 2024 bedraagt net als in 2023 0%.</p>	0%	0%
<p>Algemene uitkering De algemene uitkering ramen wij in de begroting volgens de Meicirculaire. Hier wordt u separaat over geïnformeerd.</p>	Meicirculaire 2024	Meicirculaire 2023

Meerjarenbeeld 2025-2028

Tabel 11.1 - Financieel Meerjarenbeeld	(bedragen x € 1.000)	2025	2026	2027	2028
Actuele begroting 2024		-775	-5.540	-4.821	-4.821
Kadernota 2025		1.512	5.586	4.887	5.015
Saldo na Kadernota 2025		737	46	66	194
Meicirculaire 2024		-1.111	-1.192	-1.120	-1.085
Hogere exploitatielasten Sporthal De Duinpan		-125	-125	-125	-125
Privaatrechtelijke vergoeding St. Willibrordus (Oostdorp)		220	-	-	-
Uitstellen Business Informatiemedewerker (formatie)		86	-	-	-
Uitstellen Business Informatiemedewerker (DVO Voorschoten)		-42	-	-	-
Reduceren tegenvallende inkomsten toeristenbelasting		200	-	-	-
Bijstelling saldo na verwerking Kadernota 2025		44	59	68	67
BEGROTINGSSALDO 2025-2028		9	-1.212	-1.111	-949

Het hierboven genoemde begrotingssaldo voor de jaren 2025 tot en met 2028 is inclusief incidentele baten en lasten. Om het structurele evenwicht van de begroting 2025 en meerjarenraming 2026-2028 weer te geven worden de incidentele baten en lasten geëlimineerd uit dit begrotingssaldo in het volgende overzicht.

Tabel 11.2 - Presentatie structureel begrotingssaldo	2025	2026	2027	2028
Saldo baten en lasten	-1.453	-2.689	-1.111	-949
Saldo toevoegingen en onttrekkingen aan reserves	1.462	1.477	-	-
Begrotingssaldo (A)	9	-1.212	-1.111	-949
Waarvan incidentele dekking uit reserves	1.462	1.477	-	-
Waarvan incidentele baten	-	-	-	-
Waarvan incidentele lasten	-1.462	-1.477	-	-
Saldo incidentele posten (B)	-	-	-	-
Structureel begrotingssaldo (verschil tussen A en B)	9	-1.212	-1.111	-949

De gemeente Wassenaar heeft voor 2025 een reëel en structureel sluitende begroting.

Toelichting baten en lasten

Tabel 12.1 - Baten, lasten en saldo 2023-2025 per programma

Programma bedragen x € 1.000,- ("-"=nadeel/"+"= voordeel)	Rekening			Begroting			Begroting		
	2023			2024			2025		
	baten	lasten	saldo	baten	lasten	saldo	baten	lasten	saldo
P1 Veiligheid en handhaving	2.483	-6.628	-4.145	102	-4.489	-4.387	105	-4.602	-4.496
P2 Mens en maatschappij	9.688	-36.647	-26.959	13.309	-42.597	-29.288	12.099	-40.391	-28.292
P3 Bestuur en middelen	59.468	-19.783	39.685	61.387	-22.443	38.945	64.233	-23.203	41.030
P4 Fysieke leefomgeving	2.361	-6.100	-3.738	2.828	-7.809	-4.981	2.366	-5.055	-2.689
P5 Natuur, klimaat en mobiliteit	11.960	-19.337	-7.378	12.022	-20.252	-8.230	12.989	-19.995	-7.005
Saldo van baten en lasten	85.960	-88.495	-2.536	89.648	-97.590	-7.942	91.793	-93.246	-1.453
Onttrekking aan reserves	3.500	0	0	5.785	0	0	1.462	0	0
Toevoeging aan reserves	0	-964	0	0	-130	0	0	0	0
Mutaties reserves	0	0	2.536	0	0	5.655	0	0	1.462
Geraamde resultaat programma	89.460	-89.460	0	95.433	-97.720	-2.287	93.255	-93.246	9

Toelichting op overzicht baten en lasten

De cijfers in de kolom rekening 2023 zijn conform de cijfers in de jaarstukken 2023 inclusief de resultaatverdeling van het jaar 2023.

De cijfers in de kolom begroting 2024 zijn inclusief de mutaties van de voorjaarsnota 2024 en tot en met begrotingswijziging nummer 10 uit 2024.

Toelichting meerjarenperspectief

Tabel 12.2 - Meerjarenperspectief 2025-2028 per programma

Programma's bedragen x € 1.000,- ("-"=nadeel/"+"=voordeel)	Begroting 2025			Begroting 2026			Begroting 2027			Begroting 2028		
	baten	lasten	saldo	baten	lasten	saldo	baten	lasten	saldo	baten	lasten	saldo
P1 Veiligheid en handhaving	105	-4.602	-4.496	105	-4.520	-4.414	105	-4.557	-4.451	105	-4.557	-4.451
P2 Mens en maatschappij	12.099	-40.391	-28.292	12.041	-39.524	-27.483	11.188	-38.464	-27.276	11.188	-38.217	-27.029
P3 Bestuur en middelen	64.233	-23.203	41.030	62.316	-22.891	39.425	62.906	-22.780	40.126	62.933	-22.813	40.120
P4 Fysieke leefomgeving	2.366	-5.055	-2.689	2.071	-4.399	-2.328	2.171	-4.279	-2.108	2.221	-4.363	-2.142
P5 Natuur, klimaat en mobiliteit	12.989	-19.995	-7.005	12.651	-20.540	-7.888	13.011	-20.413	-7.402	13.011	-20.458	-7.447
Saldo van baten en lasten	91.793	-93.246	-1.453	89.185	-91.874	-2.689	89.382	-90.493	-1.111	89.459	-90.407	-949
Mutaties reserves												
P2 Mens en maatschappij	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
P3 Bestuur en middelen	320	0	320	1.100	0	1.100	0	0	0	0	0	0
P4 Fysieke leefomgeving	920	0	920	180	0	180	0	0	0	0	0	0
P5 Natuur, klimaat en mobiliteit	222	0	222	197	0	197	0	0	0	0	0	0
Totaal mutaties reserves	1.462	0	1.462	1.477	0	1.477	0	0	0	0	0	0
Geraamde resultaat	93.255	-93.246	9	90.662	-91.874	-1.212	89.382	-90.493	-1.111	89.459	-90.407	-949

Per saldo geeft 2025 na mutaties reserves een positief saldo van € 9.000. Exclusief reservemutaties is er sprake van een negatief saldo van € 1.453.000.

Incidentele baten en lasten

Tabel 12.3 - Incidentele baten en lasten 2025-2028 per programma

OMSCHRIJVING (bedragen x € 1.000)	LASTEN				BATEN			
	2025	2026	2027	2028	2025	2026	2027	2028
P3 Bestuur en Middelen								
Ontvlechting Sociaal Domein Voorschoten	200							
Back office applicatie Wmo & Jeugdwet	120							
Incidentele dekking Algemene reserve		1.100						
P4 Fysieke leefomgeving								
Ontwikkeling omgevingsplan	180	180						
Sanering grond gemeentewerf	500							
SKOW voorbereidingskrediet	40							
RO-procedure voor te verlaten locaties St. Jan Baptist- en St. Jozefschool t.b.v. woningbouw incl. participatiewet	200							
P5 Natuur, Klimaat en Mobiliteit								
Uitvoeringskosten Lokale Energiestrategie 2023-2026	22	97						
Infrastructuur rondom SKOW		100						
Groenvoorziening Amerikaanse Ambassade	200							
Subtotaal incidenteel	1.462	1.477	-	-	-	-	-	-
Mutaties reserves								
Dekking Algemene Reserve					620	1.200		
Dekking Reserve Grote Projecten					240			
Dekking Egalisatiereserve Omgevingsvergunningen					180	180		
Dekking Reserve Groencompensatie Amerikaanse Ambassade					200			
Dekking Reserve Uitvoering Sociaal Domein					200			
Dekking Reserve Volkshuisvesting en Duurzaamheid					22	97		
Totaal incidenteel inclusief mutaties reserves	1.462	1.477	-	-	1.462	1.477	-	-
Saldo incidentele baten en lasten	-	-	-	-	-	-	-	-

Toelichting incidentele baten en lasten

Op basis van de Financiële Verordening 2023, waarin is opgenomen dat incidentele posten vanaf € 50.000 worden toegelicht, is de toelichting op bovenstaande posten als volgt:

Ontvlechting Sociaal Domein Voorschoten-Wassenaar

In 2023 heeft de gemeente Voorschoten de dienstverleningsovereenkomst (DVO) Sociaal Domein opgezegd. De raad is geïnformeerd over de werkzaamheden die hierdoor binnen Wassenaar zelfstandig moeten worden opgepakt. Een eerste inschatting laat zien dat er een bedrag van € 500.000 benodigd is voor 2024 en € 200.000 voor 2025, voor ontvlechting, transitie en opbouw (OTO). Beide bedragen waren reeds opgenomen in de Begroting 2024.

Back office applicatie Wmo & Jeugdwet

Voor een efficiëntere en gebruiksvriendelijkere inrichting van de 'back office' oftewel administratieve processen (o.a. vastleggen besluiten maatwerkvoorzieningen, betalingen, vastleggen berichtenverkeer, etc.) en informatievoorziening voor de Wmo en Jeugdwet is een nieuwe digitale applicatie noodzakelijk. Op dit moment wordt gewerkt met verschillende applicaties die niet naadloos op elkaar aansluiten en die qua functionaliteit niet optimaal zijn. Het kost veel tijd en geld om de administratie op deze manier te voeren en te beheersen. Het incidentele deel van de aanbestedingskosten, implementatie en (interim) projectleiding voor de applicatie van €120.000 zal worden gedekt uit de algemene reserve.

Incidentele dekking Algemene reserve

Dankzij een nieuwe maatregel kunnen gemeenten vanaf 2024 reserves en overschotten inzetten voor het dekken van structurele lasten voor exceptionele gevallen. Deze maatregel is het resultaat van overleg tussen de fondsbeheerders, de VNG, het IPO (Provincies) en de financiële toezichthouders.

Ontwikkeling Omgevingsplan

Dit betreft de wettelijke verplichting om een omgevingsplan afgerond te hebben. Hiervoor heeft de gemeente nog tijd (tot 2032), maar het is belangrijk om op tijd hiermee te beginnen. Na vaststelling van het transitieplan omgevingsplan zal het daadwerkelijk opstellen van zo'n plan starten. Het genoemde bedrag is gebaseerd op eerdere ervaringen. Er zal ook nog een business case worden opgesteld.

Sanering grond gemeentewerf

In de begroting 2023 is een bedrag van € 1.000.000 opgenomen voor het saneren van de gemeentewerf in 2024. Deze inschatting was te laag. Er is naar huidig inzicht € 500.000 extra benodigd voor 2025. Dit bedrag was reeds opgenomen in de Begroting 2024.

RO-procedure nieuwbouw SKOW en RO-procedure voor te verlaten locaties St. Jan Baptist- en St. Jozefschool t.b.v. woningbouw incl. participatietraject

Voor de realisatie woningbouw op beide locaties, zal een ruimtelijke procedure opgesteld moeten worden. Dat bestaat uit het opstellen van een ruimtelijk plan (ad.

€ 95.000) en de kosten voor de publiekrechtelijke toetsing (ad. €105.000). Het betreft de huidige locaties van de St. Jozefschool en de St. Jan Baptistschool die na bestemmingswijziging verkocht worden t.b.v. woningbouw.

Uitvoeringskosten Lokale Energiestrategie 2023-2026

Dit is dekking van uitgaven voor de energietransitie. Deze lasten worden gedekt vanuit de Reserve Volkshuisvesting en Duurzaamheid.

Infrastructuur rondom SKOW

De bouw van het SKOW (fusieschool St. Jozefschool- St. Baptistschool) op het Huibregtseveld heeft direct gevolg voor de recreatieve infrastructuur ter plaatse. Als gebouwd wordt op het Huibregtseveld zal het huidige gebruik daardoor effect ondervinden. Om de recreatieve infrastructuur in stand te houden moet het aangepast worden en ingepast worden aan de nieuwe situatie. Dit is een verantwoordelijkheid die bij de gemeente ligt en

is niet meegenomen in de bouwkosten van de school. Ondanks dat bij het vaststellen van de locatie en het bouwen van de nieuwe school rekening wordt gehouden met de recreatieve structuur is het onvermijdelijk dat de structuur moet worden bijgesteld. Denk daarbij aan het verleggen van paden en aanpassen van de beplanting. In het participatietraject is naar voren gebracht dat de gemeente een extra investering zal moeten doen in de inpassing en kwaliteit van het park als de school op het Huibregtseveld gebouwd gaat worden. De omgeving wil zo min mogelijk last hebben van de school en vraagt daarom om deze extra inspanning. Naast de verantwoordelijkheid die de SKOW krijgt om een goed ontwerp te leveren en de buitenruimte groen in te richten, ziet de omgeving een verantwoordelijkheid voor de gemeente om daarnaast extra maatregelen te nemen voor de kwaliteitsverbetering van het park. Deze incidentele kosten zullen worden gedekt uit de algemene reserve, zoals besloten door de Raad op 4 juni 2024.

Groenvoorziening Amerikaanse Ambassade

Voor de groencompensatie van de bouw van de Amerikaanse Ambassade is destijds geld beschikbaar gesteld door het rijk. Aangegeven is dat daarvoor onder andere het naastgelegen tuincentrum wordt gesaneerd en dat gebied groen wordt ingericht, waarbij het aansluiting zoekt bij het landgoed Duindigt. Na wat oponthoud is nu eindelijk het moment dat we deze 'poort' van Wassenaar aanpakken en het inmiddels braakliggende terrein kunnen gaan herinrichten. Vanuit genoemde reserve stellen wij dan ook voor een bedrag van € 200.000 beschikbaar te stellen voor de herinrichting van het voormalig terrein van het tuincentrum op de hoek van de Waalsdorperlaan. Het hierna resterend bedrag zal bij Voorjaars- dan wel Najaarsnota 2025 volledig beschikbaar worden gesteld, zodat de reserve daarna kan worden opgeheven.

Mutaties reserves per programma

Tabel 12.4 - Reservemutaties per programma

	Begroting 2025 Onttrekking	Begroting 2025 Toevoeging	Begroting 2025 Mutaties
(bedragen x € 1.000)			
P3 Bestuur en Middelen	320	-	320
P4 Fysieke leefomgeving	920	-	920
P5 Natuur, Klimaat en Mobiliteit	222	-	222
Totaal mutaties reserves	1.462	-	1.462

Meerjarenbeeld mutaties reserves per programma

Progr.	Omschrijving (bedragen x € 1.000)	2025	2026	2027	2028
3	Back office applicatie WMO & Jeugdwet	120	-	-	-
3	Ontvlechting Sociaal Domein	200	-	-	-
3	Incidentele onttrekking Algemene reserve	-	1.100	-	-
4	Ontwikkeling omgevingsplan	180	180	-	-
4	SKOW voorbereidingskrediet	40	-	-	-
4	Sanering gemeentewerf	500	-	-	-
4	RO-procedure St. Jan Baptist- St. Jozefschool tbv woningbouw	200	-	-	-
5	Infrastructuur rondom SKOW	-	100	-	-
5	Groenvoorziening Amerikaanse Ambassade	200	-	-	-
5	Uitvoeringskosten Lokale Energiestrategie 2023-2026	22	97	-	-
Totaal (per saldo onttrekking)		1.462	1.477	-	-

Overzicht baten en lasten per taakveld

Tabel 12.5 - Baten en lasten per taakveld (en per programma)

Programma: P1 Veiligheid en handhaving	Begroting 2025	Begroting 2025	Begroting 2025
Saldo van baten en lasten per taakveld	Baten	Lasten	Saldo
1.1 Crisisbeheersing en brandweer	0	-2.834.982	-2.834.982
1.2 Openbare orde en veiligheid	105.457	-1.766.827	-1.661.370
Saldo van baten en lasten programma	105.457	-4.601.809	-4.496.352
Programma: P2 Mens en maatschappij	Begroting 2025	Begroting 2025	Begroting 2025
Saldo van baten en lasten per taakveld	Baten	Lasten	Saldo
4.1 Openbaar basisonderwijs	0	-163.189	-163.189
4.3 Onderwijsbeleid en leerlingzaken	525.291	-2.004.785	-1.479.494
5.1 Sportbeleid en activering	241.564	-685.108	-443.544
5.2 Sportaccommodaties	533.219	-1.871.899	-1.338.680
5.3 Cultuurpresent.,-prod.en-particip	39.347	-538.871	-499.524
5.6 Media	137.817	-814.016	-676.199
6.1 Samenkracht en burgerparticipatie	3.457.375	-6.505.572	-3.048.197
6.21 25 Toegang en eerste lijn vz WMO	44.940	-871.372	-826.432
6.22 25 Toegang en eerste lijn vz Jeugd	0	-992.891	-992.891
6.23 25 Toegang en eerste lijn vz Integ	120.000	-1.071.125	-951.125
6.3 Inkomensregelingen	6.553.470	-9.190.717	-2.637.247
6.4 WSW en beschut werk	0	-1.053.318	-1.053.318
6.5 Arbeidsparticipatie	0	-981.932	-981.932
6.60 25 Hulpmiddelen en diensten (WMO)	12.000	-928.445	-916.445
6.711 25 Huishoudelijke hulp (WMO)	150.000	-2.137.107	-1.987.107
6.712 25 Begeleiding (WMO)	0	-626.886	-626.886
6.713 25 Dagbesteding (WMO)	0	-233.500	-233.500
6.714 25 Ov maatwerk arrangementen (WMO)	0	0	0
6.751 25 Jeugdhulp ambulant lokaal	0	-636.693	-636.693
6.752 25 Jeugdhulp ambulant regionaal	0	-3.823.612	-3.823.612
6.753 25 Jeugdhulp ambulant landelijk	0	0	0
6.761 25 Jeugdhulp met verblijf lokaal	0	-101.000	-101.000
6.762 25 Jeugdhulp met verblijf regionaal	0	-1.260.500	-1.260.500
6.763 25 Jeugdhulp met verblijf landelijk	0	-127.000	-127.000
6.791 25 PGB WMO	0	-179.482	-179.482
6.792 25 PGB Jeugd	0	-179.550	-179.550
6.821 25 Jeugdbescherming	0	-225.000	-225.000
6.822 25 Jeugdreclassering	0	-100.000	-100.000
6.91 25 Coördinatie en beleid WMO	0	-654.160	-654.160
6.92 25 Coördinatie en beleid Jeugd	0	-682.498	-682.498
7.1 Volksgezondheid	284.000	-1.750.710	-1.466.710
Saldo van baten en lasten programma	12.099.023	-40.390.937	-28.291.914

Programma: P3 Bestuur en middelen	Begroting 2025	Begroting 2025	Begroting 2025
Saldo van baten en lasten per taakveld	Baten	Lasten	Saldo
0.1 Bestuur	2.781	-2.057.736	-2.054.955
0.2 Burgerzaken	630.298	-1.496.712	-866.414
0.3 Beheer overige gebouwen en gronden	95.243	-765.267	-670.024
0.4 Overhead	3.810.769	-18.161.351	-14.350.582
0.5 Treasury	922.505	-14.853	907.652
0.61 OZB Woningen	9.887.110	-355.708	9.531.402
0.62 OZB Niet-Woningen	3.658.862	-66.888	3.591.974
0.64 Belastingen overig	452.972	-110.907	342.065
0.7 Alg uitk. & ov. uitk. gemeentefonds	44.772.568	0	44.772.568
0.8 Overige baten en lasten	0	-173.916	-173.916
0.9 Vennootschapsbelasting (VpB)	0	0	0
Saldo van baten en lasten programma	64.233.108	-23.203.338	41.029.770
Programma: P4 Fysieke leefomgeving	Begroting 2025	Begroting 2025	Begroting 2025
Saldo van baten en lasten per taakveld	Baten	Lasten	Saldo
4.2 Onderwijshuisvesting	0	-1.411.640	-1.411.640
5.5 Cultureel erfgoed	4.550	-538.837	-534.287
7.5 Begraafplaatsen en crematoria	56.781	-217.891	-161.110
8.1 Ruimte en leefomgeving	220.000	-1.678.964	-1.458.964
8.2 Grondexploitatie (niet bedr.terrein)	0	-81.235	-81.235
8.3 Wonen en bouwen	2.084.547	-1.126.344	958.203
Saldo van baten en lasten programma	2.365.878	-5.054.911	-2.689.033
Programma: P5 Natuur, klimaat en mobiliteit	Begroting 2025	Begroting 2025	Begroting 2025
Saldo van baten en lasten per taakveld	Baten	Lasten	Saldo
2.1 Verkeer en vervoer	239.227	-4.858.310	-4.619.083
2.2 Parkeren	142.687	-392.476	-249.789
2.3 Recreatieve havens	27.269	-4.363	22.906
2.5 Openbaar vervoer	0	-12.185	-12.185
3.1 Economische ontwikkeling	0	-415.509	-415.509
3.3 Bedrijfsloket en bedrijfsregelingen	108.446	-139.732	-31.286
3.4 Economische promotie	2.266.175	-137.677	2.128.498
5.7 Openbaar groen, (openlucht)recreatie	202.857	-4.820.940	-4.618.083
7.2 Riolering	3.023.227	-2.202.155	821.072
7.3 Afval	6.459.476	-5.100.430	1.359.046
7.4 Milieubeheer	520.000	-1.911.060	-1.391.060
Saldo van baten en lasten programma	12.989.364	-19.994.837	-7.005.473
Saldo van baten en lasten alle programma's	91.792.830	-93.245.832	-1.453.002
Reserves	Onttrekking	Toevoeging	Mutaties
P2 Mens en maatschappij	0	0	0
P3 Bestuur en middelen	320.000	0	320.000
P4 Fysieke leefomgeving	920.000	0	920.000
P5 Natuur, klimaat en mobiliteit	221.900	0	221.900
Mutaties reserves	1.461.900	0	1.461.900
Geraamde resultaat	Baten	Lasten	Saldo
Geraamde resultaat	93.254.730	-93.245.832	8.898

Reserves en voorzieningen

Tabel 12.6 - Overzicht reserves en voorzieningen

Overzicht reserves 2024-2028 december	Begroting 2024	Vermeerde- ringen 2025	Verminde- ringen 2025	Begroting 2025	Vermeerde- ringen 2026	Verminde- ringen 2026	Begroting 2026	Vermeerde- ringen 2027	Verminde- ringen 2027	Begroting 2027	Vermeerde- ringen 2028	Verminde- ringen 2028	Begroting 2028
Algemene reserves													
Algemene reserve (vrij besteedbaar)	40.772	0	-820	39.952	0	-1.200	38.752	0	0	38.752	0	0	38.752
Algemene reserve weerstandsv Vermogen	8.000	0	0	8.000	0	0	8.000	0	0	8.000	0	0	8.000
Totaal algemene reserves	48.772	0	-820	47.952	0	-1.200	46.752	0	0	46.752	0	0	46.752
Bestemmingreserves													
BR volkshuisvesting en duurzaamh.	399	0	-22	377	0	-97	281	0	0	281	0	0	281
BR uitvoering Sociaal domein	599	0	0	599	0	0	599	0	0	599	0	0	599
BR invest sport (beg 17)	129	0	0	129	0	0	129	0	0	129	0	0	129
BR egalisatie omgevingsvergunningen	635	0	-180	455	0	-180	275	0	0	275	0	0	275
BR grote projecten	1.370	0	-240	1.130	0	0	1.130	0	0	1.130	0	0	1.130
BR Groencompensatie Amerikaans Ambassade	245	0	-200	45	0	0	45	0	0	45	0	0	45
BR Reorganisatie	636	0	0	636	0	0	636	0	0	636	0	0	636
Totaal bestemmingreserves	4.012	0	-642	3.370	0	-277	3.093	0	0	3.093	0	0	3.093
Totaal reserves	52.784	0	-1.462	51.322	0	-1.477	49.845	0	0	49.845	0	0	49.845

Overzicht voorzieningen 2024-2028 december	Begroting 2024	Vermeerde- ringen 2025	Verminde- ringen 2025	Begroting 2025	Vermeerde- ringen 2026	Verminde- ringen 2026	Begroting 2026	Vermeerde- ringen 2027	Verminde- ringen 2027	Begroting 2027	Vermeerde- ringen 2028	Verminde- ringen 2028	Begroting 2028
Voorzieningen verplichtingen, verliezen													
Voorz. wachtgeld+pensioenen wethouders	981	19	0	1.000	19	0	1.019	19	0	1.038	19	0	1.057
Voorz. VSO ontvlechting WODV	84	0	0	84	0	0	84	0	0	84	0	0	84
Totaal voorzieningen voor verplichtingen, verliezen	1.065	19	0	1.084	19	0	1.103	19	0	1.122	19	0	1.141
Voorzieningen voor risico's													
Totaal voorzieningen voor risico's	1.065	19	0	1.084	19	0	1.103	19	0	1.122	19	0	1.141
Onderhoudsegalisatievoorzieningen													
Voorz. vastgoed	2.135	1.229	-654	2.709	1.229	-1.133	2.805	1.229	-624	3.411	1.229	-624	4.016
Voorz. onderhoud wegen	2.924	1.163	-1.163	2.924	1.163	-1.163	2.924	1.163	-1.163	2.924	1.163	-1.163	2.924
Voorz. onderhoud bruggen	104	71	-71	104	71	-71	104	71	-71	103	71	-71	103
Voorz. onderhoud openbare verlichting	728	136	-136	728	136	-136	728	136	-136	728	136	-136	728
Voorz. onderh. verkeersregelinstallaties	1.027	65	-65	1.027	65	-65	1.027	65	-65	1.028	65	-65	1.028
Voorz. onderhoud waterwegen	341	109	-65	385	109	-175	318	109	-65	362	109	-65	406
Voorz. onderhoud speeltoestellen	624	34	-34	624	34	-34	624	34	-34	624	34	-34	624
Voorz. onderh. en aanpass. gymnastieklok	262	56	0	318	56	0	374	56	0	430	56	0	486
Gevelfonds subsidie pandeigenaren	58	0	0	58	0	0	58	0	0	58	0	0	58
Totaal onderhoudsegalisatievoorzieningen	8.202	2.863	-2.188	8.877	2.863	-2.777	8.963	2.863	-2.158	9.668	2.863	-2.158	10.373
Voorziening toek.verv.inv.heffing													
Spaarvoorziening riolering	8.047	637	-3.355	5.329	637	0	5.966	637	-1.054	5.549	637	-1.054	5.132
Egalisatievoorziening riolering	68	34	0	102	34	0	136	34	0	170	34	0	204
Egalisatievoorziening afval	46	0	0	46	0	0	46	0	0	46	0	0	46
Totaal voorziening toek.verv.inv.heffing	8.161	671	-3.355	5.477	671	0	6.148	671	-1.054	5.765	671	-1.054	5.382
Totaal Voorzieningen	18.137	3.553	-5.543	16.147	3.553	-2.777	16.923	3.553	-3.212	17.264	3.553	-3.212	17.605

